Stowarzyszenie na Rzecz Badania,
Rozwoju i Promocji Turystyki

OSZACOWANIE WPŁYWU TURYSTYKI NA GOSPODARKĘ WARSZAWY ORAZ OŚCIENNYCH PODREGIONÓW: WARSZAWSKIEGO WSCHODNIEGO I WARSZAWSKIEGO ZACHODNIEGO

Warszawa, 2021

Autorzy tekstu:
dr Maciej Dębski, prof. SAN
dr hab. Ewa Dziedzic, prof. SGH
dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR
dr hab. Hanna Zawistowska, prof. SGH

Współpraca: mgr Angelina Piwowarczyk

Opracowanie edytorskie tekstu: Witold Bartoszewicz

Praca wykonana na zlecenie Stołecznego Biura Turystyki.

Spis treści

Wstęp 7
Rozdział 1. Charakterystyka Regionu warszawskiego stołecznego (Maciej Dębski, Teresa Skalska) 9
1.1. Aspekty gospodarcze i społeczne 9
1.2. Warunki rozwoju turystyki w regionie 12
Wieloaspektowa analiza atrakcyjności turystycznej 12
Zasoby materialne służące rozwojowi turystyki w Regionie warszawskim stołecznym 13
Analiza ruchu turystycznego w Regionie warszawskim stołecznym 15
Analiza bazy noclegowej Regionu warszawskiego stołecznego 16
1.3. Turystyka w strategiach rozwoju Regionu warszawskiego stołecznego 20
Rozdział 2. Spożycie turystyczne (Ewa Dziedzic, Teresa Skalska) 22
2.1. Założenia metodyczne. Źródła danych 22
2.2. Wielkość i struktura spożycia turystycznego według nabywców i grup produktów 26
2.3. Wielkość i struktura spożycia turystycznego w podregionach warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim 32
Rozdział 3. Wkład turystyki w gospodarkę m.st. Warszawy (Ewa Dziedzic) 35
3.1. Założenia metodyczne i źródła danych 35
3.2. Wkład gospodarki turystycznej w produkcję i wartość dodaną Warszawy 38
3.3. Wkład turystyki w tworzenie miejsc pracy 45
3.4. Dynamika gospodarki turystycznej w latach 2014 i 2016 oraz 2019-2020 49
3.5. Wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie PKB 51
3.6. Jednostki z udziałem podmiotów zagranicznych 55
3.7. Gospodarka turystyczna w podregionie warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim 56
Rozdział 4. Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie (Maciej Dębski) 59
4.1. Założenia teoretyczne 59
4.2. Turystyka – inwestycje w Warszawie 61
Rozdział 5. Wpływy z turystyki do budżetu Warszawy (Hanna Zawistowska) 69
5.1. Podatki jako główne źródło dochodów jednostek samorządu terytorialnego (JST) 69
5.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych 71
5.3. Opłata miejscowa i podatek od nieruchomości 75
5.4. Wpływy do budżetu JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów generowane przez turystykę w latach 2018-2020 78
5.5. Wydatki JST na turystykę 92
Uwagi końcowe 96
Bibliografia 98

Spis tabel

Tabela 1.1. Powiaty regionu warszawskiego stołecznego znajdujące się w górnej grupie decylowej: wybrane wskaźniki 12

Tabela 1.2. Wybrane wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej: województwo mazowieckie według regionów i podregionów (2019) 14

Tabela 1.3. Baza noclegowa turystyki – Region warszawski stołeczny 17

Tabela 1.4. Obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w hotelach w regionie warszawskim stołecznym w 2020 (stan w dniu 31 VII 2020 r.) 17

Tabela 2.1. Spożycie turystyczne na terenie Warszawy w latach 2019-2020 (w mln PLN) 27

Tabela 3.1. Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności (gospodarka turystyczna) uwzględnione w analizie wkładu turystyki w gospodarkę m.st. Warszawy 36

Tabela 3.2. Gospodarka turystyczna w Warszawie w 2019 i 2020 r. – jednostki lokalne 39

Tabela 3.3. Produkcja globalna i wartość dodana w turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta) 40

Tabela 3.4. Produkcja globalna w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r. (mln zł) 43

Tabela 3.5. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r. (mln zł, ceny bieżące producenta) 44

Tabela 3.6. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. według wielkości przedsiębiorstwa 46

Tabela 3.7. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r. 48

Tabela 3.8. Wkład poszczególnych rodzajów działalności turystycznej w tworzenie wartości dodanej brutto w Warszawie w latach 2014 – 2020 49

Tabela 3.9. Zatrudnienie w branżach turystycznych w Warszawie wraz z podziałem na rodzaje działalności w latach 2014 -2020 51

Tabela 3.10. Wkład turystyki przyjazdowej w PKB Warszawy w 2019 i 2020 r. (mln zł) 52

Tabela 3.11. Wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie miejsc pracy w gospodarce turystycznej Warszawy w 2019 i 2020 r. 55

Tabela 3.12. Podmioty gospodarki turystycznej w podregionie warszawskim wschodnim i zachodnim w 2019 i 2020 r. 57

Tabela 4.1. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej wg sekcji PKD 2007 w latach 2015-2019 – regiony, sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) 61

Tabela 4.2. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach. Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja w latach 2014-2019 (w mln PLN) 63

Tabela 4.3. Hotele otwierane w wybranych miastach Polski w drugiej połowie 2018 r. i w 2019 r. 64

Tabela 4.4. Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie w latach 2010-2020 (w mln PLN) 66

Tabela 4.5. Nakłady inwestycyjne na turystykę dla podregionu warszawskiego wschodniego i warszawskiego zachodniego w latach 2016-2020 (w mln PLN) 67

Tabela 5.1. Wysokość dochodów i wpływów z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości JST woj. mazowieckiego w latach 2018-2020 (w mln zł) 69

Tabela 5.2. Udział wpływów z podatków w dochodach ogółem i dochodach własnych poszczególnych szczebli JST woj. mazowieckiego w latach 2018-2020 70

Tabela 5.3. Udział poszczególnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych 74

Tabela 5.4. Maksymalne stawki podatku od budynków i ich części przeznaczonych na działalność gospodarczą w latach 2018-2020 75

Tabela 5.5. Maksymalne kwotowe stawki opłaty miejscowej i uzdrowiskowej w 2018-2020 r 76

Tabela 5.6. Wpływy z opłaty miejscowej w Gminie Serock w latach 2018-2020 77

Tabela 5.7. Udział JST we wpływach z podatku PIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym i podregionach 79

Tabela 5.8. Udział JST we wpływach z podatku CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym i podregionach 81

Tabela 5.9. Wpływy JST z podatku PIT i CIT w regionie stołecznym warszawskim i podregionach w latach 2018-2020 83

Tabela 5.10. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie m.st. Warszawa 85

Tabela 5.11. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie warszawskim wschodnim 86

Tabela 5.12. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie warszawskim zachodnim 87

Tabela 5.13. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym 88

Tabela 5.14. Średnia powierzchnia użytkowa budynku i gruntu przypadająca na 1 pokój w m^2 89

Tabela 5.15. Szacowana wielkość wpływów z podatku od nieruchomości do budżetów JST stopnia podstawowego w regionie warszawskim stołecznym i podregionach w latach 2018-2020 90

Tabela 5.16. Łączne wpływy z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości z działalności turystycznych oraz ich udział w dochodowych własnych JST w 2018-2020 91

Tabela 5.17. Wydatki na turystykę w regionie warszawskim stołecznym i podregionach (2018-2020) 93

Tabela 5.18. Wpływy i wydatki JST na turystykę w regionie stołecznym warszawskim i podregionach w latach 2018-2020, w tys. zł. 94

Spis rysunków

Rysunek 2.1. Struktura spożycia turystycznego na terenie Warszawy: wybrane charakterystyczne produkty turystyczne (2019-2020) 28

Rysunek 2.2. Spożycie turystyczne w 2019 roku w Warszawie: wg nabywców i grup produktów 29

Rysunek 2.3. Struktura spożycia turystycznego w Warszawie w latach 2019 i 2020 według produktów i grup nabywców (w %) 30

Rysunek 2.4. Spożycie turystyczne nierezydentów wg krajów (Warszawa, 2020) 31

Rysunek 2.5. Spożycie turystyczne nierezydentów wg krajów (Warszawa, 2019) 32

Rysunek 2.6. Struktura spożycia turystycznego w regionie warszawskim stołecznym w 2020 roku według podregionów i grup nabywców (w mln PLN) 33

Rysunek 3.1. Produkcja globalna charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta) 42

Rysunek 3.2. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta) 44

Rysunek 3.3. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności 48

Rysunek 3.4. Wynagrodzenia w jednostkach lokalnych przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi w turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (zł)..... 49

Rysunek 3.5. ”Turystyczna” wartość dodana w Warszawie w 2019 r. 54

Rysunek 3.6. Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2019 r., Warszawa 56

Rysunek 4.1. Wartość inwestycji hotelowych według województw w 2019 r. (mln PLN) 64

Spis map

Mapa 1.1. Podział makroregionu województwo mazowieckie według klasyfikacji jednostek terytorialnych do celów statystycznych (NUTS) 10

Mapa 1.2. Sieć dróg w województwie mazowieckim z wyodrębnieniem Regionu warszawskiego stołecznego.. 11

Mapa 1.3. Liczba miejsc noclegowych w hotelach w Regionie warszawskim stołecznym w 2020 r. (stan na 31 VII 2020 r.) 18

Mapa 1.4. Powierzchnia wystawiennicza wybranych obiektów 19

Mapa 2.1. Spożycie turystyczne ogółem wg podregionów w mln pln: 2019 i 2020 33

Mapa 2.2. Spożycie turystyczne ogółem wg podregionów w %: 2019 i 2020 33

Stosowane oznaczenia

Bd - brak danych

- - zjawisko nie występuje

0 - wartość zjawiska zbliżona do zera

- tajemnica statystyczna

Wstęp

Raport *Wpływ turystyki na gospodarkę Warszawy* jest wynikiem badań służących ocenie gospodarczego znaczenia turystyki w Warszawie, jak również w otaczających stolicę podregionach *warszawskim zachodnim* i *warszawskim wschodnim*. Został on przygotowany na podstawie dostępnych badań, analiz i danych statystycznych odnoszących się zarówno do popytowej, jak i podażowej strony funkcjonowania rynku turystycznego w *Regionie warszawskim stołecznym* i jego sub-regionach. Celem opracowania jest przede wszystkim wskazanie znaczenia sektorów typowo turystycznych, takich jak baza noclegowa, gastronomiczna, czy też sektor organizatorów turystyki, ale także zwrócenie uwagi na relacje pomiędzy wielkością i strukturą ruchu turystycznego a efektami ekonomicznymi w branżach powiązanych, takich jak działalność w zakresie kultury, rekreacji, handlu, czy też transportu obsługującego ruch turystyczny. Prezentowany raport zawiera przede wszystkim oszacowania wpływu turystyki na gospodarkę Warszawy w roku 2019 oraz projekcję kluczowych wyników dla 2020 roku. W przeciwieństwie do badań dla lat 2014-2016 odnosi się również – tam gdzie było to możliwe – do dwóch powiązanych, sąsiadujących z miastem sub-regionów *warszawskiego zachodniego* i *warszawskiego wschodniego* (NUTS 3). Zastosowana metoda stanowi krytyczną adaptację metodologii rachunku satelitarnego turystyki opracowanej przez UNWTO, OECD i Eurostat, która zakłada równoczesną analizę strony podażowej i popytowej zjawiska turystyki. Realizując zadanie autorzy wykorzystali dotychczasowe doświadczenia uzyskane w trakcie badania wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy w latach 2014 i 2016, podczas przygotowywania założeń metodologicznych do sporządzania regionalnego rachunku satelitarnego turystyki na poziomie NUTS 2 oraz w trakcie prac nad oszacowaniem wpływu turystyki na gospodarkę Mazowsza w 2018 roku. Podstawowe dane zostały obliczone dla miasta Warszawy, natomiast dla subregionów *warszawskiego zachodniego* i *warszawskiego wschodniego* (NUTS 3) zostały oszacowane takie wybrane wartości jak: spożycie turystyczne, zatrudnienie, podatki i – w ogólnym zarysie – inwestycje. Oszacowania dla subregionów są pionierskie w skali całego kraju i powinny być traktowane z dużą ostrożnością jako badania pilotażowe. O ile dla Warszawy od wielu lat prowadzone są badania ruchu turystycznego pozwalające oszacować liczbę i strukturę przyjazdów do miasta, zachowania konsumenckie odwiedzających i ponoszone wydatki, o tyle na poziomie ościennych sub-regionów zachodniego i wschodniego brak jest miarodajnych sondaży wykraczających poza sprawozdawczość GUS.

Podstawowymi źródłami danych wykorzystanych w niniejszym opracowaniu były nie tylko wyniki badań ruchu turystycznego przeprowadzonych w m.st. Warszawie w 2019 i 2020 roku, ale także analiza wydatków turystów dokonana przez firmę Mastercard, roczniki statystyczne województwa mazowieckiego i Warszawy, dane statystyczne udostępnione przez Urząd Statystyczny w Warszawie w odniesieniu do statystyki strukturalnej przedsiębiorstw, dane dostępne w Banku Danych Lokalnych oraz kwartalne biuletyny statystyczne. Jak w każdym opracowaniu opartym na metodologii rachunku satelitarnego turystyki wykorzystano również dodatkowe źródła informacji:

- dane o podatkach dochodowych dostarczone przez Izbę Administracji Skarbowej,
- statystyki Urzędu Lotnictwa Cywilnego,
- liczne raporty odnoszące się do stanu bazy noclegowej i działalności inwestycyjnej oddziałującej na stan i rozwój turystyki, w tym raporty międzynarodowej firmy badawczej wyspecjalizowanej w analizie światowego hotelarstwa STR SHARE Center.

Analizując i porównując wyniki przeprowadzonych badań trzeba pamiętać, że zakres czasowy opracowania jest dość niefortunny z uwagi na drastycznie odmienne warunki funkcjonowania sektora turystyki w latach 2019 i 2020. Daleko idąca nieporównywalność danych pomiędzy obydwoma okresami wynikająca z sytuacji pandemicznej prowadzi do wniosku, że szacunki za rok 2020 powinny być traktowane z dużą rezerwą jako wstęp do

szczegółowego oszacowania strat, jakie gospodarka Warszawy poniosła w związku z częściowym zamknięciem działalności przedsiębiorstw turystycznych.

Ważnym tłem dla analizy znaczenia turystyki w Warszawie jest charakterystyka ogólnogospodarcza i społeczna miasta (rozdział 1) i ościennych podregionów, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że w 2019 roku w Warszawie zarejestrowanych było aż 76% podmiotów gospodarczych z całego makroregionu mazowieckiego. W części tekstowej opracowania omówiono najważniejsze wyniki oszacowań w odniesieniu do następujących zagadnień: spożycie turystyczne, wartość dodana i wkład turystyki w tworzenie PKB Warszawy, poziom i struktura zatrudnienia, rozwój inwestycji związanych z turystyką oraz wpływy i wydatki z budżetu m.st. Warszawy i ościennych sub-regionów generowane przez turystykę.

Przedstawione wyniki prac mają nie tylko charakter teoretyczny, ale i aplikacyjny. Powinny być przydatne zarówno dla władz m.st. Warszawy, jak i dla administracji gminnej i powiatowej podregionów *warszawskiego zachodniego* i *warszawskiego wschodniego*, podmiotów gospodarczych działających w sektorze turystyki, a także zespołów badawczych, które będą mogły wykorzystać kolejną próbę adaptacji rachunku satelitarnego turystyki do badań regionalnych, a następnie przygotowywać własne projekty badawcze w tym zakresie.

Rozdział 1
Charakterystyka Regionu warszawskiego stołecznego (Maciej Dębski, Teresa Skalska)

1.1. Aspekty gospodarcze i społeczne

W związku z klasyfikacją NUTS wprowadzoną od 1 stycznia 2018 roku i wdrożoną poprzez Rozporządzenie Komisji Unii Europejskiej, województwo mazowieckie zostało rozdzielone na dwie nieadministracyjne jednostki poziomu NUTS2, tj. regiony: warszawski stołeczny oraz mazowiecki regionalny. W skład pierwszego regionu (RWS), znajdującego się w obszarze zainteresowań prezentowanych badań, wchodzą: (1) podregion miasto Warszawa wraz z powiatami: grodziskim, legionowskim, mińskim, nowodworskim, otwockim, piaseczyńskim, pruszkowskim, warszawskim zachodnim oraz wołomińskim; (2) podregion warszawski wschodni oraz (3) podregion warszawski zachodni. Natomiast pozostała część woj. mazowieckiego tworzy Region mazowiecki regionalny.

Centralnie położony *Region warszawski stołeczny* (RWS) zajmuje 17,2% powierzchni całego województwa, co daje łącznie 6104 km², w tym aż 517 km² stanowi Podregion miasto Warszawa. Przeważająca część stanowią gminy klasyfikowane jako wiejskie – 51,4%. Zaledwie 21,4% całkowitej powierzchni regionu stanowią gminy miejskie, jednakże to właśnie one skupiają na swoich terenach zdecydowaną większość ludności zamieszkiwanej w RWS – 72,1% oraz ok. 57% ludności zamieszkującej całe województwo mazowieckie. Dane dotyczące przyrostu ludności i analiza rozwoju demograficznego na tym obszarze wskazują na aktywność demograficzną i wzrost liczby ludności dla 89% wszystkich gmin *Regionu warszawskiego stołecznego*. Związane jest to ze stale rosnącym poziomem atrakcyjności i potencjałem regionu nie tylko pod względem społecznym, ale również gospodarczym. A to z uwagi na wysoką aktywność gospodarczą ludności, w szczególności na obszarze m. Warszawa, gdzie wykazano najwyższy wskaźnik koncentracji strefy działalności gospodarczej podmiotów średnich (do 249 pracowników) oraz dużych (od 250 pracowników). Co ciekawe, badając bardziej szczegółowo lokalizację wymienionych przedsiębiorstw, pomimo tak dużego znaczenia m. Warszawa dla usytuowania ich siedzib, w przypadku branży wysokiej i średnio-wysokiej techniki, zanotowano niemal dwukrotnie wyższą ogólną liczbę tych przedsiębiorstw w gminach otaczających stolicę aniżeli na jej bezpośrednim obszarze. Według danych z 2019 roku aż 76% podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie woj. mazowieckiego mieści się w obrębie RWS, z czego aż 6 486 reprezentujących dziedzinę wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz 260 636 z branży usług opartych na szeroko pojętej wiedzy.

Pozycja *Regionu warszawskiego stołecznego* w obszarze działalności gospodarczej świadczy jednoznacznie o korzystnej sytuacji na rynku pracy, gdzie w 2019 r. wykazano najniższą ze wszystkich regionów w kraju i dwukrotnie niższą dla całego województwa mazowieckiego stopę bezrobocia – 2%. Średnia miesięcznego wynagrodzenia brutto w ostatnich latach utrzymuje się na najwyższym poziomie w kraju, co według danych z 2019 r. daje ok. 6600 zł w obszarze RWS oraz ok. 6800 zł tylko w samej Warszawie. Z uwagi na trudniejszą sytuację w roku 2020 związaną z wpływem pandemii wirusa SARS-CoV-2, stopa bezrobocia nieco się zwiększyła zachowując jednak najniższy przyrost w stosunku do ostatnich lat. I tak, dla Podregionu m. Warszawa wyniosła 1,8% co oznacza wzrost o 0,5 p. proc. względem poprzedzającego roku natomiast łączna liczba zarejestrowanych bezrobotnych w tym podregionie wyniosła 24403.

Osoby fizyczne deklarujące prowadzenie działalności gospodarczej na terenie *Regionu warszawskiego stołecznego* w 2019 r. stanowiły 71,1% wszystkich podmiotów wpisanych w rejestr REGON, a najwyższy wskaźnik zanotowano w 4 gminach: m. Warszawa, Lesznowola, Podkowa Leśna, Michałowice, Łomianki. Według danych z

grudnia 2020 r. w samym Podregionie miasto Warszawa w rejestrze REGON odnotowano 475 287 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej, co w stosunku do poprzedzającego roku daje wzrost o 4,2%. Przeważająca część – 55,2% podmiotów gospodarki narodowej to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Mapa 1.1. Podział makroregionu województwo mazowieckie według klasyfikacji jednostek terytorialnych do celów statystycznych (NUTS)

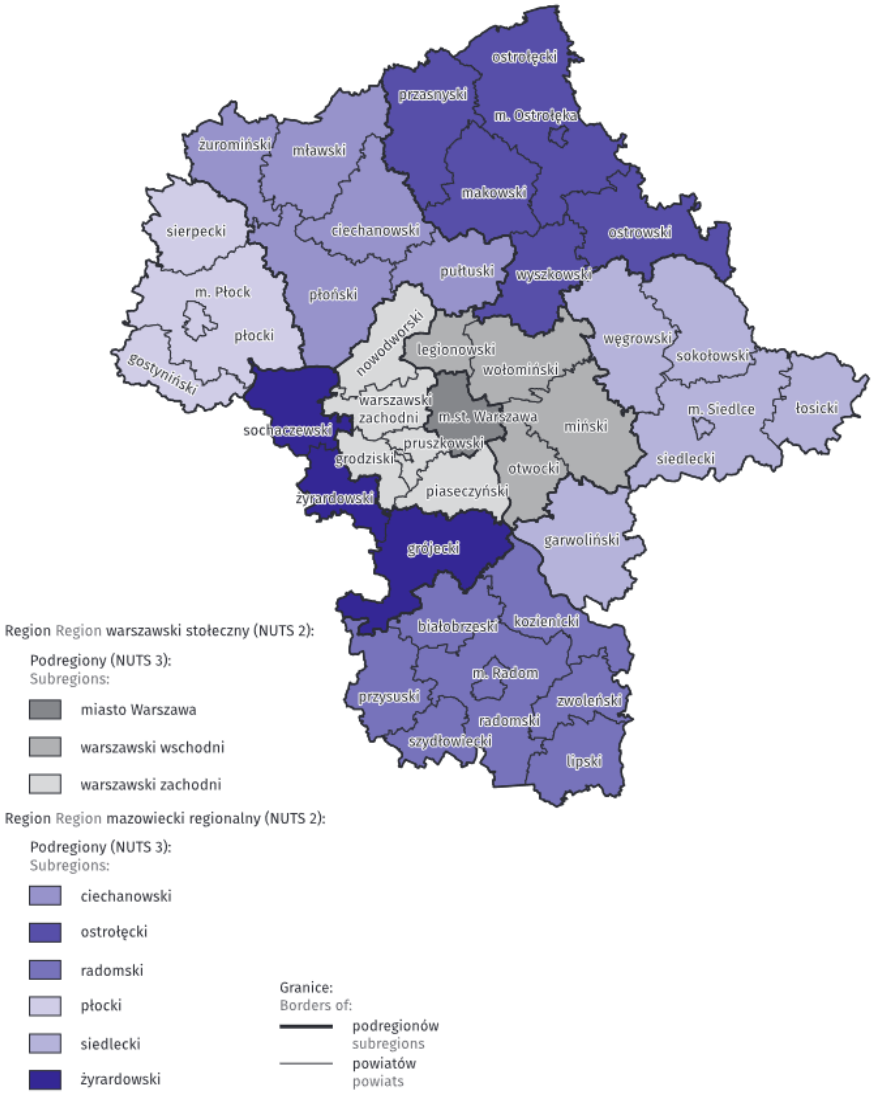

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa mazowieckiego – IV kwartał 2020, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

Duża liczba oferowanych na terenie RWS miejsc pracy wpływa zdecydowanie na większą koncentrację ludności, ale i na rozwój infrastruktury, co skutkuje m.in. przyrostem liczby mieszkań. Według danych na 2019 r. ponad 77% zasobów z dziedziny budownictwa mieszkaniowego całego województwa mazowieckiego znajduje się na terenie *Regionu warszawskiego stołecznego*. W Podregionie m. Warszawa w okresie styczeń-grudzień 2020 r. oddano do użytku ok. 23,8 tys. mieszkań, więcej o 10,3% niż w roku poprzedzającym, w tym: 547 ukończonych indywidualnych oraz 22 920 ukończonych, przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem. Ponadto, w tym samym okresie 2020 r. w podregionie zanotowano rozpoczęcie budowy 15 254 mieszkań co daje spadek o 31,5% względem roku 2019.

Istotne powiązania Warszawy z otaczającymi ją obszarami można zaobserwować na podstawie analizy małego ruchu migracyjnego – suburbanizacji, tj. dojazdów do szkoły i pracy. Pod względem dostępności komunikacyjnej *Region warszawski stołeczny* to jeden z najlepiej skomunikowanych obszarów w Polsce. W swoim obrębie może pochwalić się aż dwoma lotniskami: Lotniskiem Chopina oddalonym o ok. 10 km (20 min. samochodem) od centrum Warszawy oraz Lotniskiem Warszawa/Modlin oddalonym o ok. 40 km (45 min. samochodem) od centrum Warszawy. Skupiając się na pierwszym z nich, Lotnisko Chopina znajdujące się na terenie warszawskiej dzielnicy Włochy to w 2019 roku: 18,9 mln obsłużonych pasażerów (o 6,2% więcej niż w 2018 r.), 180 562 wykonanych operacji lotniczych, 220 kierunki lotnicze oraz 38% udziału w rynku lotniczym kraju. Analizując przybliżony czas bezpośredniego przelotu do Warszawy z wybranych miast: Berlin 1h 25min., Rzym 2h 25min., Nowy Jork 8h 30min. Z uwagi na tak korzystne połączenia, samolot jest jednym z najchętniej wybieranych środków transportu przez turystów zagranicznych przyjeżdżających do Warszawy. Dostępność komunikacyjna zapewniona jest jednak nie tylko drogą powietrzną, scentralizowane położenie *Regionu warszawskiego stołecznego* i stolicy względem kraju czyni je ogólnodostępnym dla innych polskich miast, np. Białystok 2h 25min. koleją / 2h 05min. samochodem, Gdańsk 2h 49min. koleją / 3h 40 min. samochodem. Obok komunikacji międzymiastowej warto wspomnieć również o szerokiej ofercie komunikacji wewnętrznej stolicy, z której w 2019 r. skorzystało ponad 1,2 mld pasażerów (o 18 mln więcej w stosunku do poprzedzającego roku), z czego 50% osób podróżowało autobusami, 25% tramwajami, 20% metrem oraz 5% koleją. W ostatnich latach jedną z niezwykle popularnych metod transportu wewnętrznego jest rower i stacje wypożyczalni rowerów w ramach systemu Warszawskiego Roweru Publicznego. W sezonie 2020 roku na system Veturilo składało się 400 stacji i prawie 5800 rowerów. Veturilo odpowiadało w tym okresie za 7% ruchu rowerowego w stolicy., W 2019 r. z Veturilo skorzystano blisko 6 mln razy, najchętniej w kwietniu oraz czerwcu, a najpopularniejszą stacją okazała się ta zlokalizowana przy Centrum Nauki Kopernik.

Mapa 1.2. Sieć dróg w województwie mazowieckim z wyodrębnieniem Regionu warszawskiego stołecznego

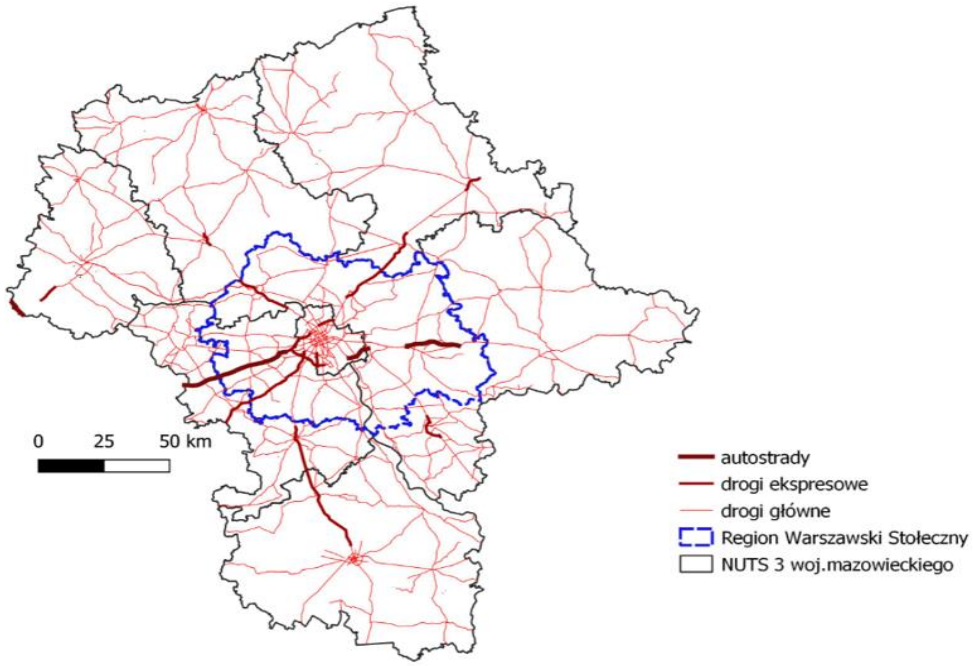

Źródło: opracowanie właśnie (W. Pokojski, P. Kociszewski)

1.2. Warunki rozwoju turystyki w regionie

Wieloaspektowa analiza atrakcyjności turystycznej

Turystyka w ostatnich latach jest bez wątpienia jednym z najprężniej rozwijających się obszarów gospodarki, a przy tym niezwykle ważnym czynnikiem oddziałującym na szeroko pojęty rozwój gospodarczy regionów. Zważywszy na te aspekty, turystyka przyczynia się do eksploracji zasobów kulturowych oraz środowiskowych, które zmieniają tym samym zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny wizerunek regionu. Analizując *Region warszawski stołeczny* zauważa się liczne walory składające się na całościową i zróżnicowaną formę atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Ponadto, Mazowsze przyjmuje rolę miejsca docelowego jako główny krajowy ośrodek turystyki zagranicznej o bezwarunkowej dominacji *Regionu warszawskiego stołecznego* tj. stolicy – Warszawy. Do zaprezentowania i analizy różnorodnych walorów turystycznych na obszarze *Regionu warszawskiego stołecznego* wykorzystać można wieloaspektową analizę atrakcyjności turystycznej opartą na danych GUS.

Tabela 1.1. Powiaty regionu warszawskiego stołecznego znajdujące się w górnej grupie decylowej: wybrane wskaźniki

Powiat	WAT[1]	WAK[2]	WAS[3]	WAB[4]
Warszawa	41,7	58,4	5,3	81,0
warszawski zachodni	16,0	17,4	-	27,2
pruszkowski	13,6	16,8	4,6	25,0
legionowski	13,0	12,6	5,6	28,2
piaseczyński	12,5	15,5	4,9	21,7
nowodworski	10,9	10,1	8,6	17,3
grodziski	13,5	13,5	-	14,7
wołomiński	-	12,8	-	20,7
otwocki	-	12,2	-	18,9
miński	-	-	-	-

Objaśnienia:

1. *wskaźnik atrakcyjności turystycznej*
2. *wskaźnik atrakcyjności kulturowej*
3. *wskaźnik atrakcyjności środowiskowej*
4. *wskaźnik atrakcyjności biznesowo-hotelowej uwzględniający otoczenie.*

Źródło: „Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia na podstawie danych statystycznych m.in. z zakresu bazy noclegowej, kultury i dziedzictwa narodowego oraz przyrodniczych obszarów chronionych" Końcowy raport metodologiczny (z wynikami analizy). Pr. zb. GUS

Do analizy syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej (WAT) w metodologii GUS wykorzystuje się kilka wskaźników cząstkowych: wskaźnik atrakcyjności środowiskowej (WAS), atrakcyjności kulturowej (WAK) i atrakcyjności biznesowo-hotelowej (WAB)[1]. Przyjęto założenie, że w skład WAK wchodzą wagi o następujących wartościach: po 40% walory środowiskowe (WAS) i kulturowe (WAK) oraz 20% wskaźnik biznesowo-hotelowy.

[1] W skład wskaźników cząstkowych weszła duża liczba różnych mierników o rozmaitym znaczeniu interpretacji. Por. „Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia na podstawie danych statystycznych m.in. z zakresu bazy noclegowej, kultury i dziedzictwa narodowego oraz przyrodniczych obszarów chronionych" Końcowy raport metodologiczny (z wynikami analizy). Pr. zb. GUS., s. 7 i nast.

Obliczając wskaźniki skorygowano je o wpływ otoczenia (tzn. powiatów sąsiadujących) oraz stosując poprawkę transgraniczną[2].

W tabeli 1.1 pokazano te powiaty *Regionu warszawskiego stołecznego*, które znalazły się w górnej grupie decylowej dla poszczególnych wskaźników przy czym należy zauważyć, że wymienione powiaty odnotowują stosunkowo niski wskaźnik wśród najbardziej atrakcyjnych powiatów pod względem środowiskowym. Warto też zauważyć, że dla powiatu mińskiego, który jest częścią *Regionu warszawskiego stołecznego*, żaden ze wskaźników nie pozwolił umieścić go wśród najbardziej atrakcyjnych. Mimo to, aspekt atrakcyjności środowiskowej *Regionu warszawskiego stołecznego* dla turystyki nie jest pomijany ani w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*, ani w *Polityce turystycznej m.st. Warszawy*; podkreśla się m.in. zasadność wykorzystania rzek (w szczególności Wisły) i zbiorników wodnych do tworzenia i promowania infrastruktury sprzyjającej turystyce i rekreacji na wodzie (porty, przystanie, stanice, ośrodki turystyki wodnej).

Różnice w tempie i mechanizmach rozwoju społeczno-gospodarczego widoczne są między regionem mazowieckim regionalnym, a regionem warszawskim stołecznym, którego oddziaływanie na pozostałe części województwa mazowieckiego jest dość słabe z uwagi na silne związki wewnątrzregionalne. Wszystkie powiaty województwa mazowieckiego, które znalazły się w górnej grupie decylowej, są częścią *Regionu warszawskiego stołecznego* i korzystają na sąsiedztwie stolicy; odnosi się to zarówno do Wskaźnika Atrakcyjności Kulturowej, jak i Wskaźnika Atrakcyjności Biznesowej. Można więc stwierdzić, że obszar widocznego oddziaływania przy jednoczesnym powiązaniu ze stolicą mieści się w granicach *Regionu warszawskiego stołecznego*.

Zasoby materialne służące rozwojowi turystyki w Regionie warszawskim stołecznym: wybrane wskaźniki

Z uwagi na złożoność zjawiska turystyki mierzenie i porównywanie funkcji turystycznej obszaru nie jest łatwe. Najczęściej wykorzystywane proste miary, takie jak wielkość ruchu turystycznego oraz poziom zagospodarowania turystycznego, oparty głównie na analizie stanu bazy noclegowej, są niesatysfakcjonujące, ponieważ nie uwzględniają stanu i rozwoju innych zasobów materialnych i kadrowych. Stąd dla ilustracji i porównania stopnia rozwoju funkcji turystycznej regionu w literaturze wykorzystywane są liczne inne wskaźniki analityczne oraz tworzone są wskaźniki syntetyczne, uwzględniające kilka różnych aspektów tego rozwoju[3]. W niniejszym opracowaniu wykorzystano wskaźnik, który pozwala zilustrować stopień rozwoju funkcji turystycznej *Regionu warszawskiego stołecznego* (NUTS 2) i jego trzech sub-regionów (NUTS 3). Analiza umożliwiła również odniesienie się do wskaźników oszacowanych dla całego Mazowsza i Regionu mazowieckiego regionalnego.[4] Oszacowany wskaźnik syntetyczny składa się z 5 wskaźników cząstkowych:

1. wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Schneidera, ilustrujący liczbę osób korzystających z miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców,
2. wskaźnik Charvata, ilustrujący liczbę udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców
3. wskaźnik Baretje i Deferta pokazujący liczbę miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców,

[2] Szczegółowy opis metodologii: j.w.

[3] A.R. Szromek, Pomiar funkcji turystycznej obszarów za pomocą wskaźników funkcji turystycznej na przykładzie obszarów państw europejskich. Publikacja powstała w ramach projektu badań własnych nr 3709/B/H03/2011/40 pt. Wskaźniki funkcji turystycznej obszaru recepcji turystycznej. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP z dnia 4 lutego 2011 roku.

[4] Na podstawie: J. Majewska, Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu funkcji turystycznej gminy. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2012, s. 63 i nast. Por. również: Wpływ turystyki na gospodarkę Mazowsza. Badanie zrealizowane na zlecenie Województwa Mazowieckiego. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa 2020

4. wskaźnik 4, ilustrujący liczbę podmiotów gospodarczych w sekcji I na 1000 mieszkańców,
5. wskaźnik 5, który oznacza stosunek liczby podmiotów gospodarczych w sekcji I do liczby podmiotów gospodarczych ogółem.

Omówiony wyżej wskaźnik syntetyczny pokazuje, że pod względem rozwoju tak skwantyfikowanej funkcji turystycznej *Region warszawski stołeczny* znacząco przewyższa pozostałą część Mazowsza, co więcej: wskazuje na duże zróżnicowanie funkcji turystycznej wewnątrz RSW, z silną dominacją Podregionu miasto Warszawa. Nie oznacza to jednak, że dominacja Warszawy jest równie silna dla wszystkich wskaźników. I tak, wszystkie wskaźniki cząstkowe są najwyższe w stolicy (por. tab. 1.2), a wskaźniki 4 i 5[5] w podregionie warszawskim zachodnim są wyższe niż przeciętna dla RWS. Wysoki wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Schneidera oszacowany dla podregionu miasto Warszawa, obrazujący stosunek liczby udzielonych noclegów do liczby mieszkańców, jest dowodem dużego znaczenia krótkotrwałych pobytów charakterystycznych dla turystyki biznesowej oraz dla pobytów typu *city break*. Dodatkowo dla Warszawy oszacowano relatywnie niski stosunek liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji I do liczby podmiotów gospodarczych ogółem. Nie oznacza to małej liczby podmiotów o charakterze turystycznym, a raczej jest charakterystycznym przejawem wysokiego rozwoju funkcji gospodarczej miasta, w którym turystyka stanowi tylko jeden z licznych rodzajów działalności.

Tabela 1.2. Wybrane wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej: województwo mazowieckie według regionów i podregionów (2019)

	Znormalizowane wg makroregionu					
Nazwa	**Wskaźnik Schneidera (1)**	**Wskaźnik Charvata (2)**	**Wskaźnik Baretje i Deferta (3)**	**Wskaźnik (4)**	**Wskaźnik (5)**	**Wskaźnik syntetyczny ***
MAKROREGION WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
REGION WARSZAWSKI STOŁECZNY	1,511	1,490	1,333	1,404	1,048	1,357
Podregion miasto Warszawa	2,087	2,046	1,642	1,735	1,071	1,716
Podregion warszawski wschodni	0,748	0,699	0,908	0,801	0,979	0,827
Podregion warszawski zachodni	0,679	0,739	0,900	1,088	1,008	0,883
REGION MAZOWIECKI REGIONALNY	0,330	0,357	0,564	0,471	0,847	0,514

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, dane za 2019 rok; obliczenia własne

**Wskaźnik syntetyczny obliczono jako średnią arytmetyczną znormalizowanych wskaźników cząstkowych.*

Analiza syntetycznych wskaźników, które ilustrują stopień rozwoju funkcji turystycznej trzech podregionów RWS na poziomie NUTS 3, pokazuje duży stopień zróżnicowania pomiędzy skrajnymi wartościami; zróżnicowanie to koresponduje z diagnozą i założeniami *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*.[6] Naj-

[5] Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji I na 1000 mieszkańców, tj. w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz stosunek liczby podmiotów gospodarczych w sekcji I do liczby podmiotów gospodarczych ogółem.

[6] Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze (synteza). Samorząd Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego W Warszawie, Warszawa 2014, s. 9. https://www.mbpr.pl/user_uploads/image/PRAWE_MENU/STRATEGIA%20ROZWOJU%20WOJEWODZTWA%20MAZOWIECKIEGO%20DO%20ROKU%202030/SRWM%20SKR%20POL.pdf 3.09.2020

wyższy poziom wskaźnika cechuje Podregion miasto Warszawa (1,72), stanowiący część Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Podregion ten został wskazany w strategii jako biegun wzrostu dla całego województwa mazowieckiego.

Analiza ruchu turystycznego w Regionie warszawskim stołecznym

Region warszawski stołeczny z uwagi na wysoką liczbę ludności zamieszkującej ten teren oraz na różnorodne funkcje, jakie pełni, jest nadzwyczaj zróżnicowany pod względem ruchu turystycznego, rodzajów przyjazdów i deklarowanych celów podróży. Generalnie im większe skupisko mieszkańców, tym większy potencjał rozwoju rodzaju turystyki związanej z odwiedzinami. Szczególnie dotyczy to obszarów imigracyjnych, kiedy związki z osobami z poprzedniego miejsca zamieszkania są ożywione. Tylko w samej Warszawie mieszka ok. 2 mln osób (3 462 osoby/km²) co daje najwyższy wskaźnik populacji ze wszystkich miast w Polsce. Miasto jednak swoimi zasobami służy nie tylko mieszkańcom, ale również dojeżdżającym do pracy czy szkoły, odwiedzającym jednodniowym oraz turystom. Wielkość miasta to także ważny czynnik rozwoju turystyki biznesowej, związanej m.in. z funkcjami gospodarczymi i społecznymi miasta. Jeśli chodzi o potencjał gospodarczy, to jednym ze wskaźników jest liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON. Nie jest on doskonały, ponieważ nie uwzględnia wielkości przedsiębiorstw, niemniej pozwala ocenić skalę działalności gospodarczej oraz dominujące branże, co też jest istotne, ponieważ nie wszystkie w jednakowym stopniu generują tego typu przyjazdy. Pewien przybliżony obraz siły przyciągania poszczególnych branż można uzyskać analizując dane dotyczące organizatorów konferencji i wydarzeń. Według danych Warsaw Convention Bureau zdecydowanie dominowała branża farmaceutyczna, medyczna i kosmetyczna (w 2018 r. zorganizowała 9,2% spotkań i wydarzeń odbywających się w Warszawie), na drugim miejscu znalazła się edukacja i szkolnictwo (5%), na trzecim IT (3,9%), a na czwartym media i marketing (3,5%). Warto podkreślić, że w ostatnich latach – z wyłączeniem czasu pandemii COVID-19 – w stolicy zauważano wzrost ruchu turystycznego, z czym bez wątpienia wiąże się rosnące znaczenie i pozycja Warszawy jako miasta ogólnodostępnego i międzynarodowego.

Ruch turystyczny będący wynikiem aktywności turystycznej to niezwykle ważny zasób gospodarki miasta, w 2018 r. branża turystyczna wygenerowała wartość na poziomie 1,3% PKB kraju. Ogólna liczba przyjazdów nierezydentów do Polski w 2019 roku została oszacowana na 88,52 mln (o 3% więcej niż w 2018 r.). Największy wzrost odnotowano w trzecim kwartale tj. w sezonie turystycznym, a dokładniej w lipcu oraz w sierpniu (po 2,3 mln). Największą grupę turystów z uwagi na wiek stanowiły osoby od 25 do 54 r.ż. (aż 68,6%). Średnia długość pobytu w Polsce wyniosła 6,2 noclegu i nie zmieniła się w stosunku do roku poprzedzającego. Średnie wydatki turysty oszacowano na 484 USD, tj. mniej o ok. 1,4% niż w 2018 r., z czego najwięcej wydatków ponosiły osoby wskazujące na przyjazdy w celach zdrowotnych (705 USD na osobę).

Analizując bardziej szczegółowo znaczenie turystyki w głównym ośrodku miejskim kraju, jakim bez wątpienia jest podregion miasto Warszawa, warto zauważyć, że w 2019 r. w stolicy zanotowano ponad 10 mln przyjazdów turystycznych oraz ponad dwukrotnie więcej przyjazdów odwiedzających jednodniowych, z czego 38% z nich stanowili obcokrajowcy, m.in.: Brytyjczycy (20,3%), Niemcy (10,1%), Ukraińcy (6,6%), Amerykanie (6,3%). Jeśli chodzi o środek transportu, turyści zagraniczni w 2019 roku wybierali najczęściej samolot (68%) natomiast wśród turystów krajowych największym powodzeniem cieszył się samochód osobowy (35%). Wśród głównych motywów przyjazdów turystów zagranicznych znalazły się: wypoczynek oraz zwiedzanie zabytków. Natomiast turyści krajowi najczęściej przyjeżdżali do stolicy w celu zwiedzenia zabytków oraz odwiedzenia krewnych, czy znajomych. Pod względem opinii o walorach Warszawy zdanie turystów zagranicznych oraz krajowych w 2019 roku było

spójne. Największymi atrakcjami turystycznym zostały uznane: Stare Miasto oraz Łazienki Królewskie. Pod względem atrakcyjności turystycznej, stolica została oceniona na 9,11 w 10-punktowej skali, co dało rekordowy wynik ostatnich lat, wyższy o 0,36 pkt. w porównaniu z rokiem 2018. Ponadto, średnia skłonność do zarekomendowania przyjazdu do Warszawy rodzinie/znajomym wyniosła 9,34 pkt, natomiast średnia skłonność do ponownego przyjazdu – 9,29 pkt.

Analiza bazy noclegowej Regionu warszawskiego stołecznego

Analizując ruch turystyczny badanego obszaru warto omówić podstawowy element służący jego rozwojowi, jakim jest bez wątpienia baza noclegowa. W 2019 roku na terenie całego woj. mazowieckiego zlokalizowanych było 626 turystycznych obiektów noclegowych[7], które dysponowały miejscami o łącznej liczbie 64,4 tys. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie województwa mazowieckiego z noclegów skorzystało w 2019 roku ponad 5,5 mln gości, z czego 1,6 mln to turyści zagraniczni. Liczba udzielonych noclegów to 17 943 na 10 tys. mieszkańców, najwięcej odnotowano w powiecie legionowskim (39 753), w m.st. Warszawa (36 720) i powiecie warszawskim zachodnim (18 548). Przeważająca większość - 90% obiektów noclegowych, ma charakter całoroczny (średnia dla Polski – blisko 70%), a ponadto cechą charakterystyczną bazy noclegowej na Mazowszu jest duży udział hoteli w ogólnej liczbie obiektów noclegowych i stosunkowo wysoki stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania. Zarówno stopień wykorzystania miejsc noclegowych, jak i pokoi hotelowych jest znacząco wyższy w Regionie warszawskim stołecznym (odpowiednio 47,7% i 63,3%) niż w Regionie mazowieckim regionalnym (30,9% i 43,0%). Przeciętna długość pobytu turystów w Regionie warszawskim stołecznym, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, jest niższa niż dla całej Polski; wskazuje to na duże znaczenie biznesowego charakteru turystyki i niemałe – krótkotrwałych pobytów typu city break. Pomimo znacząco dużego potencjału turystycznego Warszawy, w 2019 roku województwo mazowieckie zajęło jednak dopiero szóste miejsce wśród polskich województw pod względem rozwoju funkcji turystycznej.[8]

Jak podkreślono wyżej, obiekty noclegowe to główny wyznacznik rozwoju turystyki na danym obszarze. W 2018 r. na obszarze *Regionu warszawskiego stołecznego* działały 364 obiekty noclegowe (bez pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych)[9], podczas gdy w 2020 r. było ich 334 (obiekty posiadające 10 i więcej miejsc). Kwestia aktywności turystycznej w danej destynacji stanowi tym samym punkt wyjścia do rozważań nad inwestycjami z zakresu turystyki. W przypadku *Regionu warszawskiego stołecznego* w ostatniej dekadzie można w związku z powyższym zaobserwować systematyczny wzrost nakładów inwestycyjnych. Przykładowo, przyjazdy turystów zagranicznych (nierezydentów) w 2010 r. kształtowały się na poziomie 865 273, podczas gdy w 2019 r. liczba ta wynosiła już 1 480 398. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w 2019 r. to 2 849 911 przy czym liczba ta sprzed dekady wyniosła jedynie 1 553 858. Porównując z kolei *Region warszawski stołeczny* do województwa mazowieckiego, zauważa się znaczący wpływ tego regionu na jego zasoby: w ostatnich latach baza obiektów noclegowych RWS stanowiła ponad połowę stanu dla całego województwa. Wzrost liczby miejsc noclegowych związany jest jednoznacznie ze wzrostem liczby udzielanych noclegów. Jak wynika z prezentowanych danych, dynamika wzrostu w tym zakresie jest większa aniżeli dynamika wzrostu liczby obiektów, a przede wszystkim większa niż dynamika wzrostu liczby miejsc noclegowych. W 2010 r., wg oficjalnych danych, na terenie *Regionu warszawskiego stołecznego* udzielono 4 795 999 noclegów, z czego 1 553 858 turystom zagranicznym. W roku 2019 wielkości te wynosiły odpowiednio 8 209 381 i 2 849 911.

[7] Obiekty posiadające 10 lub więcej miejsc; Turystyka w 2019 r. Analizy statystyczne GUS, Warszawa, Rzeszów 2020, s. 43.
[8] Por.: Wpływ turystyki na gospodarkę Mazowsza (2020), pr. zb., Raport przygotowany na zlecenie Województwa Mazowieckiego. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa.
[9] Stan na 31 lipca

Tabela 1.3. Baza noclegowa turystyki – Region warszawski stołeczny

Wyszczególnienie	2010	2018	2019	2020
Obiekty*	**224**	**364**	**375**	**334**
Hotele	154	166	173	154
Inne obiekty hotelowe	44	47	47	46
Miejsca noclegowe*				
Ogółem	31 812	47 078	48 175	45 392
Hotele	25 350	34 188	36 182	33 656
Inne obiekty hotelowe	2 599	3 140	3 145	3 140
Noclegi				
Turyści zagraniczni ogółem	865 273	1 499 126	1 480 398	360 308
Udzielone noclegi	4 795 999	7 964 885	8 209 381	3 188 573
w tym turystom zagranicznym	1 553 858	2 891 588	2 849 911	742 196

**stan na 31 VII*

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start

Pod względem rozmieszczenia obiektów noclegowych w wybranych mazowieckich regionach, według stanu na 31 VII 2020 r. na 561 turystycznych obiektów noclegowych w województwie (posiadających 10 i więcej miejsc) 334 znajdowało się w regionie warszawskim stołecznym, w tym 161 w podregionie miasto Warszawa, 69 w warszawskim wschodnim oraz 104 w warszawskim zachodnim, a tylko 227 w mazowieckim regionalnym.

Tabela 1.4. Obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w hotelach w regionie warszawskim stołecznym w 2020 (stan w dniu 31 VII 2020 r.)

Region/podregion	Obiekty noclegowe ogółem	Miejsca noclegowe – hotele						
		kat. *****	kat. ****	kat. ***	kat. **	kat. *	w trakcie kategoryzacji	Suma
Mazowieckie ogółem	561	6197	13049	13667	4672	1706	695	39986
Region warszawski stołeczny	**334**	**6100**	**11930**	**10193**	**3305**	**1501**	**627**	**33656**
Podregion Miasto Warszawa	161	6 100	8 767	6 952	2 014	1 249	324	25406
Podregion warszawski wschodni	69	0	2351	1150	258	56	182	3997
Podregion warszawski zachodni	104	0	812	2091	1033	196	121	4253
Region mazowiecki regionalny	227	97	1119	3474	1367	205	68	6330

Źródło: Bank Danych Lokalnych, https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start

Uwaga: Dane dotyczące miejsc noclegowych odnoszą się jedynie hoteli, stąd nie we wszystkich podregionach są podane wielkości, pomimo istnienia tam obiektów noclegowych. Dane dotyczące liczby obiektów dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Analizując obszar obu regionów tj. warszawskiego stołecznego i mazowieckiego regionalnego, istotnie zauważalna jest wykazana dysproporcja. Ponadto, znacznie większe różnice zauważa się w liczbie miejsc noclegowych (tabela 1.6). Przy łącznej liczbie 39 986 miejsc noclegowych w województwie, aż 84% znajduje się w regionie

warszawskim stołecznym, z tego 75% w podregionie miasto Warszawa, 11,5% w warszawskim wschodnim i 12,6% w warszawskim zachodnim; zaledwie 15,8% znajduje się w regionie mazowieckim regionalnym. Oprócz tak widocznych różnic co do oferty miejsc noclegowych, jeszcze większe różnice zachodzą w przypadku hoteli wyższej kategorii. Jeśli chodzi o hotele 5-gwiazdkowe, aż 98% miejsc w tych hotelach znajduje się w Warszawie natomiast w odniesieniu do hoteli 4-gwiazdkowych jest to 69%, co jasno wskazuje na lokalizowanie obiektów o wyższym standardzie w Warszawie i jej bliskim sąsiedztwie. Nic więc dziwnego, że w 2019 roku aż 94% turystów odwiedzających Warszawę postanowiło nocować w granicach miasta, co więcej, aż 96% turystów dobrze oceniło zastaną bazę noclegową.

Z perspektywy zaprezentowanych danych i prowadzonych rozważań śmiało można stwierdzić, iż w ostatnich latach stale postępował rozwój bazy noclegowej wraz z rozwojem jej standardów. Świadczy to tym samym o rosnącym popycie turystycznym w każdym sektorze rynku turystycznego, a przede wszystkim w obszarze infrastruktury noclegowej. Silny wzrost został jednak zatrzymany na początku 2020 r. przez pandemię COVID-19, która swym zasięgiem objęła cały świat, co w sposób oczywisty skutkowało drastycznym spadkiem dynamiki ruchu turystycznego. Najbardziej zauważalne różnice odnoszą się chociażby do liczby turystów zagranicznych, których w 2020 r. w *Regionie warszawskim stołecznym* było o 1 120 090 mniej w bazie noclegowej w porównaniu do poprzedzającego roku. Udzielone noclegi w tym regionie w 2019 r. oszacowano na ponad 8 mln, podczas gdy rok później łączna liczba noclegów nie przekroczyła nawet połowy tej sumy. Nie dziwi więc fakt, że średni stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2020 r. w tym regionie wyniósł zaledwie 21,7% (spadek o 26 p. proc względem 2019 r.), z uwagi jednak na oficjalne dane przedstawiające coroczny wzrost (do roku 2020) eksperci są raczej zgodni, że Warszawa dzięki swojej wysokiej pozycji na rynku turystyki krajowej i międzynarodowej szybko wróci do formy sprzed 2020 r.

Mapa 1.3. Liczba miejsc noclegowych w hotelach w Regionie warszawskim stołecznym w 2020 r. (stan na 31 VII 2020 r.)

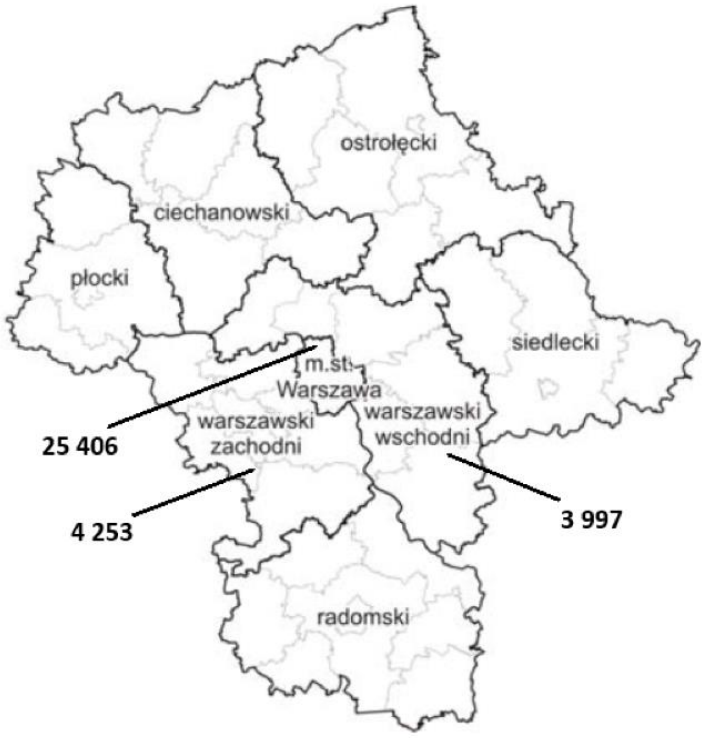

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start

Istotnym również okazuje się fakt, że w 2019 roku na 1000 mieszkańców *Regionu warszawskiego stołecznego* przypadało 15,86 miejsc noclegowych (19,54 w podregionie miasto Warszawa, 10,80 w podregionie warszawskim wschodnim oraz 10,71 w podregionie warszawskim zachodnim). Z badań wynika, że w całym województwie miesiącami o najwyższych obrotach w branży są maj i czerwiec oraz wrzesień i październik.[10] Nie są to zatem tradycyjne miesiące wakacji i wzmożonego ruchu turystycznego. Zjawisko to wiąże się właśnie z krótkookresowością pobytów, zwłaszcza w Warszawie, która nie jest miejscem dłuższych pobytów wakacyjnych oraz z kwitnącym w stolicy przemysłem branży spotkań. Warszawa to największy i bez wątpienia najważniejszy ośrodek spotkań i wydarzeń biznesowych w Polsce. To właśnie w stolicy dochodzi do połączenia interesów ekonomicznych, politycznych, naukowych czy kulturowych z całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Dla przemysłu spotkań Warszawa jest w Polsce miastem z najlepszymi krajowymi i międzynarodowymi połączeniami komunikacyjnymi oraz z najlepszą i najbardziej rozbudowaną ofertą noclegową. Ponadto ma do zaoferowania ponad 200 głównych obiektów eventowych i konferencyjnych. Nie bez powodu uchodzi za pioniera pod względem organizowanych wydarzeń biznesowych i naukowych w Polsce. W rankingu najważniejszego międzynarodowego stowarzyszenia rynku kongresowego – ICCA, Warszawa uplasowała się w 2019 r. na 34 miejscu na świecie, 20 miejscu w Europie oraz na 1 miejscu w Polsce. W 2019 r. w stolicy odnotowano niemal 15 800 wydarzeń typu: kongresy, konferencje, targi, wydarzenia motywacyjne, eventy, w których wzięło udział niemal 2,8 mln uczestników. Warto zauważyć, że najwięcej wydarzeń odbyło się w okresie wczesnej wiosny oraz późnej jesieni. Średnia liczba wydarzeń dziennie to 42, natomiast średnia liczba uczestników wydarzenia to 69. Pod względem czasu trwania wydarzenia, średni czas wyniósł 1,6 dnia. Do najważniejszych wydarzeń 2019 r. organizowanych w Warszawie zaliczyć można m.in. European Psychiatric Congress (EPA) trwający 4 dni i zrzeszający 4300 uczestników. Znaczna większość turystów biznesowych (58%) skorzystała w 2019 roku z noclegu w hotelu, a 56% turystów biznesowych przyjechało do Warszawy co najmniej po raz piąty.

Mapa 1.4. Powierzchnia wystawiennicza wybranych obiektów

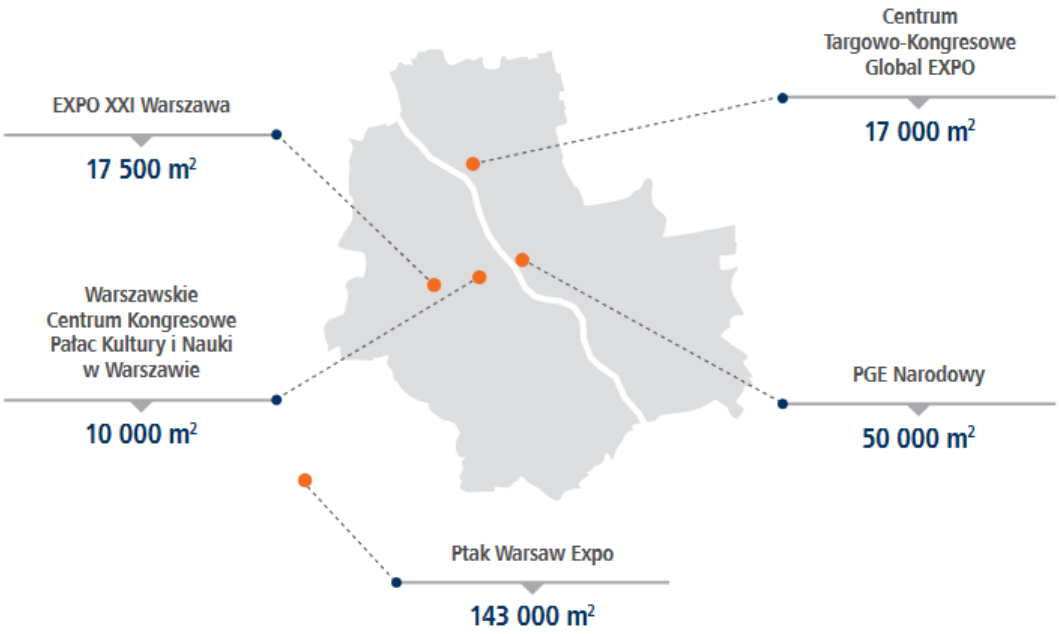

Źródło: Turystyka w Warszawie, raport 2019, http://raport2019.go2warsaw.pl

[10] Analiza ruchu turystycznego w województwie mazowieckim w latach 2013-2015, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Landbrand 26.

1.3. Turystyka w strategiach rozwoju Regionu warszawskiego stołecznego

Istotnym aspektem sprzyjającym rozwojowi turystyki zarówno w Warszawie, jak i w *Regionie warszawskim stołecznym* i całym województwie mazowieckim jest jej umiejscowienie w regionalnych strategiach rozwoju. Wynika to z konieczności szerszego spojrzenia na funkcję turystyki i jej współoddziaływanie z innymi sektorami aktywności gospodarczej i społecznej w aglomeracji. Omawiając strategie rozwoju turystyki w Warszawie i w ościennych subregionach warto zwrócić uwagę na trzy dokumenty, ściśle związane z planowaną polityką turystyczną i tworzeniem warunków dla jej rozwoju:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 Roku Innowacyjne Mazowsze,
- Polityka turystyczna m.st. Warszawy,
- Strategia #Warszawa2030.

Z punktu widzenia turystyki w Warszawie najważniejszym dokumentem jest *Polityka turystyczna m.st. Warszawy*. Warto podkreślić, że cele operacyjne wskazane w tym dokumencie są powiązane, często komplementarne z celami operacyjnymi *Strategii #Warszawa2030* oraz z celami strategicznymi *Strategii Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030*. W przyjętej polityce podkreśla się potrzebę zadbania o poszerzanie doświadczeń turystów i oferowanych usług, m.in. poprzez wzbogacenie wizyty o wyjazd poza miasto. Powinna temu służyć zintegrowana komunikacja marketingowa w odniesieniu do ofert zlokalizowanych zarówno w samym mieście, jak i poza nim. Zakłada się, że takie działania przyniosą korzyść zarówno stolicy – poprzez dekoncentrację nadmiernie nasilonego ruchu turystycznego w centrum miasta – jak i obszarom sąsiedzkim, które będą mogły skorzystać z marki Warszawy, rozpoznawalnej na rynku ogólnokrajowym i międzynarodowym. Oznacza to zatem określenie charakterystycznego kierunku działań dla konkretnego obszaru, tak aby móc skupić się na dokładnej analizie jego walorów i możliwości ich wykorzystania. Formułując politykę turystyczną stolicy założono, że działania podjęte na skutek jej wdrożenia wzmocnią siłę przyciągania turystów nie tylko do obszaru metropolitalnego, ale także do całego województwa mazowieckiego. Budując poprzez turystykę pozycję Warszawy na arenie międzynarodowej wzmacnia się również pozycję obszarów ościennych.

Z kolei w prognozach rozwoju turystyki w całym województwie mazowieckim, przyjętych w marketingowej strategii opracowanej przez Polską Organizację Turystyczną, przyjęto szereg produktów turystycznych z sektora turystyki miejskiej oraz kulturowej. Uwzględniono je jako decydujące zarówno dla turystyki krajowej, jak i dla przyjazdów z rynków zagranicznych takich jak: m.in. Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Rosja, Japonia. W odniesieniu do podróży wewnątrzkrajowych byłyby to: pobyty w miastach, wyjazdy objazdowe z nastawieniem na wizyty w obiektach dziedzictwa kulturowego, a także podróże sentymentalne i pielgrzymki. Natomiast dla zagranicznej turystyki przyjazdowej wskazano: objazdy ze zwiedzaniem dziedzictwa kulturowego oraz wydarzenia kulturalne, w tym muzyczne. Taki kierunek działań skutkować może bez wątpienia poszerzeniem sektora turystyki na terenie *Regionu warszawskiego stołecznego* i wyjście poza ścisłe granice Warszawy. Już do tej pory, niezwykle dynamiczny rozwój stolicy doprowadził do uplasowania miasta na wysokiej pozycji na rynku globalnym. Warszawa stała się nowoczesną i europejską stolicą, otwartą na ludzi o zróżnicowanych potrzebach i ideach. Podejmowane działania zachęcające turystów do wyjazdów poza ścisłe centrum stolicy (np. promowanie Szlaku Chopinowskiego) mają za zadanie zwiększyć aktywność gospodarczą także na sąsiadujących obszarach i wykorzystać nieznane dotąd zasoby miasta i terenów ościennych do jego rozwoju. Zwiększenie atrakcyjności i wzmocnienie potencjału turystycznego stolicy powinno bazować nie tylko na wykreowaniu nowych atrakcji czy produktów turystycznych, ale i na umocnieniu tradycji w oparciu o dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze m.st. Warszawy.

Silne oddziaływanie na linii mieszkańcy – miasto w ostatnich latach sprzyja rozwojowi społecznemu. Dlatego też rozwój sam w sobie nie powinien nieść negatywnych skutków i pogarszać poziomu życia stałych mieszkańców.

Z perspektywy turysty, interesującego się standardowym życiem typowego mieszkańca regionu, mniejsze lokalizacje, w tym konkretne dzielnice miasta, stają się często celem podróży i głównym obiektem zainteresowania. Należy więc wprowadzić rozwiązania, które w sposób racjonalny zachowają harmonię pomiędzy tymi dwoma perspektywami. Strategia rozwoju powinna wskazywać na działania bazujące przede wszystkim na ochronie dziedzictwa kulturowego regionu z możliwością powielania jej zarówno wśród mieszkańców, jak i wśród turystów.

Rozdział 2
Spożycie turystyczne (Ewa Dziedzic, Teresa Skalska)

2.1. Założenia metodyczne. Źródła danych

Podobnie jak to miało miejsce w badaniu wpływu turystyki na gospodarkę Warszawy, zrealizowanym w 2017 roku,[11] oraz wpływu turystyki na gospodarkę Mazowsza, zrealizowanym w 2020 roku[12], oszacowanie znaczenia turystyki dla rozwoju miasta Warszawy oraz ościennych sub-regionów zakłada wykorzystanie i krytyczną adaptację metodologii rachunku satelitarnego turystyki opracowanej przez UNWTO, OECD i Eurostat. Tak w rachunku przygotowywanym dla całego kraju, jak i w rachunkach regionalnych punktem wyjścia jest tu analiza strony podażowej i popytowej zjawiska turystyki w odniesieniu do badanego obszaru, która w dalszej kolejności umożliwia oszacowanie turystycznego PKB. Zgodnie z założeniami przyjętymi w metodologii[13] oszacowanie wielkości spożycia turystycznego dla Warszawy stanowić będzie jeden z głównych filarów rachunku i odnosić się będzie do wydatków turystycznych[14] trzech grup konsumentów:

- mieszkańców (rezydentów) innych regionów Polski, przyjeżdżających do Warszawy i subregionów ościennych w celach turystycznych;
- mieszkańców Warszawy, wyjeżdżających w celach turystycznych poza jej terytorium (część wydatków pozostających w Warszawie, np. w postaci marż od zakupu pakietów w biurach podróży działających w stolicy);
- cudzoziemców (nierezydentów) odwiedzających Warszawę i ościenne subregiony.

W odniesieniu do dużych regionów (np. krajów) czwartą ważną grupę konsumentów stanowią mieszkańcy badanego regionu podróżujący w ramach jego terytorium w celach turystycznych. W przypadku Warszawy zjawisko takie nie występuje, aczkolwiek wartym uwagi jest ruch turystyczny odbywający się w granicach subregionów i województwa mazowieckiego.

W adaptowanych metodologiach zakłada się, że spożycie turystyczne wyżej wskazanych grup konsumentów odnosi się zarówno do wydatków turystów, tj. osób nocujących w badanym regionie, jak i odwiedzających jednodniowych, przebywających na jego obszarze nie dłużej niż jeden dzień. Warto również podkreślić, że na spożycie turystyczne składa się zarówno spożycie gospodarstw domowych z dochodów osobistych odwiedzających, jak i wydatki związane z podróżami służbowymi finansowanymi przez jednostki gospodarcze i instytucje ze wszystkich sektorów (zużycie pośrednie), a także spożycie sektora rządowego, samorządowego i instytucji niekomercyjnych. Jeśli chodzi o wydatki mieszkańców Warszawy, wyjeżdżających w celach turystycznych poza jej terytorium, w oszacowaniach zostały uwzględnione efekty ekonomiczne związane z tymi wyjazdami tylko wówczas, gdy odnosiły się do tej części wydatków, która pozostała w przedsiębiorstwach działających na terenie miasta.

[11] Wpływ turystyki na gospodarkę Warszawy (2017), pr. zb., Raport przygotowany na zlecenie Stołecznego Biura Turystyki. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa.
[12] Wpływ turystyki na gospodarkę Mazowsza (2020), pr. zb., Raport przygotowany na zlecenie Województwa Mazowieckiego. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa.
[13] Por. np. E. Dziedzic., M. Kachniewska, T. Skalska (2016), Regionalny rachunek satelitarny turystyki. Metodologia. Uwarunkowania implementacji. SGTiR Warszawa.
[14] Jako wydatki turystyczne rozumie się całkowite wydatki konsumpcyjne poniesione przez odwiedzającego lub w jego imieniu na jego podróż i pobyt w miejscu docelowym (UNWTO). Z grupy wydatków turystycznych wyłączone są: zakupy w celach handlowych, inwestycje kapitałowe, darowizny dla osób indywidualnych i instytucji nie będące opłatą za dobra i usługi turystyczne.

Mimo braku precyzyjnych danych na ten temat można przyjąć, że lokalizacja niektórych przedsiębiorstw na terenie Warszawy i ościennych sub-regionów, w tym organizatorów turystyki, agentów, jednostek zapewniających transport pasażerski związana jest z tą częścią spożycia.

Podobnie jak w poprzednich opracowaniach tego typu trzeba podkreślić wciąż nieprzezwyciężone trudności w szacowaniu popytu turystycznego. Wymagania co do zakresu niezbędnych danych i stopnia ich dezagregacji są bardzo szerokie, niejednokrotnie trudne do spełnienia. Trudności te narastają w odniesieniu do podregionów warszawskiego zachodniego i warszawskiego wschodniego, dla których nie są prowadzone systematyczne badania ruchu turystycznego. Warto podkreślić, że z różną siłą uwidoczniły się one w szacowaniu spożycia turystycznego w latach 2019 i 2020 z uwagi na bardzo duże zakłócenia na rynku turystycznym w efekcie pandemii COVID-19. W przypadku spożycia rezydentów (mieszkańców Polski) odwiedzających podregiony warszawski wschodni i warszawski zachodni, a także w odniesieniu do podróży wewnątrzregionalnych konieczne okazało się wykorzystanie różnych źródeł informacji i przeprowadzenie w oparciu o nie odpowiednich szacunków.

Podstawowym źródłem informacji o wielkości popytu turystycznego w ujęciu ilościowym (liczba podróży) i wartościowym (wielkość wydatków) były wyniki badań terenowych przeprowadzonych w Warszawie oraz analiza wydatków turystów w Warszawie dostarczona przez Mastercard na zlecenie m.st. Warszawy.

Wykorzystanie powyższych źródeł pozwoliło na oszacowanie łącznej liczby przyjazdów turystycznych (z przynajmniej jednym noclegiem) do Warszawy w 2020 roku na poziomie 3 325 tys., a w 2019 – 7 410 tys. W 2019 roku 8,1% stanowiły podróże wewnątrz wojewódzkie (598 tys.). W 2020 roku przyjazdy do Warszawy z miejscowości zlokalizowanych w województwie mazowieckim stanowiły nieco mniej – 6,8% (226 tys.).

SCHEMAT 2.1

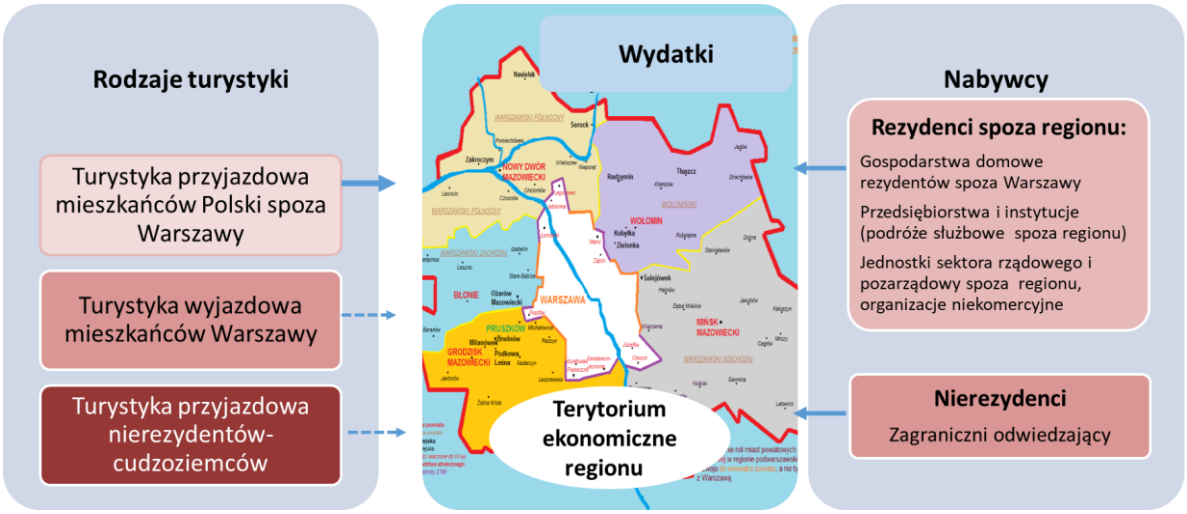

Objaśnienia:

→ *całkowite wydatki turystyczne*

⇢ *części wydatków, która pozostała na terenie regionu*

Źródło: opracowanie własne

Podstawą określenia przeciętnych wydatków turystów (rezydentów i nierezydentów), które zostały poniesione w Warszawie, były:

- dane z badania opinii turystów odwiedzających Warszawę (wykorzystano pytanie z badania terenowego o planowane wydatki na terenie Warszawy; dotyczyło ono wydatków na zakwaterowanie, usługi gastronomiczne, usługi kulturalne, transport lokalny, zakupy itp., jednak bez możliwości ich podziału na poszczególne kategorie);

- dane z analizy wydatków turystów wykonanej przez Mastercard;
- dane dotyczące struktury wydatków rezydentów na krótkotrwałe podróże krajowe publikowane przez GUS[15]

Jak wspomniano wyżej podstawą oszacowania wielkości spożycia turystycznego poszczególnych kategorii odwiedzających rezydentów były dane uzyskane w trakcie badań ruchu turystycznego przeprowadzonych na terenie Warszawy w 2019 i 2020 r. Po wyeliminowaniu wartości odstających jako wartość wydatków na podróż przyjęto dolną wartość przedziału estymacji[16].

Do oszacowania struktury wydatków wg rodzajów produktów wykorzystano przede wszystkim dane Mastercard. Po wcześniejszych ustaleniach merytorycznych zostały one zagregowane odpowiednio do założeń rachunku satelitarnego turystyki, tzn. w podziale pozwalającym następnie przyporządkować wydatki/grupy wydatków do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej, zgodnie z klasyfikacją PKD:

1. zakwaterowanie,
2. gastronomia,
3. bary / dyskoteki / kluby,
4. transport kolejowy pasażerski,
5. transport lądowy,
6. transport lotniczy,
7. transport miejski,
8. biura podróży i operatorzy podróży,
9. atrakcje turystyczne,
10. handel detaliczny,
11. instytucje kultury,
12. sport / rozrywka,
13. wynajem samochodów i innych pojazdów pasażerskich,
14. usługi inne,
15. zabiegi spa / masaże,
16. paliwa,
17. pozostałe.

Jeśli chodzi o spożycie rezydentów to wykorzystano przede wszystkim dane o planowanych wydatkach zadeklarowane przez respondentów uczestniczących w badaniu terenowym ruchu turystycznego w Warszawie. W 2019 r. wydatki na podróż poniesione na terenie Warszawy przedstawiały się następująco:

- jednodniowi odwiedzający z województwa mazowieckiego 109 zł;
- jednodniowi odwiedzający z pozostałych województw 186 zł;
- jednodniowi podróżujący w celach zawodowych (szkolenia, konferencje, biznes) 103 zł;
- turyści z woj. mazowieckiego 270 zł;
- turyści z pozostałych województw 470 zł;
- turyści podróżujący w celach zawodowych 579 zł.

W 2020 r. wielkości te wyniosły:

- jednodniowi odwiedzający z województwa mazowieckiego 134 zł;

[15] „Turystyka w 2019 r." i „Turystyka w 2020 r.", GUS, Warszawa 2020 i 2021.

[16] Przyjęcie takiego rozwiązania było podyktowane analizą wyników estymacji (poziom ufności 95%), które wskazywały, że estymowana średnia arytmetyczna znacząco odbiega od mediany; dolna granica przedziału estymacji przybierała wartości zbliżone do mediany, ale uwzględniała także efekt wyższych niż mediana wydatków znacznej grupy odwiedzających.

- jednodniowi odwiedzający z pozostałych województw 176 zł;
- jednodniowi podróżujący w celach zawodowych (szkolenia, konferencje, biznes) 120 zł;
- turyści z woj. mazowieckiego 260 zł;
- turyści z pozostałych województw 539 zł;
- turyści podróżujący w celach zawodowych 605 zł.

Strukturę rodzajową tych wydatków oszacowano wykorzystując dane GUS o strukturze wydatków mieszkańców Polski na krajowe podróże krótkotrwałe (2-4 dni)[17]. Problemem było określenie wydatków na transport do Warszawy, zarówno jeśli chodzi o ich wysokość, jak i przypisanie ich do przewoźników zlokalizowanych w Warszawie. Dla oszacowania tych wartości wykorzystano pochodzące ze wspomnianego badania dane na temat środków transportu użytych przez respondentów i informacje na temat lokalizacji głównych przewoźników.

Z kolei jeśli chodzi o cudzoziemców odwiedzających Warszawę oraz cały *Region warszawski stołeczny* (zarówno turystów, w tym Polaków mieszkających za granicą, jak i odwiedzających jednodniowych), podstawą do oszacowania spożycia turystycznego były:

- szacunek wielkości przyjazdowego ruchu turystycznego do Warszawy w latach 2019 – 2020 (E. Dziedzic),
- Raporty Turystyka w Warszawie (2019 i 2020),
- wyniki badań opinii turystów odwiedzających Warszawę w latach 2019 i 2020, prowadzonych cyklicznie na zlecenie m.st Warszawy,
- dane z badań prowadzonych przez GUS (Turystyka w 2019 i 2020), w tym z badań realizowanych na granicach;
- odniesienia do regionalnego rachunku satelitarnego turystyki sporządzonego w 2020 roku dla woj. mazowieckiego;
- dane GUS i Urzędu Statystycznego w Warszawie nt. ruchu turystycznego w 2020 roku,
- dostępne dane statystyczne, publikowane w Banku Danych Lokalnych GUS;
- dane z analizy wydatków turystów w Warszawie dostarczone przez Mastercard.

Wykorzystując badania prowadzone na granicach (i w ich pobliżu) przez US w Rzeszowie wzięto pod uwagę przede wszystkim przejścia graniczne w portach lotniczych (Warszawa-Okęcie, Modlin). Weryfikując informacje uzyskane z wyżej wskazanych źródeł oraz szacując poziom wydatków w podregionach warszawskim zachodnim i warszawskim wschodnim posłużono się również danymi dotyczącymi usług noclegowych świadczonych w sub-regionach *Regionu warszawskiego stołecznego*. Do weryfikacji oszacowań wykorzystano także strukturę danych dla województwa mazowieckiego (wg regionów i podregionów) na tle innych województw; posłużono się w szczególności danymi dotyczącymi korzystających z noclegów, w tym cudzoziemców, oraz udzielonych noclegów, w tym cudzoziemcom według krajów rezydencji. W odniesieniu do drugiej grupy nierezydentów-cudzoziemców, tzn. odwiedzających jednodniowych, co do których dostępne dane są nader skąpe, jako źródło informacji posłużyły przede wszystkim wyniki oszacowań wielkości ruchu turystycznego w Warszawie dla 2019 i 2020 roku oraz szacunki wydatków turystów (Mastercard).

Omawiając wykorzystane źródła danych warto podkreślić, że żadne z dostępnych badań nie dostarcza bezpośrednio informacji niezbędnych do oszacowania pełnego spożycia nierezydentów ani na terenie Warszawy, ani – tym bardziej – ościennych sub-regionów. Najszerszy zakres danych odnosi się do stolicy i pochodzi z dwóch źródeł: 1) badania opinii turystów odwiedzających Warszawę w 2019 i 2020 roku (pytanie o *wszystkie wydatki poniesione i te, które zostaną poniesione na miejscu w Warszawie, dotychczasowe i planowane*), 2) szacunków

[17] Turystyka w 2019 r., GUS, Warszawa 2020 i Turystyka w 2020 r., GUS, Warszawa 2021

dokonywanych przez Mastercard. Dane na temat wydatków, skorelowane z wielkością i strukturą ruchu turystycznego oraz z danymi z bazy noclegowej, pozwoliły również oszacować wydatki w odniesieniu do głównych krajów, z których generowany jest ruch turystyczny do Warszawy i ościennych podregionów (warszawskiego zachodniego i warszawskiego wschodniego). Jeśli chodzi o cudzoziemców z konieczności zakłada się, że wydatki planowane, deklarowane w badaniu sondażowym, są równe rzeczywiście poniesionym. Te badania nie pozwalają natomiast na ustalenie rodzajowej struktury wydatków, chociażby w podziale na podstawowe kategorie: noclegi, gastronomię, transport, usługi biur podróży oraz usługi w zakresie kultury, rekreacji i rozrywki. Wobec tego ograniczenia szacując strukturę spożycia według branż posłużono się przede wszystkim danymi Mastercard oraz wynikami przedsiębiorstw w zakresie sprzedaży.

2.2. Wielkość i struktura spożycia turystycznego według nabywców i grup produktów

W 2019 roku łączne spożycie turystyczne na terenie Warszawy oszacowano na poziomie 13 680 mln PLN (w stosunku do lat 2014 i 2016 odnotowano wzrost odpowiednio o 173% i 80,8%). Około 47,5% tej sumy (tj. 6 504 mln PLN) należy wiązać z wizytami mieszkańców Polski (rezydentów), pozostałą część z podróżami cudzoziemców (7 177 mln PLN, tj. 52,5%). W latach 2014 i 2016 udział spożycia rezydentów był wyższy i stanowił odpowiednio 56,6% i 51,5%). Warto zwrócić uwagę, że w 2019 roku ok. 10% całego spożycia mieszkańców Polski stanowił popyt wewnątrzregionalny (tzn. związany z podróżami mieszkańców Mazowsza do Warszawy). W odniesieniu do odwiedzających jednodniowych było to około 17,5% (głównie wydatki na transport kolejowy, gastronomię i zakupy), a do turystów ponad 3,5% (głównie usługi związane z gastronomią i zakwaterowaniem; por. rys. 2.1). Nieco ponad 83% ogółu spożycia rezydentów stanowi spożycie gospodarstw domowych, niecałe 17% to spożycie pozostałe, na które składają się m.in. wydatki na podróże służbowe przedsiębiorstw oraz turystyczne wydatki sektora rządowego i pozarządowego. Wartości całego spożycia turystycznego w 2019 roku, oszacowanego dla Warszawy, nie można odnieść ani do odpowiednich danych dla województwa mazowieckiego, ani dla całej Polski, ponieważ rachunki takie nie były sporządzane. Z tego powodu nie można też pokazać specyfiki badanego regionu w zakresie struktury spożycia, które – jak to wynika z poprzednich badań dla Warszawy i woj. mazowieckiego – znacząco odbiega od obserwowanej dla całego kraju[18]. Wielkość spożycia turystycznego w roku 2019 i jego strukturę według grup produktów pokazano w tabeli 2.1.

Warto zauważyć, że w 2019 roku najważniejszą pozycję w grupie charakterystycznych produktów turystycznych nabywanych na terenie Warszawy przez odwiedzających (rezydentów województwa i nierezydentów, turystów i odwiedzających jednodniowych łącznie) stanowiły wydatki na usługi związane z wyżywieniem. Ich udział w całości spożycia wyniósł 31,2%, a w spożyciu produktów turystycznych ogółem 34,5%. Również w latach 2014 i 2016 podstawowym składnikiem spożycia były wydatki związane z wyżywieniem (stanowiły odpowiednio 37,3% i 39,4% ogółu spożycia).

Ograniczenia w ruchu turystycznym i funkcjonowaniu jednostek świadczących usługi dla odwiedzających, wynikające z pandemii COVID-19, w sposób oczywisty wpłynęły na poziom spożycia turystycznego w Warszawie. W 2020 roku **spożycie turystyczne ogółem** oszacowano na 6 743 mln zł, co stanowiło zaledwie 49,3% spożycia obliczonego dla 2019 roku. Natomiast **spożycie charakterystycznych produktów turystycznych** oszacowano na 5 839 mln zł, co stanowiło zaledwie 47,2% spożycia charakterystycznych produktów turystycznych obliczonego dla 2019 roku. Wartość spożycia turystycznego spadła w 2020 roku poniżej poziomu z 2016 roku, aczkolwiek

[18] Por.: E. Dziedzic., M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska (2014) Rachunek satelitarny turystyki dla województwa mazowieckiego 2012; E. Dziedzic, T. Skalska (2016) Szacowanie spożycia turystycznego – doświadczenia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla województwa mazowieckiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki nr 3(35), Uniwersytet Szczeciński

należy pamiętać, że są to okresy zupełnie nieporównywalne. Warto zauważyć, że zarówno w 2019 roku (o czym wspomniano wyżej), jak i w 2020 roku najważniejszą pozycję w grupie charakterystycznych produktów turystycznych nabywanych na terenie Warszawy przez odwiedzających (rezydentów i nierezydentów, turystów i odwiedzających jednodniowych łącznie) stanowiły wydatki na usługi związane z wyżywieniem (2019 - 34,5% spożycia charakterystycznych produktów turystycznych, 2020 - 42,3%). Tak duży udział jest przede wszystkim związany z rolą Warszawy w rozwoju turystyki w całym regionie, w tym z dużą liczbą jednodniowych wizyt Polaków, korzystających w czasie pobytu w stolicy z usług gastronomicznych, a następnie z rosnącym zainteresowaniem konsumpcją w restauracjach i kuchnią, w tym kuchniami regionalnymi.

Tabela 2.1. Spożycie turystyczne na terenie Warszawy w latach 2019-2020 (w mln PLN)

Produkty	2019	2020	2020:2019
Usługi związane z zakwaterowaniem	3 158	995	31,5%
Usługi związane z wyżywieniem	4 271	2 467	57,8%
Usługi w zakresie pasaż. międzymiastowego transportu kolejowego	1 376	1 222	88,8%
Usługi pasażerskiego transportu lądowego - pozostałe	824	475	57,7%
Usługi transportu lotniczego pasażerskiego	1 033	203	19,7%
Usługi wspomagające transport lotniczy	851	b.d.	b.d.
Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	53	23	43,0%
Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne oraz usługi związane ze sportem	727	331	45,5%
Wynajem samochodów osobowych	73	122	166,4%
Ogółem charakterystyczne produkty turystyczne	**12 366**	**5 839**	**47,2%**
Usługi handlu detalicznego (marża detaliczna)	1 277	891	69,8%
Pozostałe	37	13	35,1%
Ogółem	**13 680**	**6 743**	**49,3%**

Źródło: oszacowania własne

Z kolei z usługami noclegowymi, świadczonymi zarówno przez hotele, jak i pozostałe obiekty zakwaterowania, w 2019 roku związane było 25,5%, a w 2020 roku 17,0% spożycia charakterystycznych produktów turystycznych (w 2019 roku więcej niż w latach 2014 i 2016; wówczas udział ten oszacowano na poziomie 17,4% i 14,1%). Tak więc, pandemia poskutkowała większym spadkiem wydatków na usługi noclegowe w stosunku do 2019 roku niż na gastronomię. Restauracje, mimo zamknięcia, sprzedawały usługi „na wynos", co z przyczyn oczywistych nie było możliwe w odniesieniu do działalności hoteli. Duże obniżenie poziomu sprzedaży usług warszawskich hoteli było związane m.in. z tradycyjnym nastawieniem na gości biznesowych. Natomiast wśród wydatków na usługi transportu pasażerskiego, które w obydwu badanych latach stanowiły ok. 33% wartości spożycia produktów turystycznych, dominowały wydatki na transport kolejowy (2019 - 11,1%, 2020 - 20,9%). Strukturę spożycia według grup produktów ilustruje również rysunek 2.1. Szczegółowe informacje zostały zawarte w tabeli 2.1.

Rysunek 2.1. Struktura spożycia turystycznego na terenie Warszawy: wybrane charakterystyczne produkty turystyczne (2019-2020)

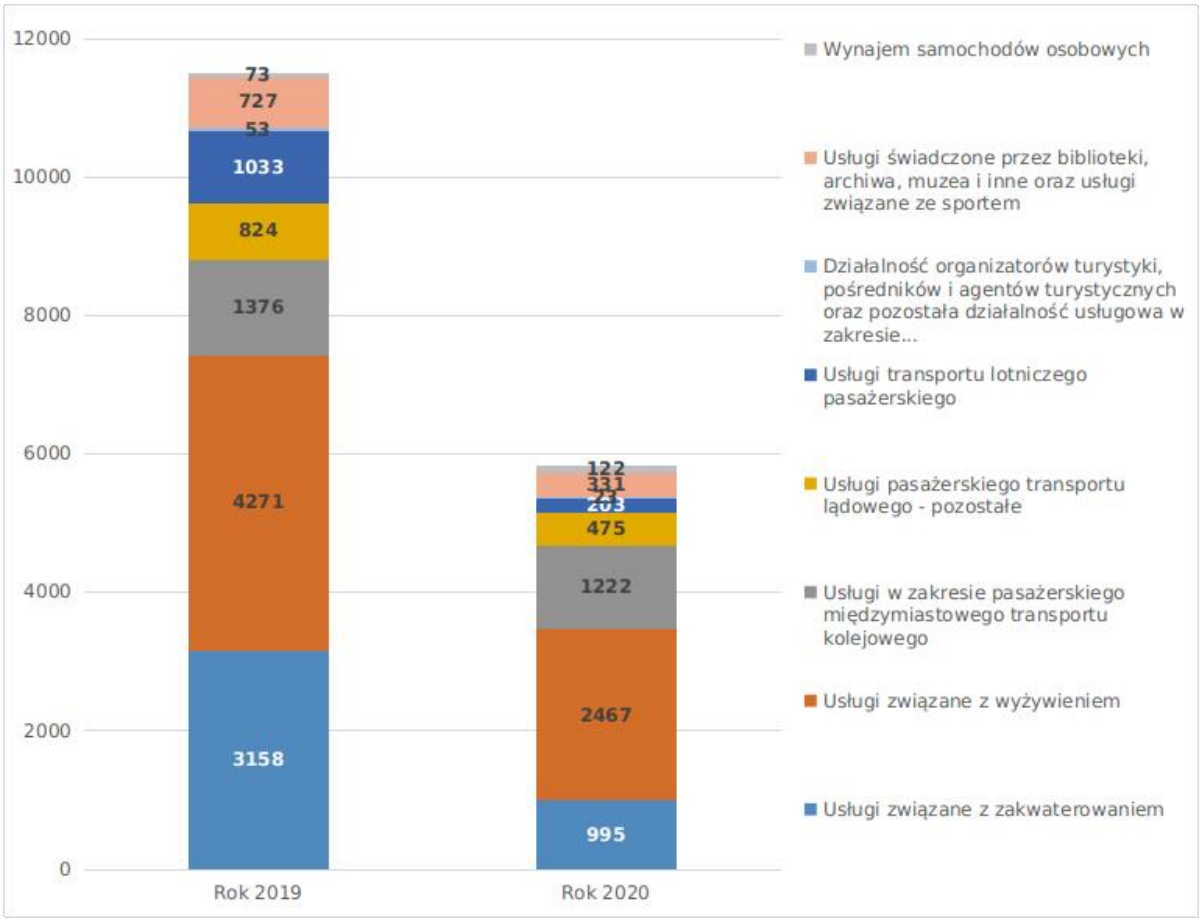

Źródło: oszacowania własne

Analiza spożycia turystycznego na obszarze Warszawy wymaga również zestawienia oszacowań w odniesieniu do podróży rezydentów i nierezydentów (rys. 2.2) ponieważ pozwala ocenić, która z głównych grup nabywców odgrywa szczególnie ważną rolę dla producentów poszczególnych usług turystycznych. Zarówno w 2019, jak i 2020 roku zwraca uwagę znaczenie gospodarstw domowych rezydentów jako klientów obiektów gastronomicznych (odpowiednio 56,3% i 63,3%), a także pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego (rys. 2.3). Porównanie powyższych oszacowań z danymi przyjętymi dla Warszawy w badaniach z lat 2014 i 2016 potwierdza dominację popytu ze strony rezydentów w odniesieniu do usług gastronomicznych: w 2014 roku udział wydatków rezydentów na usługi gastronomiczne wyniósł w Warszawie 60,7% ogółu wydatków wszystkich odwiedzających, w 2016 – 58,6%. Z uwagi na specyfikę ruchu turystycznego w 2020 roku wydatki rezydentów dominowały w odniesieniu do niemal wszystkich grup produktów z wyjątkiem wynajmu samochodów osobowych i zakwaterowania. Na uwagę zasługuje fakt, że wydatki na wynajem samochodów wzrosły w 2020 roku w stosunku do roku poprzedniego niemal 1,7-krotnie, co w sposób dość naturalny wiązało się z unikaniem przez podróżnych środków transportu masowego z powodu pandemii COVID-19. W badaniu realizowanym w 2017 roku nie były one szacowane.

Rysunek 2.2. Spożycie turystyczne w 2019 roku w Warszawie: wg nabywców i grup produktów (mln PLN)

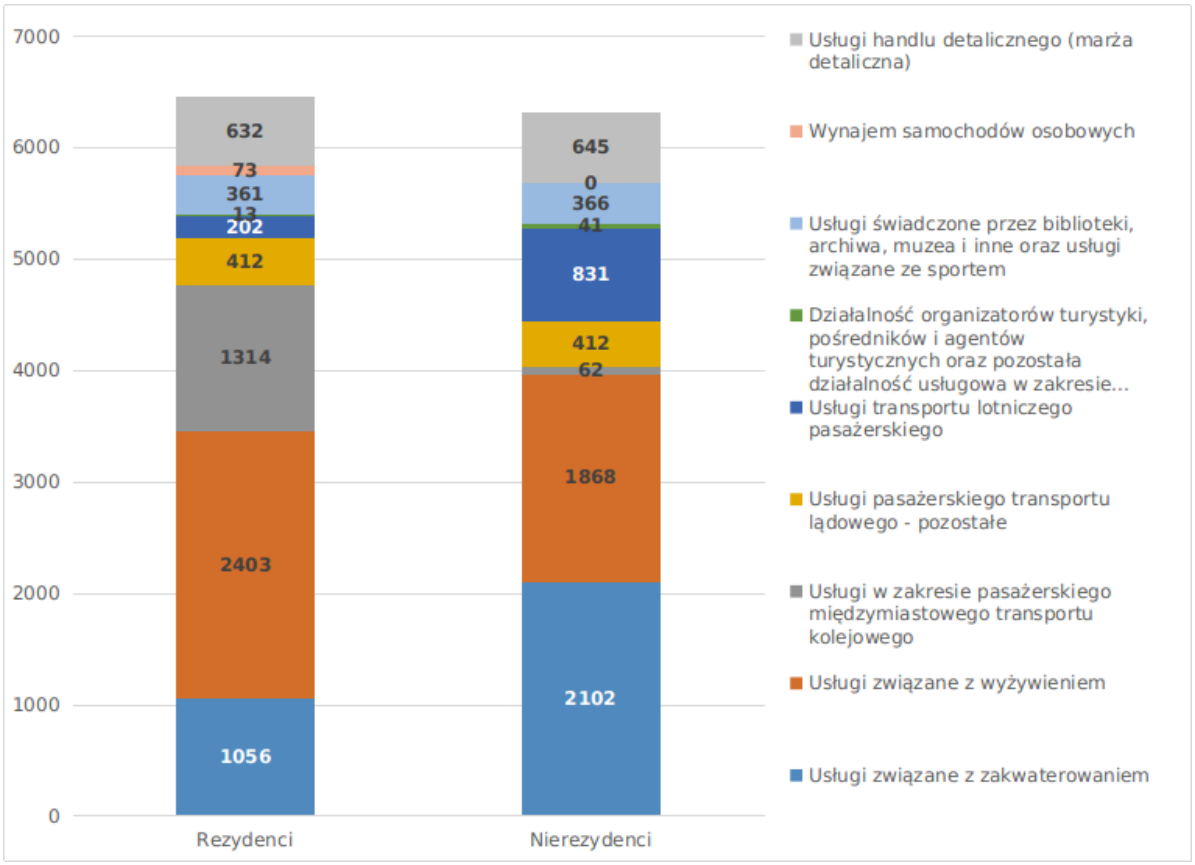

Źródło: oszacowania własne

W okresie przed pandemią znaczący udział wydatków na gastronomię należy wiązać przede wszystkim z dużą liczbą rezydentów-odwiedzających jednodniowych Warszawę, deklarujących korzystanie z usług gastronomicznych. Z kolei jeśli chodzi o usługi transportu lotniczego i usługi wspomagające ten transport naturalnym jest, że podstawową rolę w 2019 roku odgrywały wydatki nierezydentów (80%), zaś w roku pandemii – wydatki rezydentów (87%). Duże znaczenie transportu lotniczego w spożyciu turystycznym to nie tylko rezultat innej specyfiki zagranicznej turystyki przyjazdowej, typowej dla aglomeracji wielkomiejskiej, ale także lokalizacji dwóch lotnisk (Warszawa-Okęcie, Modlin), liczących się portów o znaczeniu międzynarodowym. Podobnie jeśli chodzi o działalność szeroko rozumianego sektora biur podróży (tj. działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji): w 2019 roku związana była głównie z wydatkami nierezydentów (76%), w 2020 – rezydentów (69%).

Rysunek 2.3. Struktura spożycia turystycznego w Warszawie w latach 2019 i 2020 według produktów i grup nabywców (w %)

2019

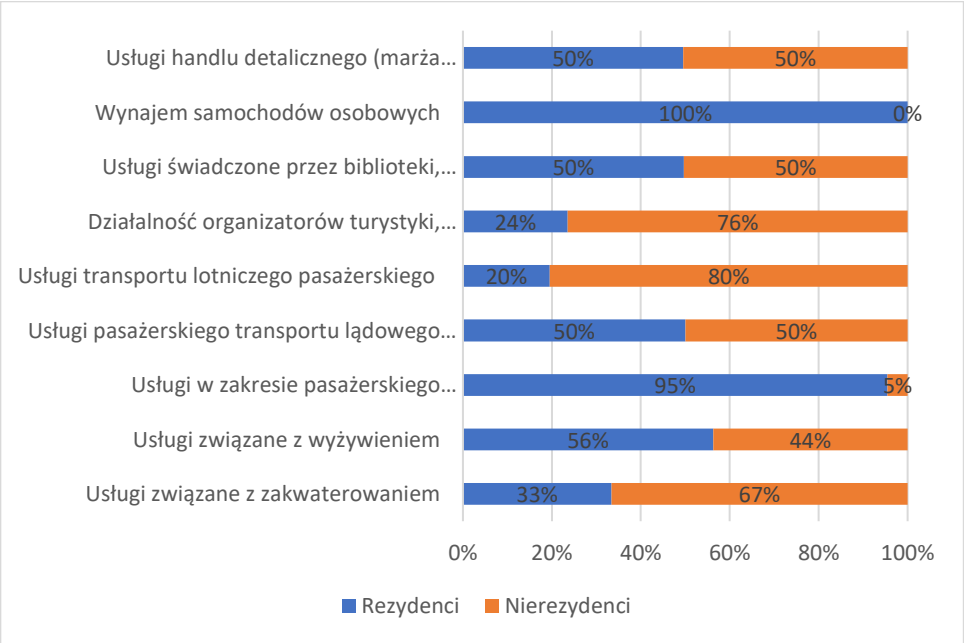

2020

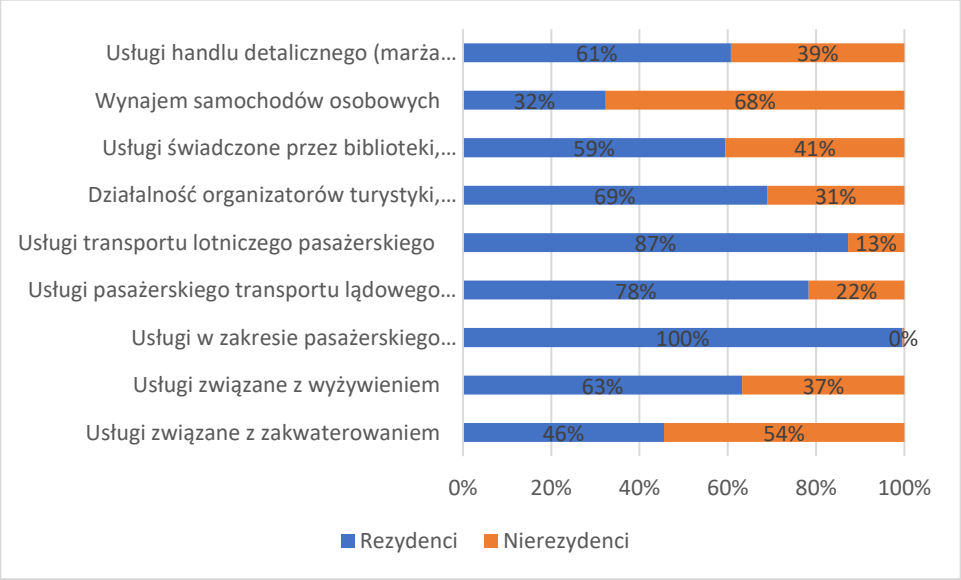

Źródło: oszacowania własne

Podsumowując wyniki oszacowań spożycia turystycznego na terenie Warszawy warto zwrócić uwagę na nieporównywalność dwóch badanych okresów: roku 2019 i 2020:

- w roku 2019 wielkość spożycia była porównywalna do lat poprzednich, a jego strukturę według produktów można uznać za korzystną dla sektora turystycznego; wskazuje na to przede wszystkim duży udział

produktów turystycznych uznanych za charakterystyczne (90,4%). Jest ona zbliżona do struktury wynikającej z oszacowań dla lat 2014 i 2016, kiedy to udział produktów turystycznych w spożyciu ogółem stanowił odpowiednio 94,0% i 92%.

- w roku 2020 wielkość spożycia drastycznie spadła (do poziomu 49,3% stanu z 2019 roku i poniżej poziomu z 2016 roku), przede wszystkim za sprawą ograniczenia spożycia nierezydentów (do poziomu 30% stanu z poprzedniego roku).

Rysunek 2.4. Spożycie turystyczne nierezydentów wg krajów (Warszawa, 2020)

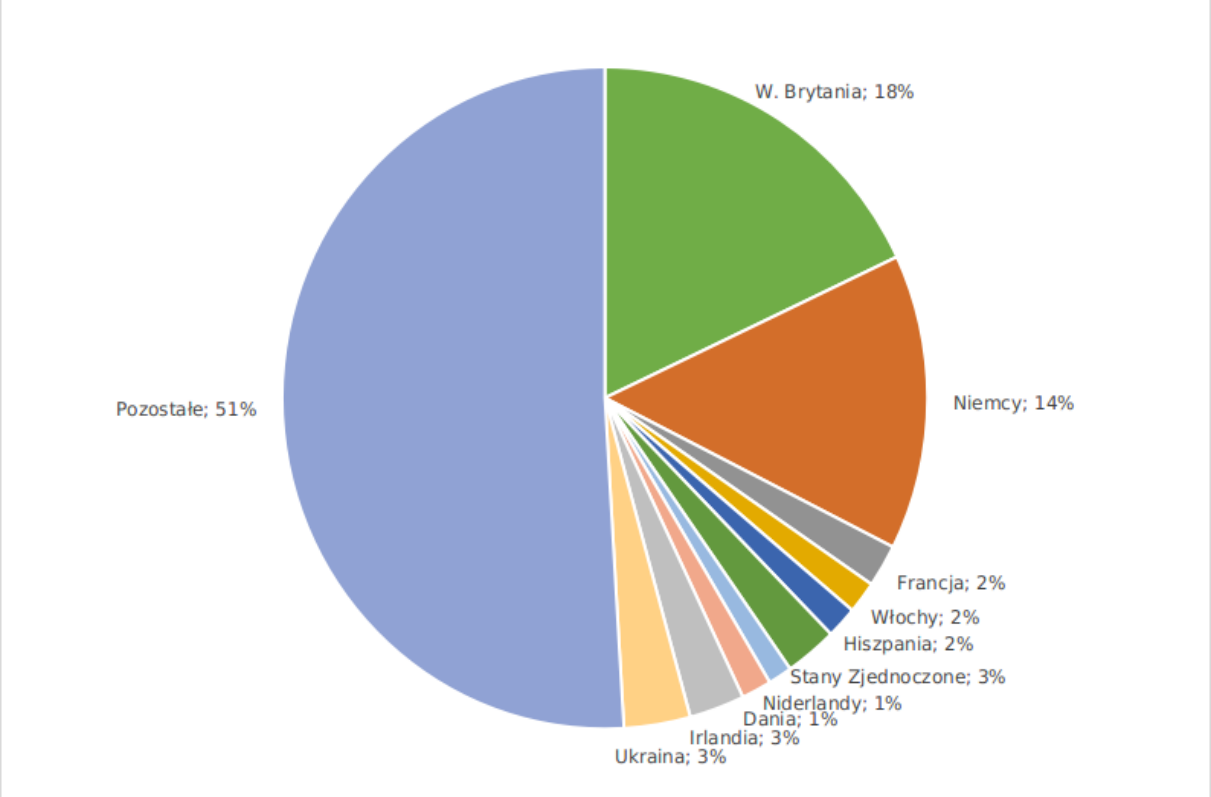

Źródło: oszacowania własne

Jeśli chodzi o 2020 rok, dostępne źródła informacji, a w szczególności badania wykonane na zlecenie m.st. Warszawy, dane GUS oraz Mastercard, pozwoliły oszacować poziom spożycia cudzoziemców na ok. 2 157 mln PLN. Strukturę spożycia latach 2019 i 2020 wg krajów ilustrują rysunki 2.4 i 2.5 Porównanie z rokiem 2019 (rys. 2.5) wskazuje na zmianę jego struktury: mniejszy udział wydatków odwiedzających m.in. z Wielkiej Brytanii, USA, Francji, Włoch natomiast większy z Niemiec. Struktura spożycia wg krajów była ponadto bardziej rozdrobniona, na co wskazuje większy udział pozycji *pozostałe kraje* (2019 34%, 2020 - 51%).

Rysunek 2.5. Spożycie turystyczne nierezydentów wg krajów (Warszawa, 2019)

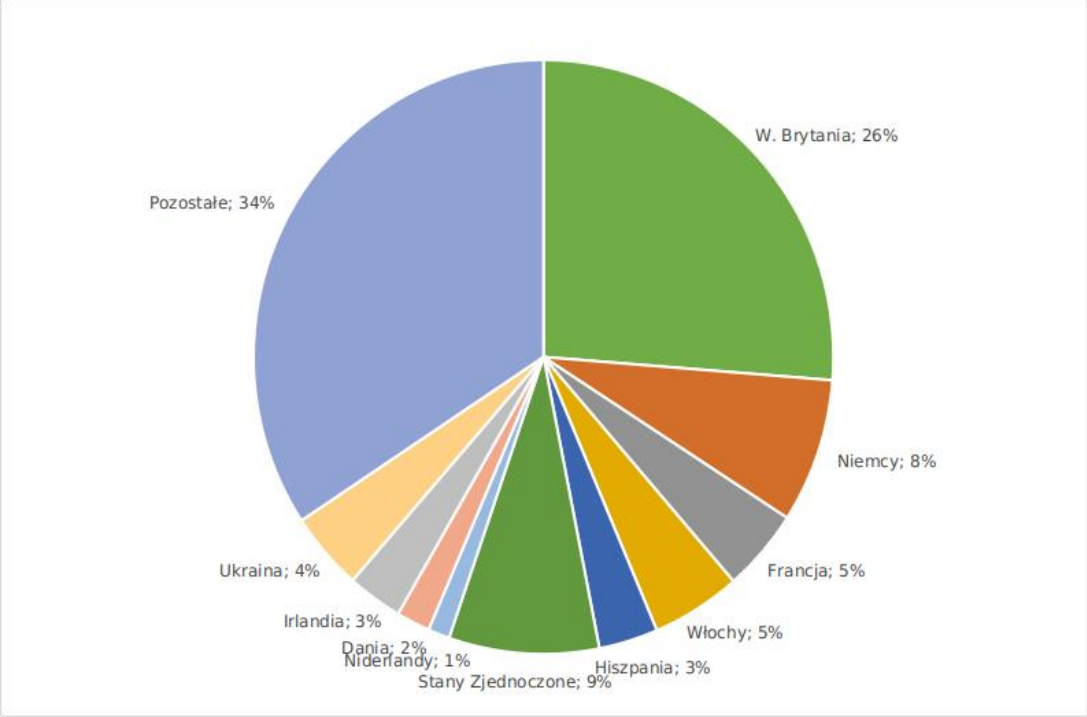

Źródło: oszacowania własne

2.3. Wielkość i struktura spożycia turystycznego w podregionach warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim

Zarówno całe Mazowsze, jak i jeden z jego regionów *Region warszawski stołeczny* to obszary o dużym zróżnicowaniu warunków rozwoju turystyki, z bardzo silną dominacją stolicy. Wskazuje na to analiza zasobów materialnych, atrakcyjności turystycznej i dostępności komunikacyjnej. Obserwowane zróżnicowanie znajduje swoje odzwierciedlenie także w wielkości i strukturze spożycia turystycznego w podregionach wchodzących w skład *Regionu warszawskiego stołecznego*: miasta Warszawy i okalających stolicę podregionach. Warto jednak pamiętać, że o ile szacunki dla Warszawy są oparte na wieloletnich, powtarzalnych badaniach ruchu turystycznego i analizie wydatków turystów (Mastercard), o tyle obliczenia dla podregionów warszawskiego zachodniego i wschodniego i wschodniego nie mają tak solidnych podstaw. Mogły być one dokonane jedynie z wykorzystaniem danych GUS i informacji uzyskanych ze sprawozdawczości przedsiębiorstw. Obszarem najintensywniejszego rozwoju turystyki jest w sposób oczywisty Warszawa, która w sposób naturalny wzmacnia siłę przyciągania turystów nie tylko do obszaru metropolitalnego, ale także do całego województwa mazowieckiego. Budując poprzez turystykę pozycję Warszawy na arenie międzynarodowej wzmacnia się również pozycję obszarów ościennych. Dzięki tej pozycji spożycie turystyczne *w Warszawie* stanowiło w 2020 roku ponad 79% spożycia oszacowanego dla całego *Regionu warszawskiego stołecznego*. W roku pandemii wielkość spożycia uległa w poszczególnych podregionach oczywistym zmianom, ale struktura wskazująca na silną dominację Warszawy pozostała taka sama (por. mapa 2.2). To zróżnicowanie koresponduje zarówno ze zróżnicowaniem pojemności bazy noclegowej, jak i poziomu jej wykorzystania. Oszacowania obrazujące wielkość spożycia turystycznego potwierdzają ponadto duże znaczenie podróży biznesowych oraz wyjazdów typu *city break* do Warszawy.

Rysunek 2.6. Struktura spożycia turystycznego w regionie warszawskim stołecznym w 2020 roku według podregionów i grup nabywców (w mln PLN)

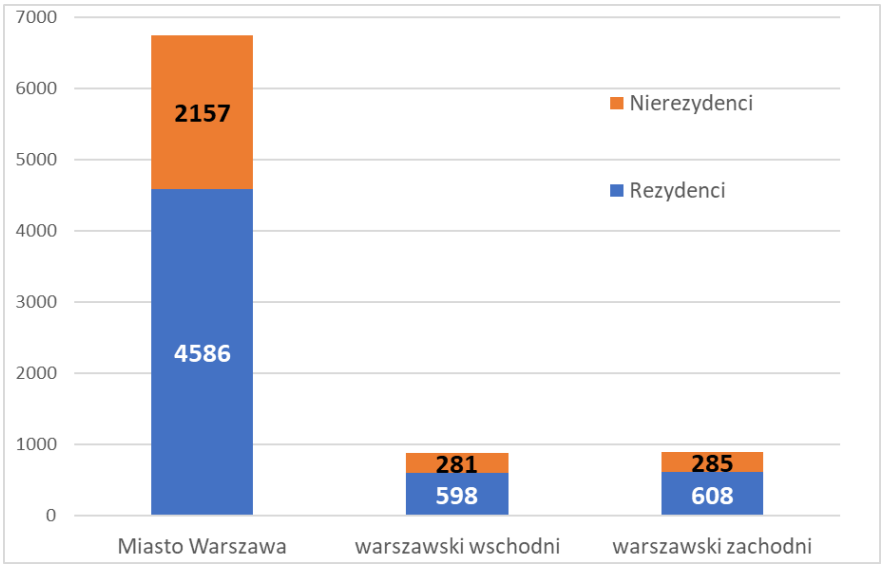

Źródło: oszacowania własne

Mapa 2.1. Spożycie turystyczne ogółem wg podregionów w mln pln: 2019 i 2020

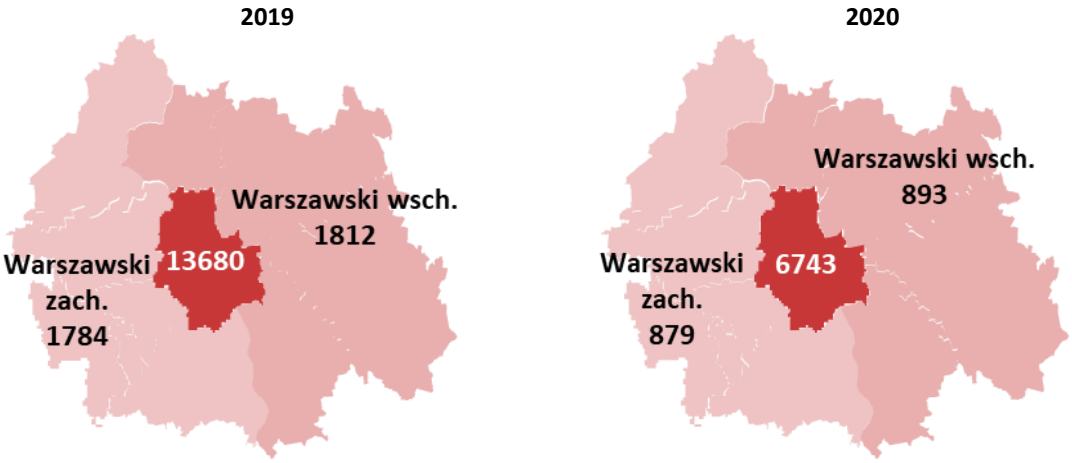

Źródło: oszacowania własne

Mapa 2.2. Spożycie turystyczne ogółem wg podregionów w %: 2019 i 2020

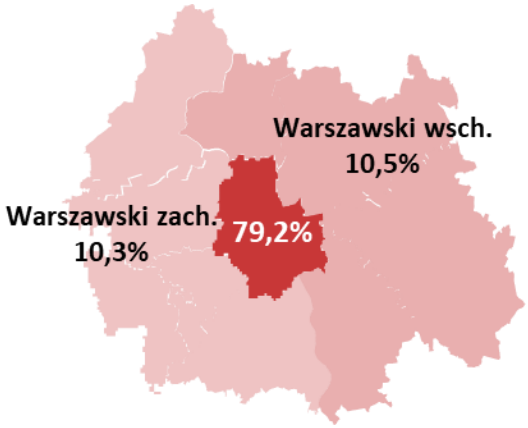

Źródło: oszacowania własne

Analizując poziom i strukturę spożycia turystycznego w latach 2019-2020 na terenie *Regionu warszawskiego stołecznego,* w tym podregionu miasto Warszawa i sąsiadujących ze stolicą podregionów warszawskiego zachodniego i warszawskiego wschodniego, należy wskazać na kilka zjawisk i uwarunkowań:

- nieporównywalność danych pomiędzy obydwoma okresami wynikającą z sytuacji pandemicznej; szacunki za rok 2020 powinny być traktowane z dużą rezerwą jako wstęp do szczegółowego oszacowania strat, jakie gospodarka poniosła w związku z częściowym zamknięciem działalności przedsiębiorstw turystycznych;
- pamiętając o nieporównywalności danych należy jednak zwrócić uwagę na spadek wydatków zarówno rezydentów, jak i nierezydentów w 2020 roku w stosunku do 2019, co wiąże się przede wszystkim z drastycznym spadkiem liczby przyjazdów, w tym podróży o charakterze biznesowym, tradycyjnie związanych z wyższymi wydatkami jednostkowymi (na osobę, na dzień pobytu);
- zmianę struktury spożycia turystycznego w 2020 roku na niekorzyść spożycia nierezydentów, zwiększenie udziału wydatków mieszkańców Polski, wysoki udział wydatków na usługi gastronomiczne;
- większe znaczenie w 2019 roku jednodniowych wizyt Polaków, powszechnie deklarujących korzystanie z usług gastronomicznych;
- utrzymujące się (pomimo dużego spadku spożycia w 2020 roku) dominujące znaczenie całego regionu, a zwłaszcza m.st. Warszawy jako niepodważalnego centrum ruchu turystycznego w Polsce;
- duże znaczenie wydatków osób podróżujących służbowo (zarówno rezydentów, jak i nierezydentów), charakteryzujących się wyższymi wydatkami jednostkowymi (2019);
- lokalizację na terenie stolicy największego międzynarodowego lotniska pasażerskiego w Polsce oraz firm wspomagających transport lotniczy;
- niższy poziom cen usług turystycznych w Warszawie, zarówno w hotelarstwie[19, 20] jak i gastronomii (2019 w porównaniu z rokiem poprzednim).

[19] Price Hotel Radar. Raport HRS — HOTEL RESERVATION SERVICE; https://www.hrs.com/pl/serwis-prasowy/informacje-prasowe/analiza-stawek-hotelowych-w-drugim-kwartale-2019-roku.html [15.11.2020]

[20] W drugim kwartale 2019 średnia cena za pokój hotelowy w Warszawie wynosiła 81 euro, o 6 euro mniej w porównaniu do drugiego kwartału 2018. https://www.hrs.com/pl/serwis-prasowy/informacje-prasowe/analiza-stawek-hotelowych-w-drugim-kwartale-2019-roku.html [15.11.2020]

Rozdział 3
Wkład turystyki w gospodarkę m.st. Warszawy (Ewa Dziedzic)

3.1. Założenia metodyczne i źródła danych

Oddziaływanie turystyki na gospodarkę opiera się na kreowaniu popytu na usługi i dobra nabywane w związku z podróżą. Z punktu widzenia określonego obszaru wielkość tego oddziaływania uzależniona jest od skali zlokalizowanej tam produkcji usług i dóbr nabywanych przez odwiedzających. Ocena wkładu turystyki w gospodarkę wymaga przyjęcia pewnych założeń koncepcyjnych i rozwiązania problemów związanych z dostępnością danych. Jeśli chodzi o pierwsze zagadnienie, to podstawowym problemem jest określenie wielkości spożycia odwiedzających. Trudność polega na tym, że popyt turystyczny jest bardzo zróżnicowany i obejmuje produkty wytwarzane przez przedsiębiorstwa należące do różnych rodzajów działalności, przy czym w wielu przypadkach jest to produkcja o podwójnym przeznaczeniu, tzn. może być nabywana zarówno przez mieszkańców, jak i odwiedzających. Dotyczy to np. usług gastronomicznych, lokalnego transportu itd. Co więcej, niektóre przedsiębiorstwa będą obsługiwały wyłącznie odwiedzających dany obszar, inne będą świadczyły usługi zarówno przyjezdnym, jak i mieszkańcom podejmującym wyjazdy turystyczne, a nawet uczestnikom podróży turystycznych w żaden sposób nie związanych z miejscem lokalizacji danego przedsiębiorstwa. Przykładem tych pierwszych są obiekty noclegowe, drugą grupę reprezentują biura podróży i przedsiębiorstwa transportowe. Z tego powodu ocena wkładu turystyki w gospodarkę danego obszaru obejmuje dwa wymiary:

- gospodarkę turystyczną, czyli wszystkie podmioty gospodarcze wytwarzające usługi nabywane przez uczestników wszystkich rodzajów turystyki, tj. przyjazdowej i wyjazdowej;
- turystykę przyjazdową, czyli wielkość i efekty strumienia środków finansowych związanego ze spożyciem osób odwiedzających dany obszar.

W celu ułatwienia analiz działalności produkcyjnej powiązanej z popytem turystycznym Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) wprowadziła kategorię turystycznych produktów i rodzajów działalności gospodarczej, w ramach których wydzielono grupę charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności i odpowiadających im produktów jako tych najściślej związanych z rozwojem wszystkich rodzajów turystyki. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez UNWTO *charakterystyczne produkty turystyczne* (CPT) to te, które spełniają przynajmniej jedno z następujących kryteriów:

- wydatki turystyczne na dany produkt powinny mieć znaczny udział w całkowitych wydatkach odwiedzających,
- wydatki turystyczne na dany produkt powinny mieć znaczny udział w podaży produktu w ramach gospodarki; kryterium to oznacza, że podaż produktu charakterystycznego dla turystyki przestałaby istnieć lub została w znacznym stopniu ograniczona w przypadku braku odwiedzających.

Lista tych produktów i rodzajów działalności składa się z części wspólnej dla wszystkich państw i dodatkowo może być uzupełniona o część krajową, tzn. produkty i odpowiadające im rodzaje działalności, które są ważne dla rozwoju turystyki w danym państwie lub regionie. Pełna lista charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności (branż turystycznych) dla Polski obejmuje następujące rodzaje działalności (przed nazwami podano kody PKD 2007):

Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności

55. Zakwaterowanie
56. Gastronomia

49.1 Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy

49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski
50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski
50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski
51.1 Transport lotniczy pasażerski
77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek
79. Działalność związana z turystyką
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
68. Obsługa rynku nieruchomości[21].

Jak wspomniano wyżej, możliwe jest wprowadzenie dodatkowych pozycji do zestawu charakterystycznych produktów turystycznych, o ile uznano, że odgrywają one istotną rolę w rozwoju turystyki. W niniejszym opracowaniu wprowadzono dwa takie rodzaje działalności i odpowiadające im produkty:

52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy

82.3 Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów.

W tabeli 3.1 przedstawiono wszystkie rodzaje działalności, które zostały wyróżnione w analizach wkładu turystyki w gospodarkę m. st. Warszawy.

Tabela 3.1. Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności (gospodarka turystyczna) uwzględnione w analizie wkładu turystyki w gospodarkę m.st. Warszawy

Symbol	Nazwa	Uwagi
55.	Zakwaterowanie	Obsługuje turystykę przyjazdową, dodatkowo może świadczyć usługi na lokalnym rynku.
56.	Gastronomia	Obsługuje turystykę przyjazdową, mieszkańców, dojeżdżających do pracy i szkoły.
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	Obsługuje turystykę przyjazdową i wyjazdową, w pewnym zakresie także inne kategorie podróżnych, np. osoby dojeżdżające do pracy, szkoły.
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	Obejmuje różne rodzaje transportu, m.in. taksówki, autokary. Obsługuje przede wszystkim lokalnych mieszkańców, dojeżdżających do pracy lub szkoły, turystykę przyjazdową i wyjazdową.
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	Obsługuje lokalnych użytkowników, turystykę przyjazdową i/lub wyjazdową zależnie od lokalizacji – promy, statki wycieczkowe.
51.1	Transport lotniczy pasażerski	Obsługuje turystykę przyjazdową i wyjazdową, w pewnym zakresie także inne kategorie podróżnych, np. emigrantów zarobkowych.
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	Świadczy usługi na rzecz przewoźników, ich koszt jest zazwyczaj wliczany w cenę biletu, zatem w przypadku korzystania z krajowego przewoźnika są uwzględnione w cenie biletu, natomiast w przypadku korzystania z przewoźników zagranicznych są częścią kosztu przelotu, która zostaje w miejscu docelowym.
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	Świadczą usługi wynajmu i leasingu pojazdów bez kierowcy, w dużym stopniu obsługują przedsiębiorstwa nie związane z turystyką.
79.	Działalność związana z turystyką	Obejmuje usługi organizatorów turystyki, agencji turystycznych, pi-

[21] International Recommendations for Tourism Statistics 2008, UN, UNWTO, New York 2010, s. 40-42.

Symbol	Nazwa	Uwagi
		lotów, przewodników, z wyjątkiem tych ostatnich obsługuje głównie turystykę wyjazdową, w mniejszym stopniu przyjazdową.
82.3	Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	Obsługuje głównie turystykę przyjazdowa i lokalne imprezy, ich usługi nie są zazwyczaj bezpośrednio opłacane przez uczestników.
91.	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	Obsługuje lokalnych mieszkańców i turystykę przyjazdową.
93.	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	Jw.

Źródło: oszacowanie własne

Warto dodać, że w zależności od modelu biznesowego i przepisów prawnych przedsiębiorstwa transportowe, organizatorzy turystyki i konferencji mogą obsługiwać klientów turystycznych lub innych w miejscach nie związanych z lokalizacją ich zakładów.

Obok charakterystycznych turystycznych produktów i rodzajów działalności w analizach wkładu turystyki w gospodarkę, szczególnie w odniesieniu do turystyki przyjazdowej, często uwzględniane są tzw. produkty i rodzaje działalności związane z turystyką, do których najczęściej zaliczany jest handel detaliczny. W przestawionych analizach uwzględniono łącznie handel detaliczny artykułami żywnościowymi, napojami alkoholowymi, odzieżą, obuwiem i wyrobami tytoniowymi oraz paliwami.

Wkład turystyki w gospodarkę danego obszaru może być oceniany w różnym zakresie i za pomocą różnych mierników. Jeśli chodzi o zakres, to przedmiotem zainteresowania może być:

- wielkość i struktura gospodarki turystycznej, tj. zlokalizowanych na danym obszarze jednostek lokalnych należących do charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności;
- bezpośredni wkład turystyki obliczany jako efekt wydatków konsumpcyjnych poniesionych przez odwiedzających dane miejsce (turystyka przyjazdowa) i część wydatków na turystykę wyjazdową, która trafiła do lokalnych przedsiębiorstw; efekty bezpośrednie mogą uwzględniać także wydatki na spożycie zbiorowe wspierające rozwój turystyki (np. na promocję) i nakłady inwestycyjne;
- pośrednie efekty turystyki, które powstają w wyniku tworzenia na danym terenie łańcuchów dostaw zaopatrujących przedsiębiorstwa z turystycznych rodzajów działalności;
- wkład turystyki w gospodarkę bywa również oceniany pod kątem zaangażowania kapitału zagranicznego.

Jeśli chodzi o mierniki wkładu turystyki w gospodarkę, to najczęściej obliczany jest jej wkład w tworzenie wartości dodanej lub PKB danego obszaru (PKB to wartość dodana powiększona o kwotę podatków pośrednich netto, czyli VAT i akcyzę pomniejszonych o kwotę ewentualnych dotacji przedmiotowych). Dodatkowo wkład ten może być mierzony udziałem w produkcji globalnej lub liczbie miejsc pracy w regionie.

Podstawowym źródłem informacji, które wykorzystano w opracowaniu były dane o podaży usług turystycznych udostępnione przez Urząd Statystyczny w Warszawie. Obejmują one informacje o przedsiębiorstwach z co najmniej 10 pracującymi, które jako dominujący podały jeden z wymienionych wyżej turystycznych rodzajów działalności. Wspomniane dane dotyczą 2019 r. Od 2018 r. w układzie statystycznym Polski wprowadzono region warszawski stołeczny jako 17 region NUTS 2. Jak wspomniano w poprzednich rozdziałach, obejmuje on 3 podregiony: miasto st. Warszawę, podregion warszawski wschodni i warszawski zachodni. Dostarczone dane dotyczą całego regionu i poszczególnych podregionów. Zawierają informacje dotyczące liczby przedsiębiorstw i jednostek

lokalnych, wielkości zatrudnienia i wynagrodzeń, sprzedaży oraz kosztów przedsiębiorstw z siedzibą w Warszawie i pozostałych podregionach.

Dostarczone dane niestety nie są wystarczające dla pełnej oceny wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy, zarówno jeśli chodzi o wielkość tego wkładu, jak i podstawowe wskaźniki. Przede wszystkim nie dostarczają informacji o przedsiębiorstwach z liczbą pracujących mniejszą niż 10 osób, które np. w gastronomii stanowią istotną grupę podmiotów. Co więcej w kilku przypadkach ze względu na tajemnicę statystyczną nie podano pełnych informacji dotyczących niektórych rodzajów działalności. Drugim istotnym problemem jest to, że dostarczone informacje o przedsiębiorstwach nie dają rzeczywistego obrazu aktywności ekonomicznej, ponieważ przedsiębiorstwa z siedzibą w Warszawie mogą mieć zakłady (jednostki lokalne) w innych częściach kraju, a przedsiębiorstwa z siedzibą w innym województwie mogą mieć swoje jednostki w mieście. Z tego powodu dla oceny aktywności gospodarczej w mieście lub regionie potrzebna jest informacja o działających na jego terenie jednostkach lokalnych i ich wynikach finansowych. Niestety udostępnione dane zawierały jedynie informacje o liczbie jednostek lokalnych i liczbie pracujących w nich osób, bez informacji o ich wynikach finansowych. Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw dane dostarczone przez US w Warszawie o liczbie jednostek lokalnych dotyczyły tylko przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi. Konieczne było zatem oszacowanie wielkości produkcji, wartości dodanej i podaży poszczególnych produktów w odniesieniu do jednostek lokalnych z co najmniej 10 pracującymi oraz ustalenie liczby jednostek lokalnych w odniesieniu do mniejszych przedsiębiorstw. W chwili przygotowywania raportu nie były jeszcze dostępne dane o liczbie jednostek lokalnych w 2019 r. na poziomie NUTS 2 według rodzajów działalności, co stanowiło dodatkowe utrudnienie. W tej sytuacji podstawą szacunków dotyczących liczby przedsiębiorstw o mniej niż 10 pracujących były dane dla całego kraju o liczbie i wynikach ekonomicznych przedsiębiorstw według klas wielkości w 2018 r,. dostępne w bazie EUROSTAT oraz dane z systemu REGON według działów PKD. Dokładniejsze informacje o metodzie szacunku i wykorzystanych źródłach informacji zamieszczono w odpowiednich miejscach w tekście.

Jeśli chodzi o szacunki dotyczące 2020 r., to podstawowym źródłem informacji był Przegląd Statystyczny Warszawy za IV kwartał 2020 r. Niestety zakres opublikowanych tam danych tylko częściowo pokrywa się z zakresem niniejszego opracowania. W rezultacie ze względu na ograniczoną dostępność danych, a także głębokie zmiany strukturalne wywołane przez pandemię COVID-19, zakres analizy dla 2020 r. jest skromniejszy niż dla 2019 r.

W analizie nie uwzględniono imputowanych czynszów w tzw. drugich domach/apartamentach. Zgodnie z metodologią rachunków narodowych i rachunku satelitarnego turystyki wartość ta powinna być uwzględniana jako wkład turystyki w tworzenie wartości dodanej[22]. Wprawdzie jest to zjawisko typowe raczej dla obszarów wiejskich, ale występuje także w miastach. Niestety jego skala jest nieznana, choć można przypuszczać, że nie jest na tyle duża, aby istotnie wpłynąć na ocenę wielkości gospodarki turystycznej w Warszawie i jej wkład w gospodarkę miasta.

3.2. Wkład gospodarki turystycznej w produkcję i wartość dodaną Warszawy

Punktem wyjścia do oceny wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy jest określenie wielkości i struktury zlokalizowanych na jej terenie podmiotów tworzących gospodarkę turystyczną. Odpowiednie informacje przedstawiono w tabeli 3.2.

[22] International Recommendations for Tourism Statistics 2008, UNWTO, New York 2010.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 3.2 pokazuje, że pogląd o dominacji niewielkich podmiotów w gospodarce turystycznej jest prawdziwy także w odniesieniu do Warszawy. W 2019 r. jednostki lokalne przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi stanowiły tylko 6,9% ogółu jednostek lokalnych tworzących gospodarkę turystyczną Warszawy.

Tabela 3.2. Gospodarka turystyczna w Warszawie w 2019 i 2020 r. – jednostki lokalne (liczba)

	Przedsiębiorstwa z co najmniej 10 pracującymi	**Jednostki lokalne**	
		ogółem[a]	*w tym:* **jednostki lokalne przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi**
2019			
55. Zakwaterowanie	93	2 184	247
56. Gastronomia	113	10 773	1 007
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	3	111	111
49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski	20	1 866	32
53. Transport wodny śródlądowy pasażerski	-	Bd.	-
51.1. Transport lotniczy pasażerski	10	466	10
52.23. Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	8	275[b]	17
77.11. Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	19	1 933	65
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	43	2 317	150
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	11	350	11
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	5	269	5
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	20	3 651	21
Ogółem	345	24 195	1 676
2020			
55. Zakwaterowanie	Bd.	2 364	Bd.
56. Gastronomia	Bd.	11 318	Bd.
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	Bd.	111	Bd.
49.3.Pozostały transport lądowy pasażerski	Bd.	1 918	Bd.
53. Transport wodny śródlądowy pasażerski	Bd.	-	Bd.
51.1. Transport lotniczy pasażerski	Bd.	532	Bd.
52.23.Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	Bd.	284[b]	Bd.
71.11.Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	Bd.	2 041	Bd.
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	Bd.	2 354	Bd.
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	Bd.	373	Bd.

91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	Bd.	272	Bd.
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	Bd.	3 749	Bd.
Ogółem	Bd.	25 316	Bd.

[a] dla działów (kod dwucyfrowy) przyjęto, że liczba jednostek lokalnych odpowiada liczbie podmiotów zarejestrowanych w danym dziale w systemie REGON; w odniesieniu do pozostałych rodzajów działalności liczbę jednostek lokalnych oszacowano wykorzystując proporcję między podmiotami o liczbie pracujących co najmniej 10 osób i podmiotami o mniejszej liczbie pracujących określoną na podstawie danych w bazie EUROSTAT dla całego kraju za 2018 r. Liczbę jednostek lokalnych w 2020 r. oszacowano stosując współczynnik zmian liczby podmiotów w rejestrze REGON w porównaniu z 2019 r. [b] Na podstawie danych dla całego działu 52.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Warszawie, informacji o podmiotach zarejestrowanych w REGON dostępne w BDL oraz danych ze strukturalnej statystyki przedsiębiorstw w bazie EUROSTAT.

Wśród jednostek lokalnych gospodarki turystycznej Warszawy ogółem najliczniejszą grupę stanowiły podmioty świadczące usługi gastronomiczne (44,5% ogółu podmiotów gospodarki turystycznej w 2019 r.), na drugim miejscu znalazły się podmioty oferujące usługi rekreacyjne i rozrywkowe (15,1% w 2019 r.). W 2019 r. podmioty gospodarki turystycznej stanowiły 5,3% podmiotów wpisanych do rejestru REGON w Warszawie.

W 2020 r. w gospodarce turystycznej Warszawy nie zaszły istotne zmiany dotyczące struktury jednostek lokalnych wg rodzajów działalności, chociaż ogólna liczba podmiotów wzrosła o 4,6%. Wzrost ten był nieco większy niż wzrost liczby podmiotów w systemie REGON w Warszawie ogółem.

Na podstawie dostępnych danych oszacowano, że w 2019 r. produkcja globalna charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności wyniosła 48 033 mln zł, co stanowiło ok. 7,7% produkcji globalnej wytworzonej w Warszawie (wykorzystane do obliczenia tego wskaźnika dane o produkcji globalnej w Warszawie są danymi szacunkowymi, ponieważ w chwili przygotowywania raportu informacja na temat produkcji globalnej w Warszawie nie była dostępna). Strukturę produkcji globalnej wg rodzajów działalności, a także wytworzoną w nich wartość dodaną przedstawiono w tabeli 3.3.

Tabela 3.3. Produkcja globalna i wartość dodana w turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta)

	Rodzaj działalności	Produkcja (ceny producenta)	Wartość dodana [b]
55.	Zakwaterowanie	3 208	1 559
56.	Gastronomia	6 059	2 502
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	3 655	1 096[a]
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	3 001	1 801
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	0	0
51.1	Transport lotniczy pasażerski [c]	13 610	4 083
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	1 940	1 415
77.11	Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	3 664	2 780
79.	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	6 290	1 113
82.3	Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	229	77
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	986	293

	Rodzaj działalności	Produkcja (ceny producenta)	Wartość dodana [b]
93.	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	5 392	1 451
	Ogółem	**48 033**	**18 172**

[a] ze względu na tajemnicę statystyczną brak informacji na temat wartości dodanej, zastępczo zastosowano dane dotyczące całego działu 49. Z rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017. [b] w przypadku, gdy US w Warszawie nie podał danych finansowych ze względu na tajemnicę statystyczną, udział wartości dodanej obliczono na podstawie danych dla regionu warszawskiego stołecznego; [C] ze względu na tajemnicę statystyczną oszacowanie własne.

Źródło: oszacowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez US w Warszawie (różnica między wielkością sprzedaży i kosztami materiałów) oraz współczynników wartości dodanej z rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017 r.

Z punktu widzenia wkładu gospodarki turystycznej w produkcję globalną podmiotów zlokalizowanych w Warszawie istotny jest udział poszczególnych rodzajów działalności (rys. 3.1) i ich powiązania z czynnikami zewnętrznymi w stosunku do miasta, np. zmianami kursów walut, wzrostem kosztów produkcji ze względu na zmiany cen paliw itp. W 2019 r. największą wartością produkcji charakteryzował się pasażerski transport lotniczy (13 610 mln zł), na kolejnych miejscach znalazła się działalność organizatorów turystyki, gastronomia i usługi rozrywkowo-rekreacyjne z wielkością produkcji rzędu 5-6 mld zł. Warto zwrócić uwagę, że dwa z wymienionych rodzajów działalności, tj. lotniczy transport pasażerski i działalność organizatorów turystyki w bardzo dużym stopniu uzależnione są od turystyki wyjazdowej, a w przypadku transportu lotniczego także ogólnej sytuacji na rynku lotniczym, która w dużym stopniu jest niezależna od działań przewoźników i na którą wpływają nie tylko czynniki ekonomiczne, ale także polityczne. Dwa pozostałe rodzaje działalności, czyli gastronomia i usługi rozrywkowo-rekreacyjne, to działalność nastawiona zarówno na turystykę przyjazdową, jak i rynek lokalny. Wynikająca z tego synergia może być czynnikiem stabilizującym wielkość produkcji w tych branżach, co z kolei może sprawić, że duża podaż i wysoka jakość usług przyczynią się zarówno do poprawy dostępności oferty dla mieszkańców, jak i atrakcyjności miasta dla turystyki przyjazdowej.

Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 3.4 można stwierdzić, że w 2020 r. globalna produkcja charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności wyniosła 28 202 mln zł, co oznaczało spadek o 41,3% w porównaniu z 2019 r. Jak można wywnioskować z danych w tabelach 3.3 i 3.4 spadek w największym stopniu dotknął pasażerskie przewozy lotnicze, ale silnie odbił się także na innych rodzajach działalności. W chwili obecnej trudno ocenić perspektywy na przyszłość, ponieważ spadki w produkcji były efektem nie tylko zachowań rynkowych potencjalnych nabywców, ale także decyzji admiracyjnych dotyczących okresowego zamknięcia poszczególnych rodzajów placówek usługowych.

Przedstawione dane na temat produkcji globalnej gospodarki turystycznej Warszawy dotyczyły 2019 r., a więc ostatniego roku przed wybuchem pandemii COVID-19, która kompletnie zaburzyła wcześniejsze tendencje rozwojowe, nie tylko na rynku turystycznym. Szacunki dotyczące wpływu tego zjawiska na produkcję charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności w Warszawie przedstawia tabela 3.4.

Dane na temat produkcji globalnej dają ogólny obraz skali działania jednostek lokalnych charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności. Jak wspomniano wyżej największą skalą produkcji charakteryzował się lotniczy transport pasażerski, a także m.in. organizatorzy turystyki, a więc rodzaje działalności, które cechują duże nakłady surowców i półproduktów, podczas gdy o wzroście gospodarczym decyduje wartość dodana, tj. przyrost wartości w stosunku do wykorzystanych nakładów materiałowych. Z tego powodu to wartość dodana jest podstawowym miernikiem wkładu działalności gospodarczej w rozwój gospodarki. Informacje na ten temat przedstawiono w tabeli 3.3. Na tej podstawie można stwierdzić, że wartość dodana wypracowana przez gospodarkę

turystyczną Warszawy wyniosła w 2019 roku 18 172 mln zł. Stanowiło to 6,7% całkowitej wartości dodanej wytworzonej w Warszawie (wartość dodana dla Warszawy ogółem jest szacunkowa, ponieważ w momencie przygotowywania raportu dane na ten temat nie były opublikowane).

Rysunek 3.1. Produkcja globalna charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta)

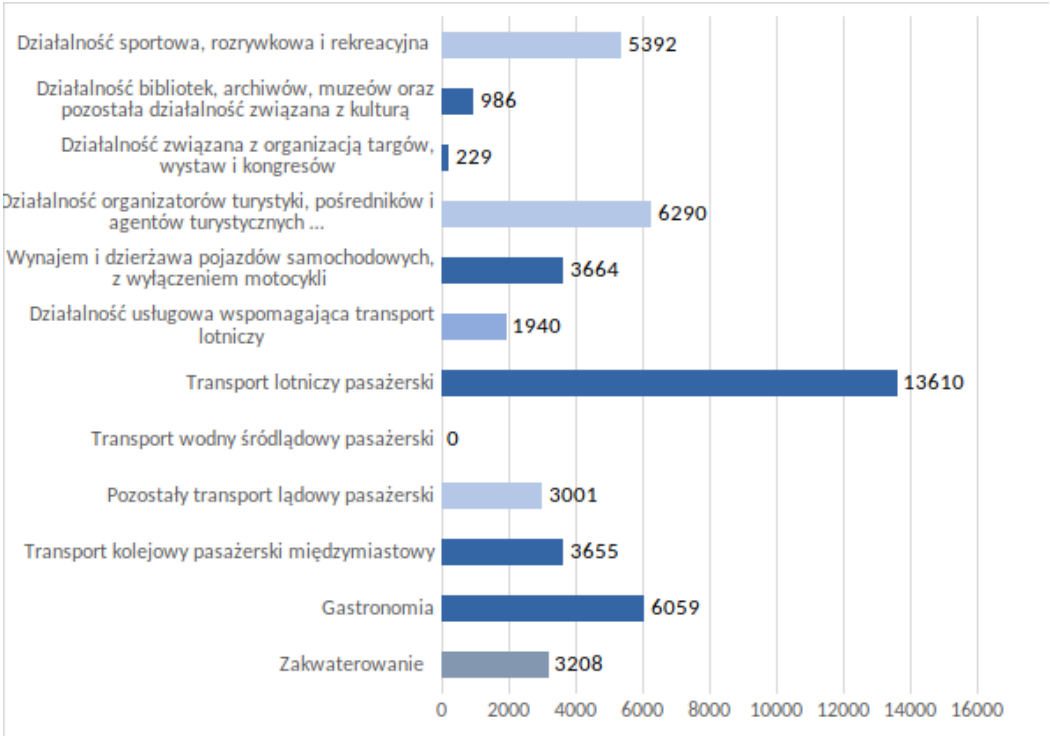

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 3.2 ilustruje dane zamieszczone w tabeli 3.3. Widać wyraźnie, że największą wartość dodaną wypracował pasażerski transport lotniczy, jednak jak wspomniano wyżej, jest to dość niestabilny rodzaj działalności gospodarczej. Co więcej podaną wartość należy traktować z ostrożnością, ponieważ dane na ten temat objęte są tajemnicą statystyczną. W celu zapewnienia pełnego obrazu wkładu gospodarki turystycznej oszacowano ją wykorzystując wskaźnik wartości dodanej wspólny dla transportu lotniczego i wodnego opublikowany w rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017 r. Niemniej wyniki polskich przedsiębiorstw transportu lotniczego charakteryzują się dużą niestabilnością rok do roku[23], co będzie odbijało się na wielkości wartości dodanej wypracowanej przez gospodarkę turystyczną Warszawy w poszczególnych latach. Z tego powodu warto przyjrzeć się tym rodzajom działalności, które najmocniej związane są turystyką przyjazdową, tj. zakwaterowaniu i gastronomii, usługom kulturalnym i rekreacyjno-rozrywkowym, a także usługom pozostałego transportu lądowego, który obejmuje m. in. usługi taksówek. Dane w tabeli 3.3 i na rysunku 3.2 pokazują, że wśród tych rodzajów działalności szczególnie dużą wartość dodaną wypracowała gastronomia, znaczące wyniki osiągnął też transport lądowy pozostały, zakwaterowanie i usługi rekreacyjno-rozrywkowe.

[23] https://www.rynek-lotniczy.pl/wiadomosci/-pll-lot-ponad-1-mld-straty-netto-w-2020-roku-11961.html

Tabela 3.4. Produkcja globalna w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r. (mln zł)

	Rodzaj działalności	Produkcja globalna	2019=100
55.	Zakwaterowanie	2 034	0,63
56.	Gastronomia	3 841	0,63
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	2 098	0,57[a]
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	2 791	0,93
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	0	x
51.1	Transport lotniczy pasażerski	4 627	0,34[b]
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	970	0,50
77.11	Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	3 664	1,0
79.	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	3 988	0,63[c]
82.3	Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	145	0,63 [c]
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	625	0,63 [c]
93.	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	3 418	0,63 [c]
	Ogółem	**28 202**	**0,59**

[a] na podstawie informacji https://www.rynek-lotniczy.pl/wiadomosci/-pll-lot-ponad-1-mld-straty-netto-w-2020-roku-11961.html; [b] na podstawie https://utk.gov.pl/pl/aktualnosci/16651,2020-w-przewozach-pasazerskich-i-towarowych.html [c] ze względu na brak innych danych dla działalności 79, 82.3, 91 i 93 zastosowano wskaźnik opublikowany w Przeglądzie…

Źródło: opracowanie własne na podstawie m. in. danych dla sekcji zamieszczonych w Przeglądzie Statystycznym Warszawy za IV kwartał 2020 r.

Jeśli chodzi o wartość dodaną wypracowaną przez gospodarkę turystyczną Warszawy w 2020 r., to można jedynie w przybliżeniu oszacować jej wartość w oparciu o podane w tabeli 3.4 współczynniki dynamiki produkcji globalnej, przy założeniu, że relacje między produkcją globalną a wartością dodaną były identyczne, jak w 2019 r. Wyniki takiego oszacowania przedstawiono w tabeli 3.5.

Z obliczeń przedstawionych w tabeli 3.5 wynika, że w 2020 r. całkowita wartość dodana wypracowana przez gospodarkę turystyczną Warszawy wyniosła 11 616 mln zł i była o 36% niższa niż w 2019 r. Niestety brak danych uniemożliwia porównanie z całą gospodarką Warszawy, poza tym, jak wspomniano wyżej, przedstawione liczby należy traktować jedynie jako orientacyjne. Sytuacja zaistniała w 2020 r. była tak nietypowa, że w chwili sporządzania raportu trudno ocenić, jaki dokładnie wpływ na wartość dodaną miały zmiany w kosztach pracy, specjalne dotacje wspierające przedsiębiorstwa i wprowadzane przez poszczególne podmioty zmiany w modelu działalności. Wypracowana wartość dodana decyduje o wkładzie charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności w gospodarkę, niemniej powszechnie przyjętą miarą oceny wielkości gospodarki jest PKB. Jego obliczenie wymaga uzupełnienia wartości dodanej o kwotę podatków pośrednich netto[24].

Tak wyliczony **wkład gospodarki turystycznej w PKB Warszawy** w 2019 r. wyniósł ok. 20 143 mln zł, co stanowiło w przybliżeniu 6,4% PKB Warszawy (w chwili przygotowywania raportu dane na temat PKB Warszawy w 2019 r. nie były dostępne i podstawą porównania jest własny szacunek na podstawie dostępnych danych GUS).

[24] Przyjęto, ze w Warszawie odsetki podatków pośrednich netto są takie, jak wyliczone dla całego kraju w rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017 r.

Było to więc o 0,3 p.p. mniej niż oszacowany udział w tworzeniu wartości dodanej. W 2020 r. wkład gospodarki turystycznej w PKB Warszawy wyniósł ok. 12 877 mln zł, co oznacza spadek o ok. 36%. Brak danych na temat PKB Warszawy w 2020 r. uniemożliwia obliczenie jej udziału w PKB stolicy. Nieco mniejszy wkład gospodarki turystycznej w PKB niż w tworzenie wartości dodanej wynika z faktu, że większość branż turystycznych odprowadza obniżoną stawkę podatku VAT (8%), odliczania VAT od niektórych wydatków, np. usług kateringowych w związku z podróżami służbowymi, czy świadczenie usług na rzecz rezydentów innych państw.

Rysunek 3.2. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (mln zł, ceny bieżące producenta)

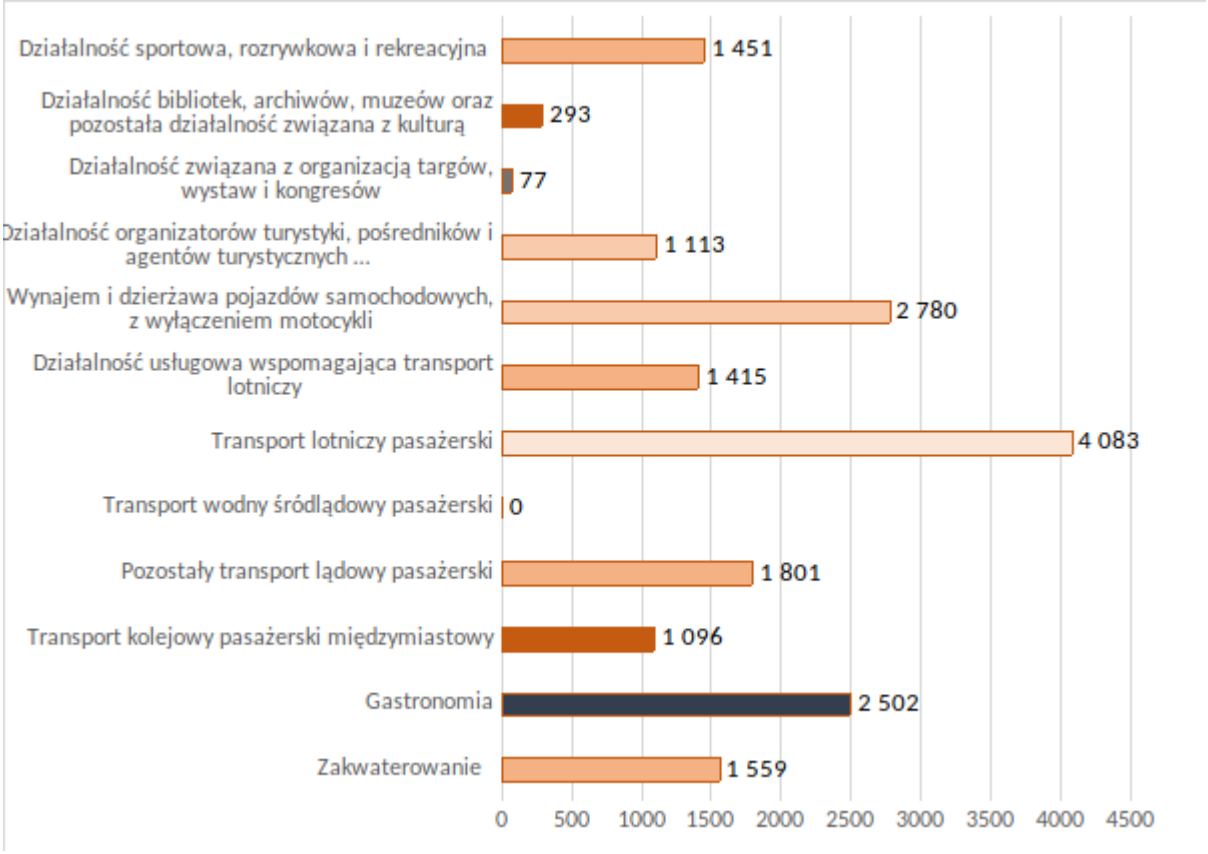

Źródło: opracowanie własne

Jak wspomniano we wprowadzeniu, wkład turystyki w gospodarkę oceniany jest także przez pryzmat zdolności do tworzenia łańcuchów dostaw. Brak odpowiednich danych na poziomie regionów utrudnia ocenę tego zjawiska w Polsce, niemniej informacje o zapotrzebowaniu branż turystycznych na poszczególne rodzaje usług może być interesujące. Z punktu widzenia miasta szczególnie istotne jest kreowanie popytu na wysoce produktywne wyspecjalizowane usługi biznesowe, do których należą m.in. usługi reklamowe i badania rynku. Jak wynika z rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017 r. zakwaterowanie oraz organizatorzy turystyki to branże, które charakteryzują się stosunkowo wysokim zapotrzebowaniem na tego typu usługi. Stanowią one ok. 1,5% kosztów ich działalności.

Tabela 3.5. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r. (mln zł, ceny bieżące producenta)

	Rodzaj działalności	Wartość dodana
55.	Zakwaterowanie	989

	Rodzaj działalności	Wartość dodana
56.	Gastronomia	1 587
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	629
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	1 675
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	0
51.1	Transport lotniczy pasażerski	1 388
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	708
77.11	Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	2 780
79.	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	706
82.3	Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	49
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	186
93.	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	920
	Ogółem	**11 616**

Źródło: oszacowanie własne

3.3. Wkład turystyki w tworzenie miejsc pracy

Ważnym aspektem rozwoju gospodarczego jest tworzenie miejsc pracy. Rozwój turystyki często wskazywany jest jako sposób na tworzenie miejsc pracy. W warunkach wysokiego bezrobocia ważna jest przede wszystkim ich liczba, natomiast z perspektywy długoterminowego rozwoju zwraca się uwagę także na jakość, a więc poziom wynagrodzeń i perspektywy rozwoju zawodowego i osobistego. Dane statystyczne umożliwiają analizę dwóch pierwszych zagadnień, tj. liczby pracujących i wysokości wynagrodzeń. W przypadku turystycznych rodzajów działalności zbieranie tych danych jest jednak trudne ze względu na sezonowość i ogólnie małą stabilność zatrudnienia, duży udział mikroprzedsiębiorstw i występowanie szarej strefy. Zjawiska te notowane są szczególnie na obszarach sezonowej turystyki wypoczynkowej, w działalności gastronomicznej, związanej z zakwaterowaniem i częściowo w odniesieniu do transportu pasażerskiego lądowego pozostałego. Wpływ tych czynników na rynek pracy w turystyce w ośrodkach turystyki miejskiej jest nieco mniejszy ze względu na mniejszą sezonowość i duży udział hoteli w bazie noclegowej, niemniej również w tym przypadku powinien być brany pod uwagę podczas analizy danych.

Statystyka zatrudnienia obejmuje dwie kategorie „pracujących" i „zatrudnionych". Zgodnie z wytycznymi GUS do „pracujących" zaliczane są:

a) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór),
b) pracodawców i pracujących na własny rachunek, czyli:
    i) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych;
    ii) właścicieli, współwłaścicieli przedsiębiorstw (łącznie z pomagającymi członkami rodzin);
    iii) inne osoby pracujące na własny rachunek (np. osoby wykonujące wolne zawody);
c) osoby wykonujące pracę nakładczą,
d) agentów (łącznie z pomagającymi członkami rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów).

Zatrudnieni (pracownicy najemni) w gospodarce narodowej – to z kolei osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy na czas określony (w tym zatrudnione sezonowo i dorywczo) i nieokreślony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy. Do grupy tej zalicza się:

a) osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę,
b) osoby zatrudnione na podstawie powołania, wyboru lub mianowania,
c) osoby pracujące w zakładach pracy w formie zorganizowanych grup roboczych (jednostki wojskowe, uczestnicy Ochotniczych Hufców Pracy, z wyjątkiem odbywających naukę zawodu, junacy obrony cywilnej, junacy straży przemysłowej i pożarnej, osoby odbywające w zakładach pracy zastępczą służbę poborowych, skazani).

W raporcie uwzględniono jedynie pracujących, ponieważ kategoria ta lepiej ilustruje rzeczywistą sytuację na rynku pracy. Dane przedstawiono w układzie jednostek lokalnych wykorzystując informacje dostarczone przez Urząd Statystyczny w Warszawie, obejmujące jednostki lokalne przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi oraz własne oszacowania dotyczące liczby pracujących w mniejszych przedsiębiorstwach. W przypadku turystycznych rodzajów działalności, które są na poziomie działów (kod 2-cyfrowy) wykorzystane dane na temat całkowitej liczby pracujących dostępne były w bazie statystyki strukturalnej przedsiębiorstw EUROSTAT. W odniesieniu do rodzajów działalności na niższych poziomach klasyfikacji konieczne było dokonanie oszacowań z wykorzystaniem danych ze wspomnianej bazy. Tak obliczona **liczba pracujących w turystycznych rodzajach działalności w Warszawie** w 2019 r. wyniosła 89 275 osób, co stanowiło 6,7% ogólnej liczby pracujących w Warszawie. Tabela 3.6 ilustruje strukturę pracujących według rodzaju działalności i wielkości przedsiębiorstwa.

Tabela 3.6. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. według wielkości przedsiębiorstwa

	Rodzaj działalności	Co najmniej 10 pracujących[a]	0-1 pracujących[b]	2-9 [b] pracujących	Ogółem
55.	Zakwaterowanie	6 228	1 241	2 575	10 044
56.	Wyżywienie	9395	9 024	8 895	27 314
49.1	Transport kolejowy międzymiastowy	5300	0	0	5300
49.3	Pozostały transport pasażerski lądowy	13 086 [c]	1 644	647	15 377
50.3	Transport pasażerski śródlądowy	0	0	0	0
51.1	Transport lotniczy pasażerski	2579	420	115	3114
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy	5498	182	274	5954
77.11	Wynajem samochodów …	1 590	1214	1897	4701
79.	Działalność organizatorów turystyki…	2369	1434	2346	6149
82.3	Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	203	242	321	766
91.	Działalność związana z kulturą	121	5 000		5 121
93.	Usługi rekreacyjno-rozrywkowe	733	4 702		5 435
	Ogółem	**47 102**	**x**	**x**	**89 275**

[a] dane US w Warszawie; [b] oszacowania własne na podstawie krajowej struktury przedsiębiorstw wg wielkości w 2018 r. wg bazy EUROSTAT; [c] ze względu na tajemnicę statystyczną własne oszacowanie

Źródło: oszacowanie własne

Mimo, że zgodnie z przedstawioną wcześniej strukturą podmiotów gospodarczych dominowały mikroprzedsiębiorstwa (stanowiły 93% jednostek lokalnych), to przypadało na nie tylko 47,2% ogólnej liczby pracujących w gospodarce turystycznej Warszawy. Zwraca uwagę duża liczba pracujących w najmniejszych podmiotach, co pozwala przypuszczać, że zjawisko samozatrudnienia jest powszechne w gospodarce turystycznej. Dotyczy to szczególnie gastronomii, działalności organizatorów turystyki i pozostałego lądowego transportu pasażerskiego.

Z punktu widzenia wkładu turystyki w gospodarkę warto posłużyć się wskaźnikiem produktywności, tj. wartości dodanej wytworzonej przez 1 pracującego. W przypadku gospodarki turystycznej Warszawy w 2019 r. wyniósł on ok. 203 550 zł. Brak danych odnośnie tego wskaźnika w 2020 r. uniemożliwia bezpośrednie porównanie gospodarki turystycznej z przeciętną dla całej gospodarki Warszawy, ale jeśli przyjąć, że jego wzrost odpowiadał przeciętnemu wzrostowi wartości dodanej, to dla gospodarki Warszawy wartość tego wskaźnika wyniosła ok. 209 545 zł. Oznaczałoby to, że produktywność pracujących w gospodarce turystycznej była nieco niższa (o ok. 2,8%) niż przeciętna w Warszawie, ale generalnie były to zbliżone i w polskich realiach wysokie wartości.

Z danych zamieszczonych w tabeli 3.6 wynika, że w 2019 roku zdecydowanie największą liczbę miejsc pracy oferowała gastronomia, na którą przypadało 31% ogółu liczby pracujących w turystycznych rodzajach działalności, na drugim miejscu znalazł się lądowy transport pasażerski pozostały z udziałem na poziomie 17%, a na trzecim zakwaterowanie z 11% udziałem. Strukturę liczby pracujących w poszczególnych turystycznych rodzajach działalności ilustruje rys. 3.3.

Jeśli chodzi o liczbę pracujących w gospodarce turystycznej Warszawy w 2020 r., to odpowiednie dane zamieszczono w tabeli 3.7. Do oszacowania liczby pracujących wykorzystano informacje dotyczące zmian w liczbie zatrudnionych. Mimo znacznego spadku produkcji globalnej średnioroczna redukcja liczby pracujących w gospodarce turystycznej była niewielka i wyniosła ok. 1,8%. Na podstawie dostępnych danych ustalono, że w największym stopniu redukcja dotknęła zakwaterowanie i działalność gastronomiczną (spadek o 5,8%), natomiast dość zaskakująco wzrosło zatrudnienie w usługach kulturalno-rozrywkowych (wzrost o 6,1%).

Uzupełnieniem informacji o liczbie pracujących w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności są dane na temat przeciętnego wynagrodzenia w jednostkach lokalnych na terenie Warszawy. Dane udostępnione przez Urząd Statystyczny w Warszawie dotyczą tylko jednostek lokalnych z co najmniej 10 pracującymi, a więc nie dają pełnego obrazu sytuacji w gospodarce turystycznej Warszawy. W 2019 r. w jednostkach lokalnych przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi przeciętne wynagrodzenie w turystycznych rodzajach działalności wynosiło 6 224 zł miesięcznie i było o ok. 1 177,5 zł niższe niż przeciętne w Warszawie. Sytuacja była jednak zróżnicowana. Zdecydowanie najniższe wynagrodzenia oferowała gastronomia (4 604 zł) oraz działalność muzeów i pozostała działalność związana z kulturą (4 654 zł), a zbliżone do przeciętnego działalność rekreacyjno-rozrywkowa. Pełną ocenę wysokości i rozpiętości wynagrodzeń utrudnia brak danych spowodowany tajemnicą statystyczną. Dane udostępnione przez US w Warszawie zamieszczono na rysunku 3.4.

W 2020 r. o 2,5% spadły wynagrodzenia miesięczne brutto w zakwaterowaniu i gastronomii, natomiast o 1,7% wzrosły wynagrodzenia w działalności kulturalno-rekreacyjnej[25] .

Przedstawione dane wskazują, że turystyka przyczynia się do tworzenia stosunkowo dużej liczby miejsc pracy, przede wszystkim w gastronomii. Równocześnie znaczna liczba tych miejsc pracy charakteryzuje się niskimi wynagrodzeniami, przy czym występują duże różnice w ujęciu rodzajów działalności. Brak informacji o dochodach samozatrudnionych nie pozwala na wyciągnięcie w pełni miarodajnych wniosków o atrakcyjności wynagrodzeń w gospodarce turystycznej i poszczególnych rodzajach działalności, które wchodzą w jej skład, ponieważ np. w hotelarstwie dość często stosowane są kontrakty menedżerskie.

[25]Przegląd statystyczny Warszawy IV kwartał 2020 r." US w Warszawie 2021, s. 15.

Rysunek 3.3. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności, Warszawa 2019 r.

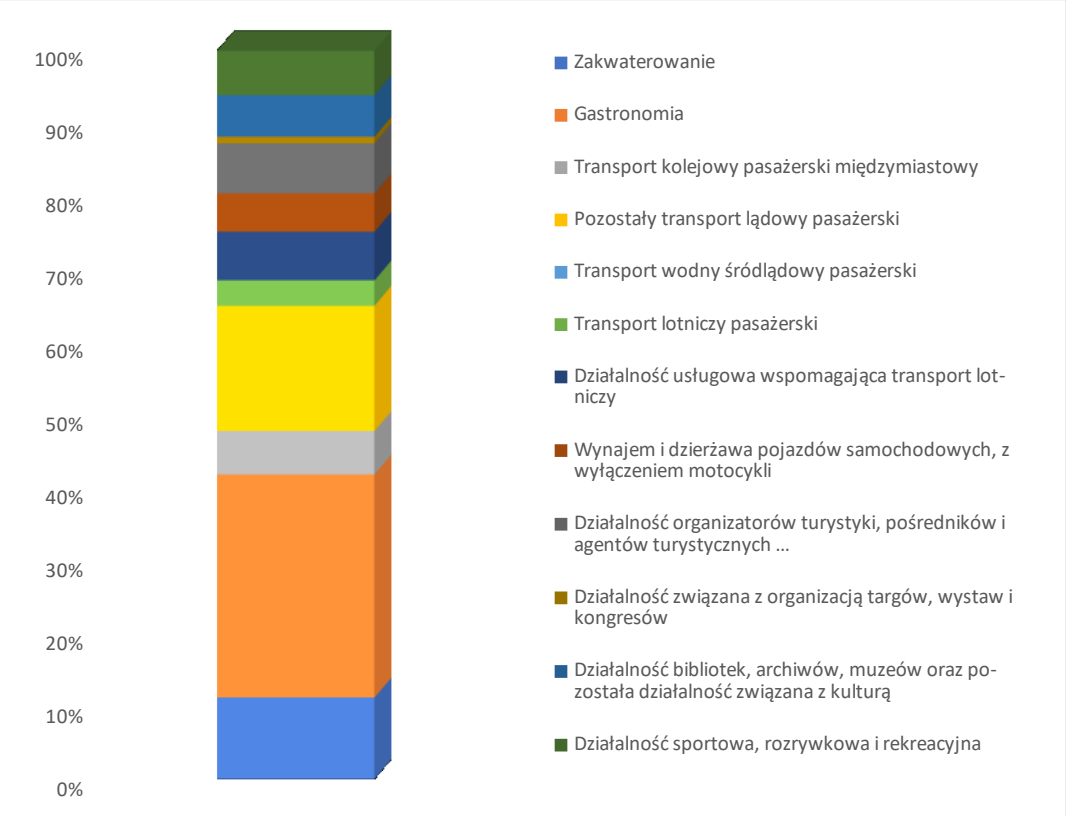

Źródło: oszacowanie własne

Tabela 3.7. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2020 r.

	Rodzaj działalności	Liczba pracujących	2019=100
55.	Zakwaterowanie	9461	0,942
56.	Wyżywienie	25730	0,942
49.1	Transport kolejowy międzymiastowy	5300	1,000 [a]
49.3	Pozostały transport pasażerski lądowy	15377	1,000 [a]
50.3	Transport pasażerski wodny śródlądowy	-	x
51.1	Transport lotniczy pasażerski	3114	1,000 a
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy	6043	1,000 [a]
77.11	Wynajem samochodów …	4701	1,000 [a]
79.	Działalność organizatorów turystyki…	6106	0,993
82.3	Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	760	0,993
91.	Działalność związana z kulturą	5433	1,061
93.	Usługi rekreacyjno-rozrywkowe	5767	1,061
	Ogółem	**87 703**	**0,982**

[a] ze względu na brak danych na odpowiednim poziomie dezagregacji i dane o nieznacznym (0,3%) wznoście przeciętnego zatrudnienia w sekcji przyjęto współczynnik 1.

Źródło: oszacowanie własne na podstawie „Przeglądu statystycznego Warszawy IV kwartał 2020 r." US w Warszawie 2021

Rysunek 3.4. Wynagrodzenia w jednostkach lokalnych przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi w turystycznych rodzajach działalności w Warszawie w 2019 r. (zł)

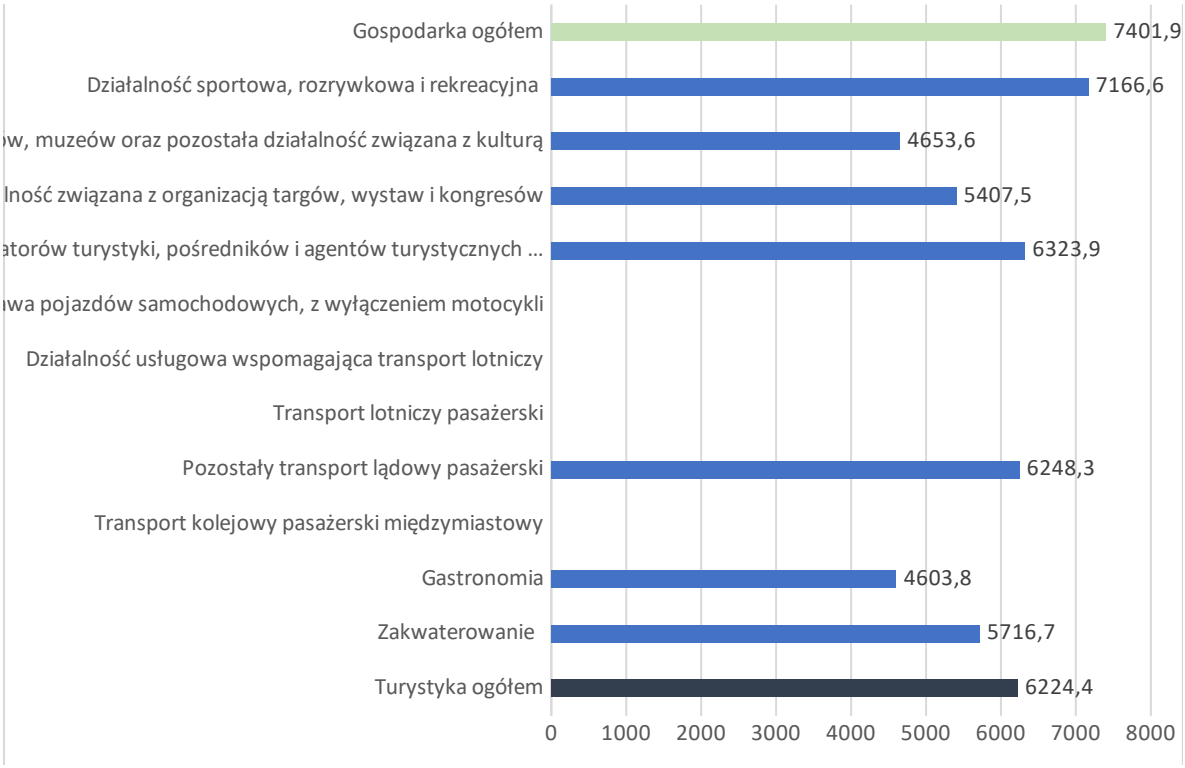

Źródło: opracowanie własne

3.4. Dynamika gospodarki turystycznej w latach 2014 i 2016 oraz 2019-2020

Określenie dynamiki zmian w gospodarce turystycznej i jej wkładu w gospodarkę miasta jest niewątpliwie ważnym zagadnieniem, ale także złożonym. Wynika to z faktu, że w wielu przypadkach ustalenie wielkości i struktury gospodarki turystycznej wymaga posługiwania się wielkościami szacunkowymi ze względu na brak tzw. „twardych" danych, a równocześnie turystyka i gospodarka to bardzo dynamiczne zjawiska, podlegające dużym zmianom strukturalnym w dłuższych okresach. Z tego powodu porównanie jedynie wyników liczbowych dla lat 2014 i 2016 oraz 2019 i2020 może mieć jedynie przybliżony charakter. W tabeli 3.8. przedstawiono zestawienie pokazujące wartość dodaną wytworzoną w gospodarce turystycznej w wymienionych latach.

Tabela 3.8. Wkład poszczególnych rodzajów działalności turystycznej w tworzenie wartości dodanej brutto w Warszawie w latach 2014 – 2020

Rodzaj działalności	Wartość dodana brutto wytworzona w poszczególnych rodzajach działalności (mln zł)			
	2014	2016	2019 **	2020***
Zakwaterowanie	416	472	1 559	989
Działalność usługowa zw. z wyżywieniem	1 311	1 960	2 502	1 587
Transport kolejowy pasażerski	1 263	1 550	1 096	629
Transport lądowy pasażerski	2 079	1 944	1 801	1 675

Rodzaj działalności	Wartość dodana brutto wytworzona w poszczególnych rodzajach działalności (mln zł)			
	2014	**2016**	**2019 ****	**2020*****
Transport lotniczy pasażerski	2 050	2 200	4 083	1 388
Działalność wspomagająca transport lotniczy	616	702	1 415	708
Wynajem samochodów osobowych	B.d.	B.d.	2 780	2780
Działalność związana z turystyką	316	364	1 113	706
Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	B.d.	B.d.	77	49
Działalność w zakresie kultury i rekreacji*	3 497	3 770	1 744	1 106
Ogółem	**11 547**	**12 962**	**18 172**	**11 616**

** Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą; Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna ** dane dla 2019 r. obejmują także mikroprzedsiębiorstwa *** oszacowanie bez uwzględniania ewentualnych zmian w relacji wartości dodanej i produkcji globalnej w stosunku do 2019 r.*

Jeśli chodzi o zmiany w metodologii zastosowanej do obliczeń, to w latach 2014 i 2016 nie uwzględniono dwóch rodzajów działalności uwzględnionych za lata 2019-2020. Chodzi o wynajem samochodów i działalność polegającą na organizacji targów, wystaw i kongresów. Wspomniane rodzaje działalności wprowadzono ze względu na rosnący ich udział w obsłudze ruchu turystycznego w Warszawie. Ponadto w przypadku lat 2019-2020 uwzględniono mikroprzedsiębiorstwa, co było możliwe dzięki poprawie jakości danych z systemu REGON. Oba te czynniki mogły wpłynąć na ocenę wielkości wkładu gospodarki turystycznej we wspomnianym okresie w porównaniu z latami 2014 i 2016, przy czym o ile wyeliminowanie wartości odpowiadających dodanym branżom jest łatwe, o tyle wyeliminowanie udziału mikroprzedsiębiorstw nie do końca jest uzasadnione. Wnika to z dość powszechnego stosowania systemu samozatrudnienia, co przesuwa część pracujących z większych przedsiębiorstw do grupy mikroprzedsiębiorstw. Z drugiej strony dzięki dostępowi do danych z US w Warszawie i szczegółowych danych na temat zatrudnienia wg działów PKB w 2016 r. możliwe było bardziej precyzyjne oszacowanie wszystkich wielkości dla działów 91 i 93, tj. związanych z kulturą rekreacją i rozrywką, które dla lat 2014 i 2016 obejmowała wyniki całej sekcji, była więc zawyżona.

Uwzględniając powyższe uwarunkowania w przedstawionych poniżej porównaniach nie uwzględniono dodanych w 2019 i 2020 r. rodzajów działalności, natomiast pozostałe dane pozostawiono bez zmian. Oznacza to, że wartość dodana wytworzona w gospodarce turystycznej Warszawy wyniosła w 2019 roku 15 315 mln zł, a w 2020 r. – 8 787 mln zł. Jeśli potraktować 2019 r. jako okres porównawczy, oznacza to wzrost o 32,6% w porównaniu z 2014 r. i o 18,2% w odniesieniu do 2016 r. W 2014 r. wkład gospodarki turystycznej w PKB Warszawy wyniósł 14 175 mln zł i 15 363 mln zł w 2016 r., co stanowiło odpowiednio 6,2% i 6,2%[26] PKB Warszawy. W 2019 r. wartość wkładu turystyki w PKB Warszawy wyniosła 20 143 mln zł, a z uwzględnieniem przedstawionej wyżej poprawki 17 216 mln zł czyli ok. 5,5% PKB Warszawy. Dla 2020 r. wymienione wielkości przedstawiają się następująco: 12 877 mln zł, a po uwzględnieniu poprawki 9 979 mln zł. Ze względu na brak danych dla 2020 r. nie można obliczyć udziału wkładu turystyki w PKB Warszawy. Na podstawie przytoczonych danych można stwierdzić, że PKB wypracowany przez gospodarkę turystyczną w analizowanym okresie rósł nieco wolniej niż cała gospodarka Warszawy. Można to wytłumaczyć dużym udziałem gastronomii i transportu lotniczego, które charak-

[26] W oryginalnym raporcie nie był wyliczony.

teryzują się relatywnie niską produktywnością w porównaniu z innymi rodzajami działalności. Nie należy też zapominać, że Warszawa jest liderem wzrostu gospodarczego w Polsce, więc wyniki gospodarki turystycznej prezentowane są w odniesieniu do bardzo wysokich wielkości bazowych.

Drugim istotnym parametrem opisującym gospodarkę turystyczną, obok wartości dodanej i PKB, jest tworzenie miejsc pracy. Odpowiednie dane dotyczące omawianego okresu przedstawiono w tabeli 3.9.

Tabela 3.9. Zatrudnienie w branżach turystycznych w Warszawie wraz z podziałem na rodzaje działalności w latach 2014 -2020

Rodzaj działalności	Pracujący			
	2014	2016	2019**	2020**
Zakwaterowanie	13 190	13 000	10 044	9461
Działalność usługowa związana z wyżywieniem	15 965	16 300	27 314	25 730
Transport kolejowy pasażerski	9 844	9 800	5 300	5 300
Transport lądowy pasażerski	4 564	4 375	15 377	15 377
Transport lotniczy pasażerski	3 000	3 050	3 114	3 114
Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	4 005	4 000	5 954	6 043
Wynajem samochodów osobowych	B.d.	B.d.	4 701	4 701
Działalność związana z turystyką	3 527	3700	6 149	6 106
Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	B.d.	B.d.	766	760
Działalność w zakresie kultury i rekreacji*	15 307	15 900	10 556	11200
Ogółem	**69 402**	**70 125**	**89 275**	**87 703**

** Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą; Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna ** dane dla 2019 r. i 2020 r. obejmują także mikroprzedsiębiorstwa*

Wszystkie przedstawione wyżej uwagi odnoszą się także do danych o liczbie pracujących. Jeśli wyeliminuje się pracujących w dwóch dodanych branżach, to w 2019 r. liczba pracujących w gospodarce turystycznej wyniosła 83 808 osób, a w 2020 r. – 82 242 osoby. W 2014 r. stanowiło to 6,2% ogółu pracujących w Warszawie, 6% w 2016 r. i 6,3% w 2019 r. (dla 2020 r. brak danych bazowych do obliczenia udziału). Warto zwrócić uwagę, że w latach 2019-2020 pogłębiły się tendencje zarysowujące się w latach 2014 i 2016 – spadek liczby pracujących w zakwaterowaniu (mimo dynamicznego wzrostu liczby obiektów i produkcji), dynamiczny wzrost liczby pracujących w gastronomii oraz w transporcie lądowym pasażerskim, chociaż w tym ostatnim przypadku może to częściowo wynikać także z odmiennych metod szacowania w porównywanych okresach (w 2014 i 2016 r. nie uwzględniono mikroprzedsiębiorstw).

3.5. Wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie PKB

W punkcie 3.2. przedstawiono wkład charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności w tworzenie wartości dodanej brutto, ale część ich produkcji może być przeznaczona dla mieszkańców, mogą być też sprzedawane, np. przez organizatorów turystyki, poza województwem. Tymczasem to turystyka przyjazdowa jest najsilniej wpleciona w gospodarkę i życie miasta, pozwala „eksportować" usługi o trwałej lokalizacji, wreszcie pośrednio wprowadza do obiegu gospodarczego takie cechy jak piękno architektury, lokalna kultura itp. Określenie wkładu turystyki przyjazdowej w gospodarkę regionu przyjmującego wymaga zastosowania techniki stosowanej w rachunkach satelitarnych turystyki. Polega ona na zestawieniu podaży produktów turystycznych ze spożyciem

turystycznym odwiedzających dany region. W tym przypadku możliwe jest określenie nie tylko wkładu w tworzenie wartości dodanej, ale także w PKB regionu, ponieważ można określić wartość podatków pośrednich netto w spożyciu odwiedzających (w Polsce w całości trafiają do budżetu centralnego). Zastosowanie metody zaadaptowanej z rachunku satelitarnego turystyki pozwala ponadto zweryfikować trafność oszacowań spożycia i podaży usług turystycznych, a także pokazuje, dla jakich rodzajów działalności popyt ze strony turystyki przyjazdowej jest szczególnie ważny.

Odpowiednie dane zawiera tabela 3.10. Zgodnie z metodologią rachunku satelitarnego podaż produktów turystycznych obejmuje produkty wytworzone w podmiotach, które zadeklarowały dany rodzaj produkcji jako dominujący, jak i tzw. produkcję drugorzędną tych produktów w pozostałych przedsiębiorstwach. W przedstawionym oszacowaniu przyjęto, że całość podaży poszczególnych usług wytwarzana jest w podmiotach, które podały dany rodzaj usług jako dominujący, zatem podaż w cenach producenta jest tożsama z wartością produkcji globalnej w cenach bazowych podaną w tabeli 3.3. Różnice między wartością produkcji podaną w tabeli 3.3 a wartością podaży w tabeli 3.8 wynikają z faktu, że podaż podawana jest w cenach nabywcy czyli po dodaniu wartości podatków pośrednich netto do ceny producenta. Wartość tych podatków została obliczona na podstawie odpowiednich współczynników podanych w rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług w 2017 r.

Tabela 3.10. Wkład turystyki przyjazdowej w PKB Warszawy w 2019 i 2020 r. (mln zł)

	Rodzaj działalności	podaż (ceny producenta)	podatki pośrednie netto	podaż (ceny nabywcy)	udział spożycia odwiedzających %	turystyczna wartość dodana
		2019				
55.	usługi związane z zakwaterowaniem	3 208	132	3 340	0,95	1 474
56.	usługi związane z wyżywieniem	6 059	303	6 362	0,67	1 680
49.1	transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	3 655	44	3 699	0,37	408
49.3	pozostały transport lądowy pasażerski	3 001	36	3 037	0,27	489
50.3	transport wodny śródlądowy pasażerski	0	0	0	0,00	0
51.1	transport lotniczy pasażerski	13 610	68	13 678	0,08	308
52.23	usługi wspomagające transport lotniczy	1 940	10	1 950	0,44	618
77.11	wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	3 664	70	3 734	0,02	55
79.	usługi organizatorów turystyki	6 290	799	7 088	0,01	8
82.3	usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	229	0	229	0,00	0
91 i 93.	usługi bibliotek, archiwów i muzeów oraz usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją	6 377	510	6 888	0,11	184
	Produkty turystyczne	48 033	1 971	50 004	x	5 224
47. bez 47.3	marża detaliczna[a]	1 277	x	1 277	x	843
47.3	zakup paliwa (marża detaliczna)[a]	0	0	0	0	0

	Rodzaj działalności	podaż (ceny producenta)	podatki pośrednie netto	podaż (ceny nabywcy)	udział spożycia odwiedzających %	turystyczna wartość dodana
	Pozostałe usługi [b]	35	2	37	x	25
	Ogółem	**49 347**	**x**	**51 318**	**x**	**6 092**
		2020				
55.	usługi związane z zakwaterowaniem	2 034	83	2 118	0,47	465
56.	usługi związane z wyżywieniem	3 841	192	4 034	0,61	970
49.1	transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	2 098	25	2 123	0,58	362
49.3	pozostały transport lądowy pasażerski	2 791	33	2 824	0,17	282
50.3	transport wodny śródlądowy pasażerski	0	0	0		0
51.1	transport lotniczy pasażerski	4 627	23	4 650	0,04	62
52.23	usługi wspomagające transport lotniczy	970	5	975	0,00	0
77.11	wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	3664	70	3 734	0,03	91
79.	usługi organizatorów turystyki	3 988	506	4 494	0,01	4
82.3	usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	145	0	145	0,00	0
91 i 93.	usługi bibliotek, archiwów i muzeów oraz usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją	4 043	323	4 367	0,08	84
	Produkty turystyczne	28 202	1 263	29 464	x	2 319
47. bez 47.3	marża detaliczna[a]	891	x	x	x	588
47.3	zakup paliwa (marża detaliczna)[a]	0	0	0	x	0
	Pozostałe usługi [b]	12	1	x	x	6
	Ogółem	**29 106**	**1 264**	**x**	**x**	**2 913**

[a] podana wartość marży dotyczy wyłącznie zakupów dokonanych przez odwiedzających Warszawę; [b] tylko wartość usług nabytych przez odwiedzających

Źródło: oszacowanie własne

Na **wkład turystyki przyjazdowej w PKB Warszawy** składa się wartość dodana wytworzona w związku ze spożyciem odwiedzających uzupełniona o podatki pośrednie netto odpowiadające temu spożyciu. Z szacunków przedstawionych w tabeli 3.10 wynika, że w 2019 r. bezpośrednia turystyczna wartość dodana wyniosła ogółem ok. 6 092 mln zł, z czego na produkty turystyczne przypadało 5 224 mln zł. Po uzupełnieniu o wartość turystycznych podatków bezpośrednich netto w kwocie 431 mln zł daje to wkład w PKB Warszawy w wysokości 6 523 mln zł, co stanowiło ok. 2,0% PKB Warszawy w 2019 r. (wartość szacunkowa, ponieważ w czasie przygotowywania raportu wartość PKB Warszawy nie została opublikowana).

Największy wkład w tworzenie tego „turystycznego PKB" miały usługi gastronomiczne, które wypracowały wartość dodaną w wysokości 1 680 mln zł, na drugim miejscu znalazły się usługi zakwaterowania 1 474 mln zł. Warto zwrócić uwagę na wkład, jaki wnosi spożycie odwiedzających w rozwój niektórych usług. Przyczyniło się ono do wygenerowania ok. 67% podaży usług gastronomicznych, 37% usług międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego oraz 11% usług muzeów i usług rekreacyjnych i sportowych. Potwierdza to tezę, że znaczenie turystyki przyjazdowej to nie tylko dodatkowe dochody i miejsca pracy, ale dzięki większemu popytowi warunki do rozwoju usług wzbogacających ich ofertę dostępną dla lokalnych mieszkańców. Strukturę PKB wypracowanego dzięki turystyce przyjazdowej przedstawiono na rysunku 3.5.

Rysunek 3.5. "Turystyczna" wartość dodana w Warszawie w 2019 r.

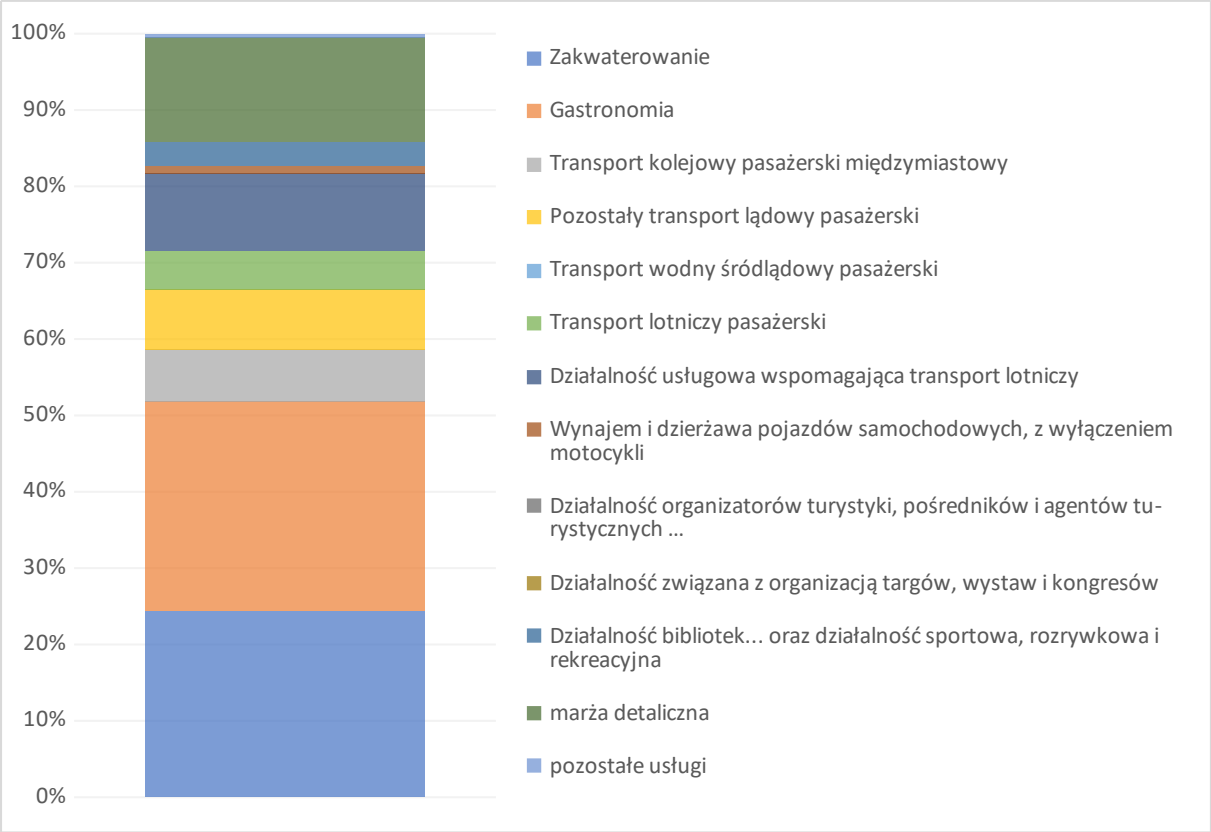

Źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o 2020 r., to oszacowanie przedstawione w tabeli 3.10 ilustruje skalę załamania wywołanego przez pandemię COVID-19. Wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie wartości dodanej wyniósł 2 913 mln zł, co po uzupełnieniu o kwotę podatków pośrednich netto (212 mln zł) daje udział w PKB Warszawy na poziomie ok. 3125 mln zł, co stanowiło zaledwie 48% wielkości wypracowanej w poprzednim roku. Było to oczywiście konsekwencją głębokiego spadku spożycia turystycznego, szczególnie w odniesieniu do usług noclegowych i transportu lotniczego. Brak danych nie pozwala odnieść tej wartości do PKB Warszawy, ale z doniesień medialnych wynika, że w skali kraju spadek PKB wyniósł 2,7%[27].

Ze względu na znaczenie rynku pracy warto przeanalizować także wpływ turystyki przyjazdowej na tworzenie miejsc pracy. Jest to możliwe, jeśli zastosuje się współczynnik udziału spożycia odwiedzających w podaży

[27] https://businessinsider.com.pl/finanse/makroekonomia/wartosc-pkb-polski-w-2020-gus-podal-wstepne-dane/wrv01z2

danego produktu. Obliczenia takie dla 2019 r. zawiera tabela 3.11. Na podstawie przeprowadzonych obliczeń ustalono, że wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie miejsc pracy to 38 063 miejsca, najwięcej w gastronomii, zakwaterowaniu, transporcie lądowym pasażerskim i działalności wspomagającej transport lotniczy.

Tabela 3.11. Wkład turystyki przyjazdowej w tworzenie miejsc pracy w gospodarce turystycznej Warszawy w 2019 i 2020 r.

	Rodzaj działalności	2019 (osoby)	2020 (osoby)
55.	Zakwaterowanie	9498	4 448
56.	Gastronomia	18 336	15 736
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	1 972	3 050
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	4 172	2 588
51.1	Transport lotniczy pasażerski	235	139
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	2 598	0
77.11	Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	92	154
79.	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	46	31
82.3	Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	0	0
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	540	411
93.	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	574	437
	Ogółem	**38 063**	**26 944**

Źródło: opracowanie własne

W 2020 r. nastąpiło załamanie turystyki przyjazdowej, które znalazło odbicie także w jej wkładzie w tworzenie i utrzymanie miejsc pracy. Szacunki zamieszczone w tabeli 3.9 pokazują, że w 2020 r. turystyka przyjazdowa przyczyniła się do stworzenia miejsc pracy dla 26 944 osób. W stosunku do 2019 r. był to spadek o 29%, a więc znacznie mniejszy niż w przypadku produkcji globalnej i wartości dodanej.

3.6. Jednostki z udziałem podmiotów zagranicznych

Napływ kapitału z zewnątrz, szczególnie kapitału zagranicznego jest jednym z czynników rozwoju gospodarczego regionów. Dane udostępnione przez Urząd Statystyczny w Warszawie pozwalają ocenić, jakie są rozmiary i struktura takiego zaangażowania w odniesieniu do turystycznych rodzajów działalności. Wynika z nich, że w 2019 r. w Warszawie miały siedzibę 422 przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowiło 5,2% ogółu podmiotów gospodarczych w mieście. Ich strukturę według rodzaju działalności przedstawiono na rys. 3.6.

Z danych zamieszczonych na rysunku wynika, że wśród zagranicznych inwestorów największą popularnością cieszyła się gastronomia (35% przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w turystycznych rodzajach działalności), na drugim miejscu znalazło się zakwaterowanie (18%) i działalność organizatorów (14%). Zagraniczni inwestorzy byli także zainteresowani działalnością rekreacyjno-rozrywkową i transportem pasażerskim lądowym pozostałym. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym działały prawie we wszystkich analizowanych charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności, co uprawnia do stwierdzenia, że gospodarka turystyczna w Warszawie postrzegana jest przez inwestorów zagranicznych jako atrakcyjna.

Rysunek 3.6. Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2019 r., Warszawa

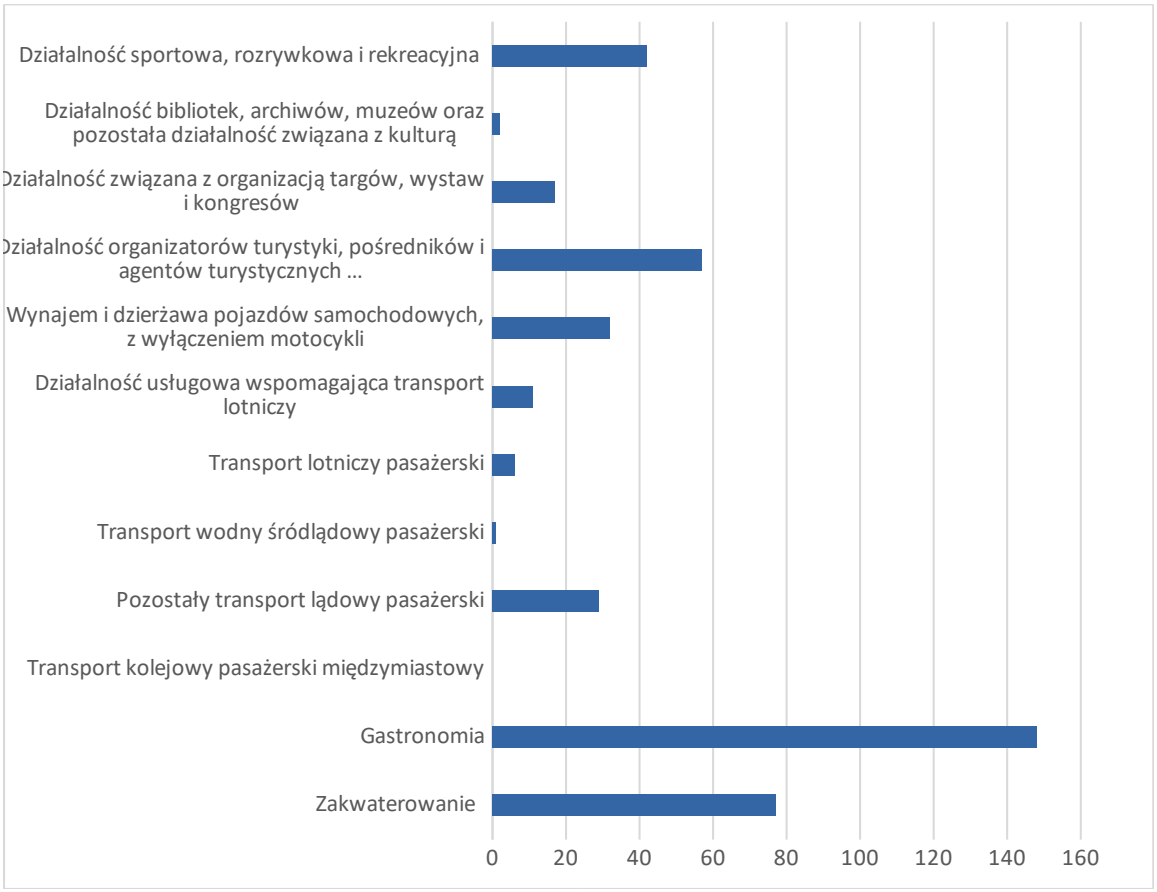

Źródło: oszacowanie własne na podstawie danych US w Warszawie

3.7. Gospodarka turystyczna w podregionie warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim

Gospodarka turystyczna Warszawy jest ściśle powiązana z tzw. obszarem metropolitalnym, który w ujęciu statystycznym tworzą podregiony warszawski wschodni i warszawski zachodni. Wspomniane powiązania dotyczą także gospodarki turystycznej i dlatego interesujące może być rozeznanie wielkości struktury gospodarki turystycznej w wymienionych podregionach. Niestety jest to trudne, ponieważ dane statystyczne publikowane przez GUS nie są dostatecznie zdezagregowane, zarówno w ujęciu przestrzennym (więcej danych jest dostępnych na poziomie regionów niż podregionów), jak i rodzajowym w zakresie charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności. Co więcej w czasie przygotowywania raportu większość danych za 2019 i 2020 r. nie była jeszcze dostępna. Z tego powodu charakterystyka gospodarki turystycznej w podregionie warszawskim wschodnim i zachodnim została ograniczona do liczby jednostek lokalnych na poziomie działów działalności turystycznej.

Mimo, że zakres analizowanych danych jest ograniczony, to informacje zamieszczone w tabeli 3.12 pokazują, że skala gospodarki turystycznej w analizowanych podregionach jest znacznie mniejsza niż w Warszawie, przy czym nieco większa w podregionie warszawskim zachodnim niż wschodnim. Dotyczy to zarówno jednostek lokalnych z co najmniej 10 pracującymi, jak i jednostek lokalnych ogółem.

Tabela 3.12. Podmioty gospodarki turystycznej w podregionie warszawskim wschodnim i zachodnim w 2019 i 2020 r.

	Rodzaj działalności	2019		2020	
		Co najmniej 10 pracujących [a]	ogółem [b]	Ogółem [b]	2019=100
	warszawski wschodni				
55.	Zakwaterowanie	5	364	364	113
56.	Wyżywienie	9	1 921	1 921	105
49.1	Transport kolejowy międzymiastowy	-	Bd.	Bd.	Bd.
49.3	Pozostały transport pasażerski lądowy	4	Bd.	Bd.	Bd.
50.3	Transport pasażerski śródlądowy	-	Bd.	Bd.	Bd.
51.1	Transport lotniczy pasażerski	-	Bd.	Bd.	Bd.
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy	-	Bd.	Bd.	Bd.
77.11	Wynajem samochodów …	-	Bd.	Bd.	Bd.
79.	Działalność organizatorów turystyki…	-	181	203	112
82.3	Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	1	Bd.	Bd.	Bd.
91.	Działalność związana z kulturą	-	80	86	108
93.	Usługi rekreacyjno-rozrywkowe	-	806	843	105
	Ogółem	19	x	x	x
	warszawski zachodni				
55.	Zakwaterowanie	21	622	695	112
56.	Wyżywienie	28	2 309	2 445	106
49.1	Transport kolejowy międzymiastowy	1	Bd.	Bd.	Bd.
49.3	Pozostały transport pasażerski lądowy	5	Bd.	Bd.	Bd.
50.3	Transport pasażerski śródlądowy	-	Bd.	Bd.	Bd.
51.1	Transport lotniczy pasażerski	-	Bd.	Bd.	Bd.
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy	2	Bd.	Bd.	Bd.
77.11	Wynajem samochodów …	1	Bd.	Bd.	Bd.
79.	Działalność organizatorów turystyki…	-	337	351	104
82.3	Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	3	Bd.	Bd.	Bd.
91.	Działalność związana z kulturą	3	92	91	0,98
93.	Usługi rekreacyjno-rozrywkowe	3	1 000	1 048	105
	Ogółem	**67**	**x**	**x**	**x**

[a] dane US w Warszawie, obejmują jednostki lokalne przedsiębiorstw z co najmniej 10 pracującymi. [b] Na podstawie danych w systemie REGON

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Warszawie oraz informacji o podmiotach zarejestrowanych w REGON dostępne w BDL

W 2019 r. liczba pracujących w gospodarce turystycznej w regionie stołecznym warszawskim wyniosła ok. 99 tys., z czego na podregion warszawski wschodni przypadało ok. 3,2 tys. pracujących , a na warszawski zachodni ok. 6,8 tys. W 2020 r. było to odpowiednio ok. 3,1 tys. i 6,7 tys.

Wartość dodana wypracowana przez gospodarkę turystyczną podregionu warszawskiego wschodniego wyniosła 397 mln zł w 2019 r. i 259 mln zł w 2020 r. W przypadku podregionu warszawskiego zachodniego było to odpowiednio 1 350 mln zł i 870 mln zł. Jeśli chodzi o wartość wypracowanego PKB to w 2019 r., to w podregionie warszawskim wschodnim było to ok. 430 mln zł i 287 mln zł w 2020 r. W podregionie warszawskim zachodnim było to odpowiednio 1 496 mln zł i 964 mln zł. Niestety brak wielkości bazowych i przesłanek do ich oszacowania sprawia, że niemożliwe jest obliczenie wkładu w ujęciu procentowym.

Rozdział 4
Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie (Maciej Dębski)

4.1. Założenia teoretyczne

Opisując produkt destynacji turystycznej można wyróżnić w nim dwie kluczowe sfery: atrakcyjność oraz infrastrukturę. Pierwsza z nich decyduje przede wszystkim o zainteresowaniu danym miejscem i może wynikać zarówno z uwarunkowań przyrodniczych, jak i antropogenicznych. Druga z kolei, na którą składają się m.in. infrastruktura komunikacyjna, noclegowa czy gastronomiczna decyduje o komforcie turysty, związanym z przyjazdem i pobytem w destynacji. Obie powyższe sfery pozostają względem siebie komplementarne i wpływają, czy też wręcz determinują zadowolenie odwiedzającego.

Konsekwencją powyższego podejścia do produktu turystycznego jest podejście do inwestycji turystycznych, które można podzielić na inwestycje związane z budowaniem atrakcyjności destynacji oraz na inwestycje związane z rozwojem infrastruktury, wykorzystywanej przez odwiedzających. W pierwszym przypadku należy skoncentrować się na wydatkach mających na celu rozwój atrakcji antropogenicznych – tworzenie atrakcji kulturowych oraz rozrywkowych, zwłaszcza różnorodnych wydarzeń. Z kolei do elementów infrastruktury należy zaliczyć takie składowe, jak podmioty oferujące usługi noclegowe, świadczące usługi komunikacyjne, czy też gastronomiczne.

Do poszczególnych składników produktu turystycznego destynacji można podchodzić w sposób zróżnicowany, zwłaszcza w przypadku tak specyficznej destynacji jak metropolia, jaką jest Warszawa. W produkcie powyższym można wyróżnić 3 kluczowe sfery:

1. elementy infrastruktury i atrakcje skierowane przede wszystkim do odwiedzających, np. hotele,
2. elementy infrastruktury i atrakcje, skierowane zarówno do odwiedzających, jak i do mieszkańców destynacji; należy tu wskazać np. wydarzenia kulturalne i sportowe, czy też usługi gastronomiczne,
3. elementy infrastruktury czy też atrakcje skierowane przede wszystkim do mieszkańców, z których korzystają też odwiedzający, np. komunikacja po destynacji, baseny, teatry, jednostki służby zdrowia, czy też handlu detalicznego.

Oceniając inwestycje związane z turystyką można do zagadnienia tego podchodzić bardzo szeroko, wskazując cały szereg inicjatyw. Jako inwestycje tego typu można traktować inicjatywy ukierunkowane przede wszystkim na turystów, np. budowa hoteli czy też atrakcji np. Centrum Nauki Kopernik. Do inwestycji turystycznych będzie można wreszcie zaliczyć inwestycje takie jak rozbudowa sieci dróg, umożliwiających poruszanie się po destynacji jak i dojazd do niej, pamiętając jednocześnie, że ich głównym beneficjentem i użytkownikiem będą mieszkańcy. Pomimo licznych uwarunkowań i specyfiki inwestycji w rozwój turystyki wydaje się, że opisując je warto koncentrować się na trzech kategoriach, z którymi wiążą się inwestycje w środki trwałe:

1. atrakcje antropogeniczne – pamiętając, że podnoszą one atrakcyjność miasta, ale jednocześnie służą jego mieszkańcom, np. Bulwary Wiślane,
2. infrastruktura noclegowa – dedykowana turystom (plus infrastruktura towarzysząca, zwłaszcza kongresowa),
3. infrastruktura komunikacyjna (zewnętrzna) – umożliwiająca przyjazd do destynacji, ale jednocześnie wyjazd z niej, zatem służąca zarówno turystom, jak i mieszkańcom.

W przypadku Warszawy należy uwzględnić silną specyfikę destynacji, która jest dużym miastem i jednocześnie stolicą kraju. Przykładowo, efektem tej sytuacji jest relatywnie silniejsza rola turystyki biznesowej niż w wielu

mniejszych miastach (wspomniano o tym w rozdziale 1). Cech charakterystycznych warunkujących rozwój turystyki w Warszawie, a w konsekwencji również wpływających na inwestycje z nią związane jest znacznie więcej. Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

- fakt, że atrakcyjności turystycznej Warszawy nie można rozpatrywać w oderwaniu od województwa mazowieckiego - miasto stołeczne na tle Mazowsza wyróżnia się wysokim poziomem atrakcyjności, nie można jednak odrzucać sytuacji, gdy turysta mieszkający w Warszawie będzie korzystał z atrakcji województwa oraz sytuacji odwrotnej, gdy turysta mieszkający w innej lokalizacji będzie korzystał z atrakcji Warszawy;
- Mazowsze charakteryzuje się niższym poziomem atrakcyjności przyrodniczej niż wiele innych obszarów (województw) Polski; wydaje się, że można przyjąć, że główną determinantą rozwoju turystyki na tym obszarze są czynniki antropogeniczne a nie przyrodnicze. Jednocześnie województwo mazowieckie charakteryzuje się największą liczbą mieszkańców spośród wszystkich województw w Polsce[28]. W efekcie, przy stosunkowo dużych dochodach mieszkańców, zwłaszcza Warszawy i powiatów ościennych[29] jest to województwo emitujące turystów;
- w przypadku Warszawy przeważa poznawczy motyw uprawiania turystyki (nad wypoczynkowym), co skutkuje relatywnie krótkimi pobytami turystów;
- województwo mazowieckie jest województwem wewnętrznie zróżnicowanym – w sposób wyraźny dominuje w nim region warszawski stołeczny, w sposób szczególny odnosi się to do Warszawy. Dotyczy to zarówno ogólnych charakterystyk takich jak gęstość zaludnienia, liczba mieszkańców, wielkość wynagrodzenia czy stopa bezrobocia, jak i ruchu turystycznego. Zróżnicowanie to potwierdzają dane liczbowe. Na przykład w latach 2013-2015 liczba odwiedzających województwo w celach turystycznych wyniosła 11,6 miliona, z czego 73% gościło w podregionie M.st. Warszawa, 10,5% w podregionie warszawskim wschodnim, a 7,7% w warszawskim zachodnim. Na pozostałe 5 podregionów województwa mazowieckiego przypadło niespełna 10% turystów.[30] W efekcie do stolicy przyjeżdża 4 na 5 turystów odwiedzających województwo[31];
- Warszawa stanowi centrum administracyjno-biznesowe, co wynika z jej funkcji stolicy państwa. W sposób naturalny powinno to skutkować większym znaczeniem turystyki biznesowej niż w przypadku innych miast w Polsce. Może się to przekładać na podejmowanie inwestycji w środki trwałe, ze względu na charakterystyczne potrzeby turystów biznesowych – np. centra kongresowe;
- jak wskazywano wcześniej Warszawa, co nie powinno dziwić, ma zdecydowanie największy potencjał pod względem atrakcyjności w całym województwie;
- wielkość Warszawy, a przede wszystkim względnie wysokie zarobki mieszkańców miasta skutkują relatywnie wysokim popytem na tzw. drugie domy zlokalizowane zwłaszcza na terenach wiejskich, co przekłada się również na nakłady w tym zakresie, jak i zwyczaje wyjazdowe mieszkańców stolicy;
- w destynacjach, którymi są metropolie jest relatywnie trudno wskazywać, wyodrębniać i oceniać inwestycje w turystykę. Szczególnie trudno jest zidentyfikować inwestycje, których priorytetowym celem jest

[28]https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2019-roku,7,16.html (13.09.2020)

[29] Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2018 r. w Polsce wynosiło 4589,91 (Rocznik Statystyczny Rzeczpospolitej Polskiej 2019, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019 s. 272), z kolei wielkość ta dla województwa mazowieckiego wynosiła 5888,9 a dla Powiatu m. st. Warszawy 6432,78 (https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica [18.09.2020])

[30] Analiza ruchu turystycznego w województwie mazowieckim w latach 2013-2015, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Landbrand, s. 19.

[31] Raport końcowy. Przygotowany w ramach wykonywania pilotażowego badania wielkości i specyfiki ruchu turystycznego w województwie mazowieckim, Badanie dla Samorządu Województwa Mazowieckiego, DANAE, Warszawa 2018, s. 5.

rozwój turystyki, a nie wzrost komfortu życia mieszkańców. W sposób niezaprzeczalny do grupy tej można zaliczyć hotele oraz obiekty świadczące usługi noclegowe. Ich powstawanie jednoznacznie wiąże się z rozwojem ruchu turystycznego w destynacji.

4.2. Turystyka – inwestycje w Warszawie

Polska pod względem inwestycyjnym jest najbardziej atrakcyjnym krajem (a Warszawa jednym z najatrakcyjniejszych miast) w Europie Środkowo-Wschodniej i „z roku na rok notujemy kolejne rekordy po stronie podaży w sektorze biurowym, magazynowym i hotelowym".[32] Z drugiej strony ocena funkcjonowania wielu branż gospodarki w roku 2020 jest niezwykle trudna i naznaczona w bardzo silny sposób pandemią COVID-19, w sposób szczególny należy do nich sfera turystyki. To właśnie ta branża jest jedną z tych, które najdłużej były zamknięte i nie mogły funkcjonować przez wiele miesięcy. Z całą pewnością okres ten był niezwykle trudny dla przedsiębiorstw turystycznych i charakteryzował się niezwykle silnymi fluktuacjami popytu. Wpływ tej sytuacji na wielkość inwestycji w rozwój turystyki nie jest wcale jednoznaczny. Bezdyskusyjny jest fakt, że brak możliwości przyjmowania gości w hotelach czy restauracjach oraz silne ograniczenia w podróżowaniu wpłynęły na funkcjonowanie branży. Z drugiej jednak strony czas ten mógł zostać przeznaczony na renowację czy też rozwój posiadanej infrastruktury. Tym bardziej, że poważne inwestycje są planowane w długiej perspektywie czasu, w takiej również oczekuje się zwrotu poniesionych nakładów. Zwłaszcza w początkowym okresie pandemii, w 2020 r. spodziewano się zapewne znacznie krótszych restrykcji związanych z uprawianiem turystyki, zatem nie musiano od razu wprowadzać znaczących oszczędności i tworzyć kapitałów rezerwowych w przedsiębiorstwach. Dane zewnętrzne wstępnie potwierdzają powyższą hipotezę w odniesieniu do 2020 r., a zwłaszcza jego pierwszej połowy. Wskazuje się, że pomimo trwającej pandemii „Polski rynek inwestycyjny pozostaje kluczowym i dominującym rynkiem Europy Środkowej pod względem wartości odnotowanych transakcji inwestycyjnych"[33], a wcześniej wielkość inwestycji w 2019 r. osiągnęła poziom 7,7 mld euro, przekraczając o 5% wynik z 2018 r.[34] Również w odniesieniu do rynku warszawskiego, aczkolwiek inwestycji biurowych, podkreśla się utrzymanie ich tempa. W pierwszej połowie 2020 r. sfinalizowano na nim 15 transakcji na łączną sumę 746 mln euro.[35] Pomimo pandemii na rynku tym nie odnotowano większych przestojów.[36]

Omawiając zagadnienie inwestycji turystycznych należy pamiętać o pewnych ograniczeniach które się pojawiają. Po pierwsze występuje znaczący niedostatek danych statystycznych w tym zakresie. Najwięcej pojawia się wielkości prezentujących sytuację ogólnokrajową lub w poszczególnych województwach oraz regionach statystycznych. W przypadku zestawień dotyczących turystyki zauważalny jest deficyt danych dotyczących podregionów, w tym podregionu jakim jest miasto stołeczne Warszawa. Pomimo to, sytuacja stolicy jest na tyle specyficzna, że warto na nią spojrzeć w odniesieniu do innych województw.

Tabela 4.1. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej wg sekcji PKD 2007 w latach 2015-2019 – regiony, sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), w tys. PLN

	2016	2017	2018	% całości (2018)	2019	% całości (2019)
POLSKA	**2410760**	**2311425**	**2917240**	**100%**	**3161897**	**100%**
Region Małopolskie	285669	387422	270584	9%	357405	11%

[32] 2019 review 2020 outlook aktywa komercyjne i grunty inwestycyjne, Knight Frank, s. 2
[33] Polska. Market insights. I połowa 2020, Colliers International, s. 10
[34] Poland. Market Insights, Annual 2020, Colliers International, s. 6
[35] Warszawski rynek biurowy. Lipiec 2020, Jones Lang Lasalle, s. 2
[36] Polska. Rynek biurowy i inwestycyjny. Research, I połowa 2020 , Sektor biurowy w epoce post-covid, Knight Frank,

	2016	2017	2018	% całości (2018)	2019	% całości (2019)
Region Śląskie	376991	140776	301827	10%	240670	8%
Region Lubuskie	31901	28616	30541	1%	42698	1%
Region Wielkopolskie	119903	180773	134492	5%	187016	6%
Region Zachodniopomorskie	237046	262806	186520	6%	365722	11%
Region Dolnośląskie	257786	288228	201348	7%	195537	6%
Region Opolskie	24475	16714	28995	1%	57082	2%
Region Kujawsko-Pomorskie	119825	60453	174233	6%	42412	1%
Region Pomorskie	174122	138398	192955	7%	200282	6%
Region Warmińsko-Mazurskie	56210	47759	257496	9%	127799	4%
Region Łódzkie	105013	92120	91703	3%	209815	7%
Region Świętokrzyskie	33547	41640	43293	1%	27971	1%
Region Lubelskie	78329	73345	40559	1%	58402	2%
Region Podkarpackie	79799	55780	87136	3%	356439	11%
Region Podlaskie	43954	38739	36980	1%	113101	3%
Makroregion Mazowiecki	**386190**	**457856**	**838578**	**28%**	**579546**	**18%**
Region warszawski stołeczny	**327564**	**382327**	**797933**	**27%**	**504392**	**16%**
Region mazowiecki regionalny	**58626**	**75529**	**40645**	**1%**	**75154**	**2%**

Źródło: https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica (30.06.2021)

Uwaga: Informacje dotyczące rzeczowego majątku trwałego - wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej. Dane o nakładach inwestycyjnych - nakładach finansowych lub rzeczowych, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych, rozbudowa lub modernizacja istniejących obiektów majątku trwałego. Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Klasyfikacji Działalności: do 1999 roku: Europejskiej, od 2000 roku: Polskiej. Efekty rzeczowe z inwestycji przekazanych do eksploatacji w zakresie gospodarki wodnej i ochrony wód, w zakresie ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej.

Suma kolumn „% całości" ze względu na przybliżenie wartości nie sumuje się do 100%.

Dane zaprezentowane w tabeli 4.1 prowadzą do kilku interesujących wniosków. Po pierwsze wśród województw od razu w wartościach inwestycji zauważalna jest dominacja województwa mazowieckiego, co jest istotne z perspektywy prowadzonych rozważań. Co ważniejsze jednak, przewaga ta wynika z poziomu inwestycji reprezentowanych przez Region warszawski stołeczny, a zatem Warszawę i podregiony do niej przylegające. Z drugiej jednak strony odsetek ten w 2018 r. był znacznie większy niż w 2019. Zauważalne jest również, że sytuacja taka pojawiała się również w przypadku kilku innych województw, zwłaszcza zaś regionu podkarpackiego.

W odniesieniu do województwa mazowieckiego, w rozbiciu na podregiony dostępne są dane prezentujące nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach. Ich zakres rzeczowy nie dotyczy wyłącznie turystyki, oprócz zakwaterowania, gastronomii, informacji czy komunikacji (które w przypadku Warszawy w znacznej mierze służą mieszkańcom) uwzględniono w nich wartość inwestycji w handel, czy gospodarkę magazynową. Pomimo to zaprezentowane wielkości są dosyć znamienne i prowadzą do kilku interesujących wniosków. Po pierwsze, porównanie poziomu omawianych inwestycji potwierdza znaczący udział województwa mazowieckiego w odniesieniu do całego kraju. W 2019 r. udział ten wynosił 29,5% oscylując we wcześniejszych latach na zbliżonym poziomie. Biorąc pod uwagę liczbę województw w Polsce udział ten należy ocenić jako bardzo wysoki.

Zaprezentowane dane dowodzą jednak silnych dysproporcji, występujących w województwie. Już wcześniej w opracowaniu wskazywano na dominację Regionu warszawskiego stołecznego, a zwłaszcza podregionu M.st.

Warszawy. W 2019 r. pierwszy z nich odpowiadał za 89% inwestycji, z drugi za 76% inwestycji całego województwa, w tym samym okresie region mazowiecki regionalny (mający zdecydowanie większą powierzchnię) reprezentował jedynie 11% poziomu inwestycji; w efekcie niektóre z jego podregionów odpowiadały jedynie za ok. 1 % inwestycji w województwie. Wielkości te bardzo jednoznacznie wskazują na dysproporcje panujące w województwie, ale jednocześnie uzasadniają odnoszenie do Warszawy niektórych wartości wyliczonych dla całego województwa.

Tabela 4.2. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach. Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja w latach 2014-2019 (w mln PLN)

	2016	2017	2018	2019	% całości (2019)
Polska	**34742,3**	**41178,2**	**49962,7**	**53102,4**	**xxxx**
Makroregion województwo mazowieckie	**11827,7**	**14005,8**	**16593,7**	**15636,5**	**100%**
Region warszawski stołeczny	**10710,4**	**12542,9**	**15063,6**	**13858,7**	**89%**
Podregion miasto Warszawa	8009,2	10341,1	12339,9	11866,2	76%
Podregion warszawski wschodni	982,1	431,3	621,1	629,3	4%
Podregion warszawski zachodni	1719,1	1770,5	2102,6	1363,2	9%
Region mazowiecki regionalny	**1117,4**	**1462,8**	**1530,2**	**1777,7**	**11%**

https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica (25.06.2021)

Uwaga: Informacje dotyczące rzeczowego majątku trwałego - wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej. Dane o nakładach inwestycyjnych - nakładach finansowych lub rzeczowych, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych, rozbudowa lub modernizacja istniejących obiektów majątku trwałego. Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Klasyfikacji Działalności: do 1999 roku: Europejskiej, od 2000 roku: Polskiej. Efekty rzeczowe z inwestycji przekazanych do eksploatacji w zakresie gospodarki wodnej i ochrony wód, w zakresie ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej.

Ze względu na zaokrąglenie wielkości w poszczególnych kolumnach nie muszą się sumować do 100%

Tak jak sygnalizowano już wcześniej, w przypadku elementów produktu turystycznego w dużych miastach pojawia się realny problem ich wyodrębnienia. Zarówno infrastruktura, jak i duża część atrakcji ma służyć turystom, ale również mieszkańcom, a często to właśnie mieszkańcy metropolii są głównym ich użytkownikiem. Elementem infrastruktury, który w sposób jednoznaczny jest tworzony z myślą o osobach przyjeżdżających są hotele. Warto zatem popatrzeć na inwestycje prowadzone w tym zakresie, gdyż to właśnie rozwój infrastruktury noclegowej w sposób jednoznaczny świadczy o wzroście popytu turystycznego na produkt danej destynacji.

Wartość inwestycji hotelowych wg województw została zaprezentowana na Rys. 4.1. Można zauważyć, że w zestawieniu tym na czele nie znajduje się województwo mazowieckie. Wyższa wartość została przypisana dwóm województwom o silnie rozwiniętej funkcji turystycznej: pomorskiemu i małopolskiemu. Sytuacja wygląda jednak inaczej, jeśli spojrzy się na inwestycje prowadzone w samych miastach. W tabeli 4.3. zaprezentowano zestawienie hoteli otwieranych w największych polskich miastach w 2018 i 2019 r., a zatem w okresie bezpośrednio poprzedzającym pandemię COVID-19. Zaprezentowane dane w sposób jednoznaczny wskazują na przewagę Warszawy. W stolicy otwartych było zarówno najwięcej obiektów, jak również dysponują one największą liczbą pokoi. Wynik ten świadczy zarówno o rosnącym popycie turystycznym na produkt Warszawy, jak również potwierdza atrakcyjność inwestycyjną stolicy.

Rysunek 4.1. Wartość inwestycji hotelowych według województw w 2019 r. (mln PLN)

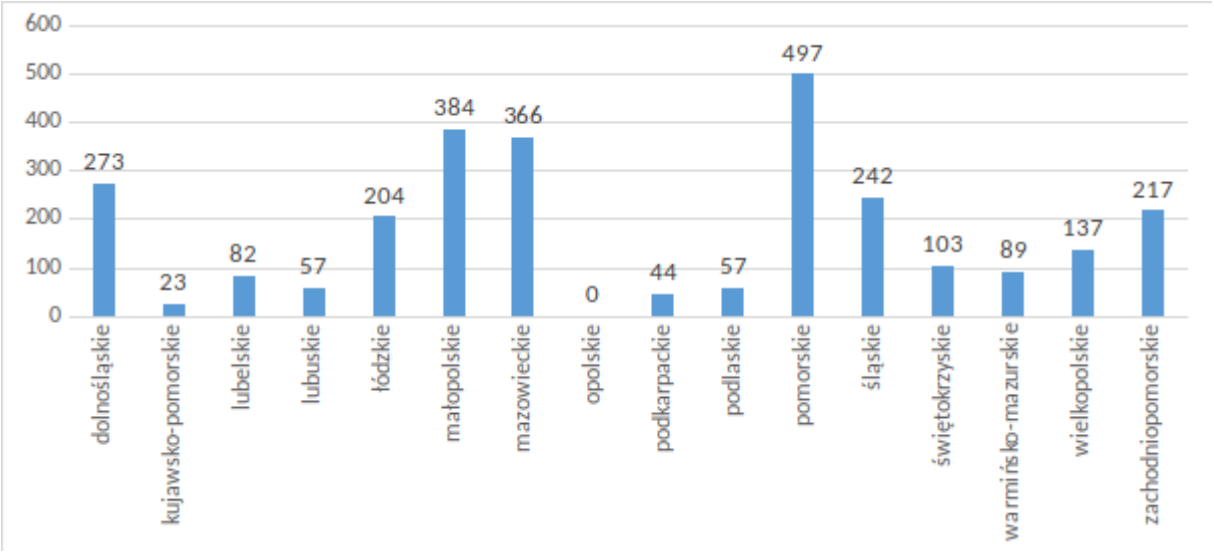

Źródło: Raport 2020. Rynek hotelarski w Polsce. Wydanie specjalne czasopisma Świat Hoteli, lipiec-sierpień 2020, s. 12.

Tabela 4.3. Hotele otwierane w wybranych miastach Polski w drugiej połowie 2018 r. i w 2019 r.

Miasto	Hotel	Liczba pokoi	Kategoria
Warszawa	Krakowska Residence	350	3*
	Ibis Styles	179	3*
	Hotel Warszawa	147	5*
	Four Points by Sheraton Warszawa	190	4*
	Vienna House Mokotów	164	4*
	Moxy by Marriott Koneser	141	3*
	Arche	80	3*
	Puro	148	4*
	Motel One	333	2*
Kraków	Metropolo by Golden Tulip	220	4*
	Plaza Boutique	34	4*
	Bachleda Luxury	64	5*
	The Loft Hotel	28	4*
	Balthazar Design	28	5*
Gdańsk	Holiday Inn	240	4*
	Radisson	350	4*
	Platan	28	3*
Poznań	Focus Premium	94	3*
	Park Inn by Radisson	166	4*
	Hampton by Hilton	117	3*
	Ibis Poznań	190	3*
	Moxy	120	3*
Wrocław	Active	69	3*

Miasto	Hotel	Liczba pokoi	Kategoria
	Hotel ZOO	50	3*
	The Bridge MGallery by Sofitel	184	5*
Łódź	Puro	136	4*
Lublin	Arche	132	3*
Rzeszów	Holiday Inn Express	120	3*

Źródło: Hotel and condo hotel market in Poland, Emerson Evaluation, 2020, s. 7

Warszawa w 2019 r. z wolumenem transakcji zbliżonym do 3 mld euro była 14 największym miejscem lokacji inwestycji w Europie, wyżej niż Oslo czy Bruksela.37 Wskazuje się, że jest jednym z „największych placów budowy w Europie".[38] W 2019 r. w budowie były obiekty biurowe o łącznej powierzchni 798 600 m2, a np. wielkość transakcji najmu w 2019 r. osiągnęła rekordowy poziom 878 000 m2.[39] Dane te pokazują, że przed pandemią inwestycje w Warszawie, pomimo że nie sensu stricte turystyczne, znajdowały się na wysokim poziomie.

W 2019 r. sytuacja na całym rynku inwestycji komercyjnych wyglądała pozytywnie. Odnotowano wzrosty w tym zakresie. Również porównanie pierwszych kwartałów 2019 r. i 2020 wskazywało na przyrost i to znaczący, zarówno w skali całego kraju, jak i w przypadku Warszawy: 538 mln euro w 2020 r. w stosunku do 333 mln euro w 2019 r (I kwartał).[40] Podkreśla się, że dane wskazują na pozytywny obraz rynku, z drugiej jednak strony duże wątpliwości może wzbudzać stabilność sytuacji na rynku biurowym (perspektywa rozwoju pracy zdalnej)[41] oraz handlowym (renegocjacja czynszów i rozwój handlu elektronicznego). Obawy te w mniejszym stopniu dotyczą rynku hotelarskiego. Z drugiej jednak strony to właśnie sektor hotelarski należał do najsilniej dotkniętych przez pandemię, ze względu na okresy całkowitego zamknięcia, lub ograniczenia działalności. Na koniec III kwartału 2020 r. w budowie pozostawało 38 hoteli, ale rok wcześniej było ich 46. W III kwartale 2020 r. dynamika sektora hotelowego w Polsce w stosunku do wcześniejszego roku wynosiła 0,61%, podczas gdy w latach 2017-2019 średnio było to 3,9% r/r.[42]

W odniesieniu do rynku hotelarskiego, poszerzając wcześniejsze rozważania, należy zwrócić uwagę, że Warszawa przed pandemią miała zdecydowanie wyższy niż cały kraj odsetek wykorzystania miejsc noclegowych. Dla Polski w 2019 r. wynosił on 40,6%, podczas gdy dla stolicy było to już 52,9%[43]. Różnica ta wskazuje na potrzebę, czy też opłacalność rozwijania bazy noclegowej w Warszawie.

Należy pamiętać, że w przypadku stolicy, co wiąże się zarówno z jej wielkością, jak i funkcją administracyjną, właśnie hotele stanowią podstawę bazy noclegowej – stanowią one 51% obiektów według stanu na dzień 31 lipca 2019 r.[44] Przed wybuchem pandemii w całej Polsce obserwowano wzrost liczby zarówno obiektów hotelarskich, jak i pokoi hotelowych. Porównując zmiany pomiędzy 2018 a 2019 r. w pierwszym przypadku w Warszawie odnotowano przyrost o 5,8%, co było wyższym rezultatem niż w innych miastach takich jak np. Poznań, Trójmiasto czy Wrocław. W drugim przypadku Warszawa, ze wzrostem o 6,8% znalazła się na trzecim miejscu za Poznaniem i Trójmiastem.[45] Należy jednak podkreślić, że Warszawa (na co już wcześniej zwracano uwagę) była miastem z

[37] Poland. Market insights. Annual 2020, Colliers International, s. 8
[38] Market Report. Poland. Market Update, Horwath HTL. Hotel, Tourism and Leisure, 2020, s. 2
[39] The largest office market in Poland, Market Insights 2019, Colliers International, s. 3-4;
[40] Nieruchomości komercyjne. Analizy sektorowe, PKO. Bank Polski, s. 3
[41] Już obecnie, w związku z kolejnymi falami pandemii i kolejnymi etapami pracy zdalnej zauważalny jest zarówno spadek aktywności deweloperów jak i spadek w popycie na powierzchnie biurowe w ujęciu kwartalnym, który na początku 2021 r. był najniższy od 2010 r. Patrz w: Rynek biurowy. Warszawa, JLL, 2021, s. 1
[42] Rynek komercyjny w Polsce wobec „drugiej fali", Knight Frank, s. 12-13
[43] https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica (20.09.2020)
[44] Turystyka w m.st. Warszawie w 2019 r. , Informacje sygnalne, Urząd Statystyczny w Warszawie, s. 1
[45] Hotel and condo hotel market in Poland, Emerson Evaluation, 2020, s. 6

największą liczbą hoteli otwartych w latach 2018(II połowa)-2019, dysponujących największą liczbę pokoi hotelowych (patrz tabela 4.3.). Również w kolejnych latach prognozowano rozwój bazy noclegowej w Warszawie. Przewidywano wzrost podaży miejsc noclegowych o 56% w latach 2018-2021, co samo w sobie świadczy o rozwoju inwestycji na tym rynku. Procentowo nieznacznie większy przyrost był przewidywany w Trójmieście, ale dla znacznie mniejszej liczby pokoi (20 134 w Warszawie oraz 6465 w Trójmieście).[46]

Kluczową kwestią z perspektywy prowadzonych rozważań jest **oszacowanie nakładów inwestycyjnych związanych z turystyką dla m.st. Warszawy**. Zgodnie z opisywanym wcześniej modelem destynacji turystycznej do zagadnienia obszarowego produktu turystycznego można podchodzić w sposób bardzo szeroki i zaliczać do niego szereg różnorodnych elementów. W konsekwencji również do inwestycji turystycznych można podchodzić niezwykle szeroko. Wydaje się jednak, że 4 sekcje wg klasyfikacji PKD mają w tym zakresie podstawowe znaczenie: Sekcja R, Sekcja F, Sekcja H i Sekcja I.[47] Odpowiadają one za kluczowe elementy produktu turystycznego, z którymi wiążą się najwyższe nakłady inwestycyjne: transport i związaną z nim infrastrukturę, działalność rozrywkową (wraz z niezbędnym wyposażeniem) oraz infrastrukturę noclegową i gastronomiczną.

Tabela 4.4. Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie w latach 2010-2020 (w mln PLN)[48]

Wyszczególnienie	2010	2014	2016	2018	2019	2020[a]
Zakwaterowanie i gastronomia	171,2	352,1	157,4	559,9	377,9	313,9
Budownictwo [b]	783,4	816,4	1118,3	1484,2	1500,8	1402,1
Transport i gospodarka magazynowa [c]	2118,0	4144,6	1648,0	3986,7	3592,7	4116,7
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	166,6	239,8	279,4	574,2	938,5	1304,5[d]
Ogółem	**3239,2**	**5552,9**	**3203,1**	**6605**	**6409,9**	**7137,2**

Źródło: Rocznik Statystyczny Warszawy, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2020, s. 270; Rocznik Statystyczny Warszawy, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2017, s. 343-344; Rocznik Statystyczny Warszawy, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2015, s. 362-363; Biuletyn statystyczny województwa mazowieckiego – I kwartał 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021, tablica 21; Biuletyn statystyczny województwa mazowieckiego – IV kwartał 2020 r., Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2020, tablica 21

a Wartości szacunkowe liczone w oparciu o dane dla województwa mazowieckiego za 2020 rok, zachowano proporcję wartości z 2019 r.

b Sekcja F PKD (Dział 42) zawiera dane dotyczące budowy dróg i autostrad, które stanowią kluczowy element infrastruktury komunikacyjnej destynacji turystycznej. Należy jednak pamiętać, że sekcja ta jest szersza i zawiera również inwestycje, które nie są bezpośrednio związane z turystyką. Ze względu na brak danych bezcelowe wydają się próby ich wyodrębniania.

c Działy 49-51 Sekcji H odpowiadają za transport lądowy, wodny i lotniczy, w sekcji tej ujęto również magazynowanie i działalność kurierską.

[46] *Hotel and condo hotel market in Poland, Emerson Evaluation, 2020, s. 11*

[47] Należy pamiętać, że zarówno w sekcji H jak i F znajdują się wydatki nie wpływające bezpośrednio na rozwój turystyki.

[48] Podobnego szacunku nakładów inwestycyjnych związanych z rozwojem turystyki dokonano na potrzeby raportu Wpływ turystyki na gospodarkę Warszawy, który został przygotowany przez Stowarzyszenie na Rzecz Badań, Rozwoju i Promocji Turystyki w 2017 r. W stosunku do tego opracowania zastosowano zmianę metodologii szacunku. W opracowaniu z 2017 r. dysponowano szczegółowymi danymi, które dotyczyły wybranych rodzajów działalności w 2014 r. Szacowano jednak ich wielkość zarówno dla 2016 r. jak i dla województwa mazowieckiego oraz dla Warszawy. W bieżącym opracowaniu oparto się na danych opracowanych dla Warszawy przez Główny Urząd Statystyczny, są to zatem wielkości wynikające ze sprawozdań, a nie z oszacowań. Jednocześnie jednak dotyczą one całych sekcji, a nie poszczególnych działów. Zastosowana metoda ogranicza liczbę szacunków, sprawiając, że otrzymane wielkości charakteryzują się wyższym poziomem wiarygodności, z drugiej jednak strony w tabeli 4.4 ujęto całe sekcje G i F co skutkuje wyższymi wartościami inwestycji. Należy jednak pamiętać, że produkt turystyczny destynacji jest wielkością niezmiennie pojemną i wszystkie aspekty transportu wpływają na rozwój turystyki w danym regionie.

d Ze względu na brak danych dotyczących województwa mazowieckiego wartość inwestycji dla ww. pozycji oszacowano przyjmując średnią zmian z lat 2015-2019.

W powyższym zakresie (w momencie przygotowywania opracowania) dostępne były dane dotyczące Warszawy za lata 2010 – 2019. Oszacowaniu podlegały natomiast dane dotyczące 2020 r. W tym celu wykorzystano informacje dotyczące województwa mazowieckiego, zaś w przypadku „działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją" przyjęto średnią zmian z wcześniejszych lat. Jak pokazują wielkości zamieszczone w tabeli 4.4. inwestycje we wskazanym okresie, zarówno w ramach poszczególnych kategorii jak i ogółem, charakteryzują się tendencją rosnącą.

Pojawiają się w tym czasie pewne odchylenia np. w 2014 r., ale mogły się one wiązać z pewnymi dużymi inwestycjami. W zakresie „zakwaterowania i gastronomii" wyróżnia się natomiast rok 2018. Co najważniejsze jednak – w 2020 r. nie zaobserwowano znaczących spadków nakładów inwestycyjnych. Potwierdza to wcześniejsze wnioski, płynące z raportów branżowych. Nie oznacza to jednak, że spadków takich nie będzie w kolejnych latach i że wtedy nie pojawią się m.in. negatywne efekty pandemii. W 2020 r. kontynuowano jeszcze inwestycje zaplanowane i rozpoczęte przed wybuchem pandemii.

Z perspektywy rozwoju turystyki w stolicy, co było już wcześniej podkreślane, istotne znaczenie mają również obszary ościenne dla Warszawy, a zwłaszcza te, które znajdują się najbliżej, tzn.: podregion warszawski wschodni i podregion warszawski zachodni. Zachowując proporcje wskazane dla nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw (dane dostępne w Banku Danych Lokalnych GUS), które zostały zaprezentowane w tabeli 4.2., można przyjąć ich szacunki dla lat 2016-2020 (tabela 4.5).

Tabela 4.5. Nakłady inwestycyjne na turystykę dla podregionu warszawskiego wschodniego i warszawskiego zachodniego w latach 2016-2020 (w mln PLN)

	2016	2018	2019	2020
Podregion warszawski wschodni	384,4	330,2	320,5	356,9
Podregion warszawski zachodni	672,7	1122,8	705,1	785,1

Źródło: Szacunki własne na podstawie danych z tabeli 4.2. oraz tabeli 4.4.

Zaprezentowane szacunki w sposób jednoznaczny wskazują na dominację Warszawy nad podregionami ościennymi, nawet tymi najbliższymi. Wynik taki nie powinien zaskakiwać, bowiem jest to sytuacja typowa dla wielu obszarów metropolitalnych. Warto jednak zwrócić uwagę na jeszcze dwie kwestie. Po pierwsze przewagę inwestycji w podregionie warszawskim zachodnim, znajdują się w nim powiaty silniej się rozwijające, przyciągające więcej przedsiębiorstw i mieszkańców oraz związanych z tym inwestycji. Po drugie zaś udział obydwu podregionów w stosunku do Warszawy charakteryzuje się tendencją malejącą, co wskazuje na jeszcze silniejszą (w perspektywie najbliższych lat) pozycję stolicy.

Kończąc rozważania dotyczące rozwoju inwestycji turystycznych w Warszawie warto wskazać na kilka aspektów charakteryzujących miasto jako destynację:

1. Warszawa jest częścią bardzo silnie spolaryzowanego województwa mazowieckiego;
2. Region warszawski stołeczny, a zwłaszcza podregion M.st. Warszawa, jest znaczącym emitentem zarówno podróży turystów jak i inwestycji turystycznych;
3. Warszawa, jak również całe województwo mazowieckie, charakteryzuje się relatywnie niską atrakcyjnością przyrodniczą, jednocześnie jednak Warszawę cechuje wysoki poziom dochodu mieszkańców, co sprawia, że jest turystycznym rynkiem emisyjnym;
4. Warszawa, jako stolica kraju, stanowi centrum administracyjno-biznesowe, co przekłada się również na silniejszą rolę turystyki biznesowej, niż to ma miejsce w innych województwach. Może się to przekładać na inwestycje w środki trwałe ze względu na specyficzne wymagania turystów biznesowych;

5. Warszawa nie jest destynacją ze znaczącą liczbą długookresowych pobytów turystycznych; na obszarze tym przeważa turystyka poznawcza nad wypoczynkową;
6. Wielkość Warszawy jak i stopień zamożności jej mieszkańców sprawiają, że wśród nich relatywnie wysokim zainteresowaniem cieszą się tzw. drugie domy zlokalizowane zwłaszcza na terenach wiejskich, co wiąże się również z nakładami w tym zakresie, ale wpływa także na popyt turystyczny generowany przez mieszkańców Warszawy.

Rozdział 5
Wpływy z turystyki do budżetu Warszawy (Hanna Zawistowska)

5.1. Podatki jako główne źródło dochodów jednostek samorządu terytorialnego (JST)

Turystyka przynosi korzyści nie tylko mieszkańcom i podmiotom zajmującym się obsługą ruchu turystycznego, ale także jednostkom samorządu terytorialnego. Ma bowiem bezpośredni wpływ na wysokość dochodów własnych tych jednostek, ponieważ zgodnie z ustawą z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego[49], jednym ze źródeł tych dochodów są udziały JST we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) z działalności turystycznych, a w przypadku samorządu gminnego również wysokość wpływów z podatku od nieruchomości wykorzystywanych na potrzeby obsługi ruchu turystycznego oraz opłat lokalnych[50].

Podatkami dochodowymi opodatkowane są m.in. dochody z działalności gospodarczej w tym z działalności związanej z obsługą turystyki, a w przypadku podatków i opłat lokalnych nieruchomości przeznaczone na prowadzenie takiej działalności - w szczególności obiekty, w których są świadczone usługi hotelarskie. Źródłem wpływów gmin, na terenie których znajdują się uzdrowiska lub miejscowości posiadające korzystne właściwości klimatyczne i walory krajobrazowe, są również opłaty miejscowe i uzdrowiskowe.

Pojawia się pytanie, jaki jest udział wpływów z opodatkowania podatkami dochodowymi oraz z podatku od nieruchomości i opłat lokalnych w dochodach własnych JST? Dla udzielenia odpowiedzi na postawione wyżej pytanie w pierwszej kolejności dokonano ustalenia wysokości dochodów i dochodów własnych JST i wpływów z tych podatków. Ze względu na brak danych dla roku 2020 oszacowano wysokość dochodów i wpływów z podatków przyjmując, że tempo ich wzrostu w poszczególnych szczeblach JST było takie samo jak w okresie 2018-2019. Dochody ogółem i dochody własne stanowią sumę szacowanych dochodów dla poszczególnych szczebli JST woj. mazowieckiego. Dane na ten temat zwiera tab. 5.1. Z danych zamieszczonych w tabeli wynika, że podobnie jak w okresie 2014-2016 w latach 2018-2020 widoczny jest dalszy wzrost dochodów ogółem, dochodów własnych oraz wpływów z podatków w JST wszystkich szczebli.

Tabela 5.1. Wysokość dochodów i wpływów z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości JST woj. mazowieckiego w latach 2018-2020 (w mln zł)

Rok	Ogółem		Gminy		Miasta na prawach powiatu		Powiaty		Województwa	
		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.
Dochody ogółem										
2018	42 433,4	100,0%	15 737,0	100,0%	20 154,0	100,0%	3 577,8	100,0%	2 964,7	100,0%
2019	44 406,2	104,6%	17 667,9	112,3%	21 472,9	106,5%	3 946,1	110,3%	3 319,4	112,0%
2020*	50 782,7	119,7%	19 835,7	126,0%	22 878,1	113,52%	4 352,3	121,6%	3 716,5	125,4%
Dochody własne ogółem										
2018	25 536,2	100,0%	7 175,9	100,0%	14 345	100,0%	1 441,0	100,0%	2 574,4	100,0%

[49] Ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Tekst jednolity (T.J.) Dz.U. z 2020 poz. 23, 374, 1086.

[50] Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych. T.J. Dz.U. 2019 ro poz.1170 z poźn. zm.

Rok	Ogółem		Gminy		Miasta na prawach powiatu		Powiaty		Województwa	
		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.		% do 2018 r.
2019	27 323,3	107,0%	8 085,4	112,7%	14 685	102,4%	1 747,3	121,3%	2 806,0	109,0%
2020*	29 320,4	114,8%	9 110,2	127,0%	15 033	104,8%	2 118,7	147,0%	3 058,4	118,8%
Wysokość wpływów z podatków dochodowych										
2018	14 248,4	100,0%	3 501,3	100,0%	7 371,2	100,0%	936,9	100,00%	2 439,0	100,0%
2019	15 740,6	110,5%	3 905,8	111,6%	8 096,3	109,8%	1 043,1	111,3%	2 695,4	110,5%
2020*	17 389,1	122,0%	4 357,0	124,4%	8 892,7	120,6%	1 161,3	124,0%	2 978,8	122,1%
Podatek od nieruchomości										
2018	3 272,7	100,00%	1 618,5	100,00%	1 654,1	100,0%	X		X	
2019	3 390,4	103,6%	1 687,5	104,3%	1 702,9	103,0%	X		X	
2020*	3 512,3	107,3%	1 759,4	108,7%	1 753,1	106,0%				

*Źródła: Rocznik Statystyczny RP 2020 - Tab. 12 (544). Budżety JST; Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie mazowieckim w 2019 r. GUS informacje sygnalne, tab. nr 2. Gospodarka finansowa jednostek samorządy terytorialnego w 2019 Analizy statystyczne, Warszawa 2020 * Ze względu na brak danych wysokość dochodów i wysokość wpływów z podatków oszacowano, przyjmując, że tempo ich wzrostu w poszczególnych szczeblach JST było takie samo jak w okresie 2018-2019. Dochody ogółem i dochody własne stanowią sumę dochodów oszacowanych dla poszczególnych szczebli JST.*

Pojawia się kolejne pytanie: jaki był udział wpływów z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości w dochodach ogółem oraz dochodach własnych poszczególnych szczebli JST? Tab. 5.2. zawiera dane na ten temat.

Tabela 5.2. Udział wpływów z podatków w dochodach ogółem i dochodach własnych poszczególnych szczebli JST woj. mazowieckiego w latach 2018-2020

Rok	Ogółem		Gminy		Miasta na prawach powiatu		Powiaty		Województwa	
	mln	%	mln	%	mln	%	mln	%	mln	%
Dochody ogółem										
2018	42 433,4	100,0%	15 737,0	37,1%	20 154,0	47,5%	3 577,8	8,4%	2 964,7	**7,0%**
2019	44 406,2	100,0%	17 667,9	39,8%	21 472,9	48,4%	3 946,1	8,9%	3 319,4	**7,5%**
2020*	50 782,7	100,0%	19 835,7	39,1%	22 878,1	45,1%	4 352,3	8,6%	3 716,5	**7,3%**
Dochody własne ogółem										
2018	25 536,2	100,0%	7 175,9	28,1%	14 344,8	56,2%	1 441,0	5,6%	2 574,4	10,1%
2019	27 323,3	100,0%	8 085,4	29,6%	14 684,5	50,5%	1 747,3	6,4%	2 806,0	10,3%
2020*	29 067,1	100,0%	9 110,2	31,3%	15 032,2	51,7%	2 118,7	7,3%	2 806,0	9,7%
Wpływy z podatków dochodowych										
2018	14 248,4	100,0%	3 501,3	24,6%	7 371,2	51,7%	936,9	6,6%	2 439,0	17,1%
2019	15 740,6	100,0%	3 905,8	24,8%	8 096,3	51,4%	1 043,1	6,6%	2 695,4	17,1%
2020*	17 389,1	100,0%	4 357,0	25,1%	8 892,7	51,1%	1 161,3	6,7%	2 978,8	17,1%

Rok	Ogółem		Gminy		Miasta na prawach powiatu		Powiaty		Województwa	
	mln	%	mln	%	mln	%	mln	%	mln	%
Udział wpływów z podatków dochodowych w dochodach własnych										
2018		55,8%		13,7%		28,9%		3,7%		9,6%
2019		57,6%		14,3%		29,6%		3,8%		9,9%
2020*		59,8%		15,0%		30,6%		4,0%		10,2%
Udział wpływów z podatków dochodowych w dochodach ogółem										
2018		33,6%		8,3%		17,4%		2,2%		5,7%
2019		35,4%		8,8%		18,2%		2,3%		6,1%
2020**		34,2%		8,6%		17,5%		2,3%		5,9%
Podatek od nieruchomości										
2018	3 272,7	100,0%	1 618,5	49,5%	1 654,1	50,5%	X		X	
2019	3 390,4	100,0%	1 687,5	49,8%	1 702,9	50,2%	X		X	
2020*	3 512,3	100,0%	1 759,4	50,1%	1 753,1	49,9%	x		x	

*Źródło: Rocznik Statystyczny RP 2020 - Tab. 12 (544). Budżety JST; Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie mazowieckim w 2019 r. GUS informacje sygnalne, tab. nr 2. Gospodarka finansowa jednostek samorządy terytorialnego w 2019 Analizy statystyczne, Warszawa 2020 * Ze względu na brak danych wysokość dochodów i wysokość wpływów z podatków oszacowano, przyjmując, że tempo ich wzrostu w poszczególnych szczeblach JST było takie samo jak w okresie 2018-2019. Dochody ogółem i dochody własne stanowią sumę dochodów oszacowanych dla poszczególnych szczebli.*

Z danych zamieszczonych w tab. nr 5.2 wynika, że podobnie jak w latach 2014-2016 w okresie 2018-2020 głównym źródłem dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego w województwie mazowieckim były udziały we wpływach z podatku dochodowego CIT i PIT, które stanowiły ponad połowę tych dochodów (2018 r. – 55,8%, w 2019 r. - 57,6% , a w 2020 r. ok. 60%). W porównaniu do okresu 2014-2016, w którym udział oscylował na poziomie 43-45% w okresie 2018-2020 udział w dochodach własnych był wyższy o ponad 10%. Natomiast udział wpływów z podatku dochodowego w dochodach ogółem kształtował się na poziomie ok. 34% (33,6 – 35,4%).

Podobnie jak w okresie 2014-2016 wskaźnik udziału wpływów z podatków dochodowych był w latach 2018-2020 zróżnicowany dla poszczególnych szczebli samorządu. W przypadku gmin w latach 2018-2020 oscylował na poziomie ok. 14% (13,7% -15%), dla miast na prawach powiatów na poziomie 29% (28,9% -30,6%), dla powiatów ok. 4% (3,7%- 4%), a dla województw poniżej 10% (9,6% - 10,2%). W przypadku gmin i miast na prawach powiatu ważnym źródłem dochodów własnych były wpływy z podatku od nieruchomości, które w 2018 r. stanowiły ponad 20% dochodów własnych gmin (20% - 20,5%) i ponad 30% dochodów własnych miast na prawach powiatu (35,3% - 35,9%).

5.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych

Jak wykazano w pkt. 5.1. wpływy z podatków dochodowych PIT i CIT – w latach 2018-2019 stanowiły główne źródło dochodów własnych JST. Pojawia się pytanie od czego zależała wysokość wpływów do budżetów JST z podatku PIT i CIT?

Odpowiedź na powyższe pytanie wymaga odwołania się do regulacji prawnych określających wysokość udziałów JST w podatku PIT i CIT. Podatki dochodowe charakteryzują się tym, że opodatkowaniu podlega dochód uzyskany przez podatnika (przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania). W Polsce występują dwa rodzaje podatku dochodowego:

- podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT - personal income tax) - uregulowany ustawą z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, który co do zasady jest podatkiem progresywnym[51], co oznacza, że wraz ze wzrostem dochodów podlegających opodatkowaniu, wzrasta stawka tego podatku;
- podatek dochodowy od osób prawnych (CIT - corporate income tax) - uregulowany ustawą z 15.2.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, który jest podatkiem liniowym[52], co oznacza, że wraz ze wzrostem dochodów podlegających opodatkowaniu stawka podatku nie ulega zmianie.

Schemat 5.1. Struktura i stawki podatku dochodowego w Polsce w latach 2018-2020

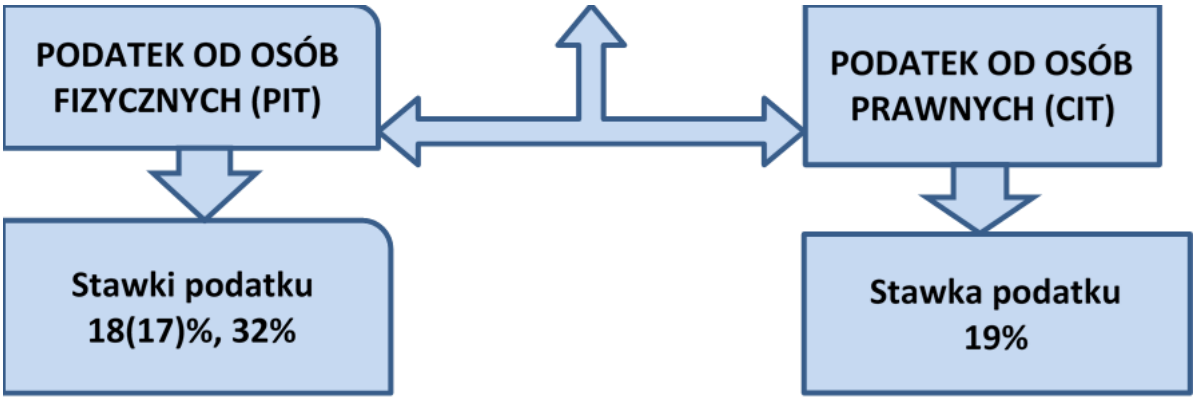

Źródło opracowanie własne

Ze schematu 5.1 wynika, że jednym ze źródeł zróżnicowania wysokości wpływów z podatków dochodowych jest zróżnicowanie stawek opodatkowania osób fizycznych PIT[53] i osób prawnych CIT, znajdujące odzwierciedlenia w wysokości uzyskiwanych z nich wpływów.[54]

Wpływ na wysokość podatku dochodowego płaconego przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą ma również wybrana przez nich forma opodatkowania. Przedsiębiorcy mogą wybierać jedną spośród czterech dostępnych form opodatkowania tym podatkiem:

- podatek według skali podatkowej,
- podatek liniowy,
- ryczałt od przychodów ewidencjonowanych,
- kartę podatkową.

Opodatkowanie wg skali podatkowej w podatku dochodowym od osób fizycznych polega na tym, stawka podatku wzrasta wraz z przekroczeniem ustalonego ustawowo progu uzyskanego dochodu. Natomiast podatek linowy charakteryzuje się tym, że stawka opodatkowania (19%) nie ulega zmianie. Z tej formy mogą korzystać m.in. podatnicy samodzielnie prowadzący działalność gospodarczą.

Koleją dostępną formą opodatkowania, jest ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Ta forma opodatkowania została uregulowana ustawą z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od

[51] Ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (T.J.: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.).
[52] Ustawa z. 15.2.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych(T.J. Dz. U. z 2020 r. poz. 1406, 1492, 1565).
[53] Warto jednak zaznaczyć, że obowiązujące przepisy umożliwiały osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą rozliczanie się wg stawki liniowej (PIT-L) i płacenie podatku w wysokości 19% podstawy opodatkowania. Wybierając tę formę opodatkowania nie mogli oni jednak korzystać z ulg podatkowych, kwoty wolnej od podatku i rozliczać się wspólnie z małżonkiem. Te obostrzenia powodowały, że ta forma opodatkowania była najbardziej korzystna dla osób, których dochód przekraczał 100 tys.
[54] Należy zauważyć, że wysokość wpływów z podatków zależała również od innych czynników, takich jak ulgi podatkowe czy koszty uzyskania przychodu.

niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne[55]. Ustawa reguluje opodatkowanie zryczałtowanym podatkiem dochodowym niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą. Cechą tej formy opodatkowania jest to, że opodatkowany jest przychód (a nie dochód), bowiem podatek zryczałtowany pobiera się bez pomniejszania przychodu o koszty jego uzyskania. Ryczałtowi od przychodów ewidencjonowanych podlegają przychody osób fizycznych z pozarolniczej działalności gospodarczej, także wtedy, gdy działalność prowadzona jest w formie spółki cywilnej lub spółki jawnej osób fizycznych, a w roku poprzedzającym dany rok podatkowy przychody uzyskane z działalności prowadzonej wyłącznie samodzielnie, nie przekraczały 250 000 euro. Przy tej formie opodatkowania stosowane są następujące stawki podatkowe: 20%, 17%, 8,5%, 5,5%, 3% i 2%.

Stawkę 17% (art. 12 ust 1 pkt 2L) stosuje się m.in. do przychodów uzyskiwanych ze świadczenia usług:

- przez agentów i pośredników turystycznych w zakresie rezerwacji biletów (PKWiU 79.11.1),
- przez agentów i pośredników turystycznych w zakresie rezerwacji zakwaterowania, rejsów wycieczkowych i wycieczek zorganizowanych (PKWiU 79.11.2),
- przez organizatorów turystyki (PKWiU 79.12.1),
- związanych z promowaniem turystyki (PKWiU 79.90.11.0),
- w zakresie informacji turystycznej (PKWiU 79.90.12.0),
- przez pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (PKWiU 79.90.20.0),
- związanych z zakwaterowaniem (PKWiU dział 55).

W latach 2018-2020 stawką w wysokości 8,5% opodatkowane były przychody z działalności gastronomicznej w zakresie sprzedaży napojów o zawartości alkoholu powyżej 1,5%; natomiast stawką 3% – przychody z działalności gastronomicznej, z wyjątkiem przychodów ze sprzedaży napojów o zawartości alkoholu powyżej 1,5%.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że wysokość wpływów z podatku dochodowego, będącego głównym źródłem dochodów własnych JST w okresie objętym analiza zależała od takich czynników jak:

- rodzaj podatnika (osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna mająca zdolność prawną),
- forma i stawka opodatkowania,
- podstawa opodatkowania (dochód, przychód, odliczenia i zwolnienia).

To oznacza, że wpływy uzyskane z opodatkowania dochodów z działalności związanych z turystyką nie są iloczynem wysokości tych dochodów pomnożonych przez stawkę podatkową podatku CIT lub PIT. Wpływy są sumą wpływów z podatków uzyskiwanych przy wykorzystaniu poszczególnych form i stawek opodatkowania tych dochodów lub przychodów. Powyższe czynniki decydowały o wysokości wpływów z podatku CIT i PIT. Należy jednak podkreślić, że jedynie część tych wpływów była transferowana do budżetów JST. Dlatego kolejnym czynnikiem powodującym zróżnicowania wysokości wpływów z podatku CIT i PIT do budżetów JST była wysokość udziałów poszczególnych szczebli samorządu we wpływach z tych podatków, określona ustawą z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego[56]. Tabela 5.3 zawiera zestawienie wysokości udziału poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych. W porównaniu do okresu 2014-2016 określone w ustawie stawki udziału JST poszczególnych szczebli nie uległy zmianie.

[55] Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 43 z późn. zm.
[56] Ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Tekst jednolity Dz.U. z 2020 poz. 23, 374, 1086.

Tabela 5.3. Udział poszczególnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych

Szczeble jednostek samorządu terytorialnego	Udział w podatku dochodowym w podziale na rodzaje podatku	
	Podatek od osób fizycznych (%)	Podatek od osób prawnych (%)
Samorząd wojewódzki	1,60	14,75
Samorząd powiatowy	10,25	1,40
Samorząd gminny	39,34[57]	6,71
Łącznie – wszystkie szczeble JST	**51,19**	**22,86**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Należy jednak dodać, że wskaźnik udziału gmin we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych zmienia się w zależności od liczby pensjonariuszy domów pomocy społecznej. Przy uwzględnieniu ww. czynnika wskaźnik udziałów budżetów gmin we wpływach z podatku PIT, z reguły był niższy od określonego w ustawie i dla województwa mazowieckiego w 2018 r. wynosił 37,98%, a w 2019 r. - 38,8%.[58] To oznacza, że łączne wpływy JST w woj. mazowieckim były niższe niż podane w tab. 5.3 i w 2018 r. wynosiły 49,83% a 2019 - 50,65% wpływów z podatku dochodowego PIT. Nie ma jednak danych na temat tego wskaźnika dla poszczególnych regionów i podregionów, dla tego przy ustalaniu wysokości wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych wykorzystano maksymalną wysokość tych udziałów. To uzasadnia wyciągnięcie wniosku, że ponad połowa - a w niektórych przypadkach nawet więcej - wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zasilała budżety JST woj. mazowieckiego. Znacznie niższy był udział JST we wpływach z podatku CIT - 22,86%. Z danych zamieszczonych w tabeli 5.3. wynika, że w okresie objętym analizą wpływy do budżetów JST z podatków dochodowych zależały od:

- rodzaju podatku (inne dla podatku PIT i inne dla podatku CIT),
- szczebla samorządu (samorząd powiatowy, gminny i wojewódzki).

Z tabeli 5.3 wynika ponadto, że w przypadku podatku dochodowego od osób fizycznych największy udział we wpływach z tego podatku miał samorząd gminny (w 2018 r. wynosił 37,9% a w 2019 r. - 38,9%). Zróżnicowanie wysokości udziałów poszczególnych szczebli JST w podatkach dochodowych miało kluczowe znaczenie dla wysokości wpływów z tego podatku do budżetów tych jednostek. Warto zauważyć, że w okresie 2018-2019 łączny udział JST wszystkich szczebli w podatku PIT. w woj. mazowieckim oscylował na poziomie 50% (2018 - 49,83%; 2019 – 50,65%), a podatku CIT 22,86%. W przypadku podatku dochodowego od osób fizycznych blisko 40% wpływów z tego podatku trafiało do budżetów gmin. Natomiast w przypadku podatku dochodowego od osób prawnych – najwyższy udział przypada samorządowi wojewódzkiemu.

Podsumowując – zróżnicowanie udziałów wpływów z podatku PIT i CIT w dochodach własnych poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego wynika m.in. z ustawowego zróżnicowania wysokości ich udziałów w tych podatkach. Ustawowo określone udziały w podatku PIT i CIT zostaną wykorzystane do ustalenia wysokości wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym i podregionach wchodzących w jego skład.

[57] Bez uwzględniania zmiany wskaźnika w zależności od liczby pensjonariuszy domów pomocy społecznej.
[58] Dane Ministerstwa Finansów

5.3. Opłata miejscowa i podatek od nieruchomości

Czynnikiem różnicującym wysokość wpływów z podatków do budżetów JST zarówno w województwie mazowieckim jak i regionie warszawskim stołecznym jest podatek od nieruchomości oraz opłaty lokalne, które w całości stanowią źródło dochodów własny gmin i miast na prawach powiatu. Zasady pobierania tego podatku oraz opłat lokalnych reguluje ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych[59].

Zgodnie z art. 2.1 tej ustawy, opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości podlegają w szczególności budowle lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Podmiotami, na których ciąży obowiązek odprowadzania tego podatku są osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne, w tym spółki nieposiadające osobowości prawnej będące właścicielami lub posiadaczami samoistnymi obiektów budowlanych, w których taka działalność jest prowadzona.

Ustawa przekazuje radom gmin kompetencje do ustalania wysokości stawek podatku od nieruchomości, jednakże ogranicza ich swobodę w tym zakresie określając maksymalną ich wysokość. Jednocześnie przyjęto zasadę, że górne granice stawek kwotowych obowiązujące w danym roku podatkowym ulegają corocznie zmianie na następny rok podatkowy w stopniu odpowiadającym wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych w okresie pierwszego półrocza roku, w którym stawki ulegają zmianie, w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego (art. 20.1)

Tabela 5.4. przedstawia wysokość maksymalnych stawek podatku od budynków i ich części przeznaczonych na działalność gospodarczą obowiązujących w latach 2018 - 2020.

Tabela. 5.4. Maksymalne stawki podatku od budynków i ich części przeznaczonych na działalność gospodarczą w latach 2018-2020

Lata	2018	2019	2020
Maksymalne stawki w zł. za m^2	23,10	23,47	23,90

Źródło: Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych oraz obwieszczenia Ministra Finansów sprawie górnych granic stawek kwotowych podatków i opłat lokalnych na lata 2018, 2019, 2020.

Z zamieszczonych w tab. 5.4. danych wynika, że w porównaniu do okresu 2014-2016 maksymalna wysokość stawek podatku od nieruchomości ulegała niewielkim zmianom. W latach 2018-2020 maksymalna wysokość stawek podatku od budynków i ich części przeznaczonych na działalność gospodarczą, ulegała podwyższeniu. W roku 2020 w porównaniu roku 2018 wysokość stawek wzrosła o 3,5%. Należy również zauważyć, że ustawa nie określiła minimalnej wysokości stawek tego podatku, co dawało radom gmin stosunkowo duży margines swobody w ustalaniu wysokości tych stawek na podległym im terenie.

W art. 7.1 ww. ustawy o podatkach i opłatach lokalnych określono obiekty, budowle i grunty zwolnione z podatku od nieruchomości (zwolnienia przedmiotowe). Na liście tej znajdują się m.in. grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków[60] oraz grunty i budynki będące we władaniu muzeów rejestrowych mające znaczenie dla turystyki.

Przekazanie radom gmin kompetencji do ustalania wysokości stawek podatku od nieruchomości i określenie w ustawie jedynie maksymalnych ich wysokości skutkuje zróżnicowaniem wysokości stawek tego podatku w poszczególnych gminach, a tym samym zróżnicowaniem wpływów z tego tytułu gmin i miast na prawach powiatu.

[59] Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych. T.J. Dz.U. 2019 r. poz.1170 z poźn. zm.

[60] Zwolnienie nie dotyczy jednak budynków wpisanych do rejestru zabytków, które są przeznaczone na prowadzenie działalności gospodarczej.

W 2018 r. średnia wysokość stawki dla budynków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w województwie mazowieckim wynosiła 18,92 zł[61] a w 2020 r. 19,62[62], co oznacza że wzrosła o 3,6%. Warto zauważyć że w przypadku miasta stołecznego Warszawy stosowano w tym okresie maksymalne stawki opłat, tj. w 2018 r. - 23,10 zł[63] a w 2020 r. – 23,90 zł[64], tj. o 12,2% wyższą niż przeciętna dla całego województwa mazowieckiego.

Warto dodać, że ustawa o podatkach i opłatach lokalnych przyznaje również radom gmin prawo do wprowadzenia w drodze uchwały zwolnień przedmiotowych w specjalnych strefach ekonomicznych.

Źródłem dochodów własnych gmin są opłaty lokalne w tym opłata miejscowa i uzdrowiskowa. W artykule 17 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych określono zasady ustalania i pobierania opłat lokalnych. Zgodnie z tym przepisem rada gminy może wprowadzić opłatę miejscową pobieraną od osób fizycznych przebywających dłużej niż dobę na terenie danej miejscowości (lub gminy) w celach wypoczynkowych lub szkoleniowych. Opłata taka może być wprowadzona:

- w miejscowościach posiadających korzystne właściwości klimatyczne, walory krajobrazowe oraz warunki umożliwiające pobyt osób w celach wypoczynkowych lub szkoleniowych,
- w miejscowościach znajdujących się na obszarach, którym nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej[65].

Podobnie jak w przypadku podatku od nieruchomości w ustawie określono również (art. 19) górne granice stawek kwotowych opłaty miejscowej i uzdrowiskowej, a także przewidziano możliwość corocznej ich zmiany (art. 20.1). W tab. 5.5 przedstawiono wysokość tych opłat w latach 2018-2020.

Tabela 5.5. Maksymalne kwotowe stawki opłaty miejscowej i uzdrowiskowej w 2018-2020 r. w zł

Rodzaj opłaty	Rok		
	2018	**2019**	**2020**
opłata miejscowa w miejscowościach posiadających korzystne właściwości klimatyczne, walory krajobrazowe oraz warunki umożliwiające pobyt osób w tych celach	2,22	2,26	2,31
opłata miejscowa w miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	3,14	3,20	3,26
opłata uzdrowiskowa	4,33	4,4	4,48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie obwieszczenia Ministra Finansów sprawie górnych granic stawek kwotowych podatków i opłat lokalnych na rok 2018. 2019,2020

Uchwały rad gmin w woj. mazowieckim dotyczące pobierania na ich terenie opłaty miejscowej są publikowane w Dzienniku Urzędowym województwa mazowieckiego. Ich analiza umożliwiła ustalenie, że w regionie warszawskim stołecznym w latach 2018 -2020 taka opłata była pobierana tylko w 1 gminie - Serock (por. tabela 5.6.).

[61] Wysokość stawek w opodatkowaniu nieruchomości w 2018 r. https://www.podatki.gov.pl
[62]Wysokość stawek w opodatkowaniu nieruchomości w 2020 r. https://www.podatki.gov.pl
[63] Uchwała nr XXIV/2104/2018 Rady miasta stołecznego Warszawy z dnia 27 września 2018 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2019 rok. Dz. Urz. Woj. mazowieckiego, 2018 poz. 9420.
[64] Uchwała nr XXI/537/2019 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 7 listopada 2019 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2020 r. Dz. Urz. Woj. mazowieckiego 2019 poz. 13137.
[65] Zasady nadawania statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej i statusu uzdrowiska reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej. Dz. U. z 2017 r. poz. 1056.

Tabela 5.6. Wpływy z opłaty miejscowej w Gminie Serock w latach 2018-2020

Rok	Stawka za każdą rozpoczętą dobę pobytu w zł	Uzyskane zł wpływy z opłaty miejscowej* w zł.	Dochody własne** w zł.	Udział wpływów z opłaty miejscowej w dochodach własnych
2018	2,17	328 993,58	40 015 064,55	0,82
2019	2,17	303 308,44	45 745 052,16	0,66
2020	2,17	117 142,75	49 024 725,07***	0,24

Opracowanie własne na podstawie uchwał rad gmin opublikowanych w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. http://edziennik.mazowieckie.pl/keywords/39 31.10.2020.

** Informacje uzyskane z Referatu Podatków, Opłat Lokalnych i Windykacji Urzędu Miasta i Gminy w Serocku.*

*** Dane z Banku Danych Lokalnych.* https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica

****Ze względu na brak danych wysokość dochodów własnych gminy w 2020 oszacowano przyjmując , że w okresie 2018 - 2020 dochody własne stanowiły od 55,2 do 56,6% (średnio 55,8%) ogólnej wysokości dochodów. Wysokość dochodów gminy w 2020 uzyskano z BIP. https://www.bip.serock.pl/3095,rok-2020*

Z zestawienia zamieszczonego w Tab. 5.6. wynika, że mimo iż w całym okresie objętym analizą stawka opłaty miejscowej nie uległa zmianie – uzyskane wpływy zmniejszały się. W 2019 wpływy spadły o 7,8%, a roku 2020 – w porównaniu do roku 2019 - spadły aż o 61,4%. Jednym z powodów tak dużego spadku wpływów z opłaty miejscowej w 2020 r. była pandemia COVID-19. W okresie 2018-2019 spadał również udział tych wpływów w dochodach własnych gminy (z 0,82% w 2018 r. do 0,66% w 2019 r.).

Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych upoważniła również rady gmin do wprowadzenia drogą uchwały opłaty uzdrowiskowej, pobieranej od osób fizycznych przebywających dłużej niż dobę w celach zdrowotnych, turystycznych, wypoczynkowych lub szkoleniowych w miejscowościach znajdujących się na obszarach, którym nadano status uzdrowiska. Jednocześnie wprowadzono zasadę, że od osób, od których pobierana jest opłata uzdrowiskowa, nie pobiera się opłaty miejscowej.

W Polsce znajduje się 45 miejscowości posiadających status uzdrowiska z czego tylko jedna - Konstancin-Jeziorna - położona jest na terenie regionu warszawskiego stołecznego. Ustalono, że na terenie Gminy Konstancin-Jeziorna nie jest pobierana opłata uzdrowiskowa.

Powodem braku zainteresowania gmin pobieraniem opłaty uzdrowiskowej i miejscowej jest fakt, że możliwość ich wprowadzenia jest uzależniona od spełnienia warunków klimatycznych, krajobrazowych oraz istnienia na jej terenie bazy noclegowej. Wymogi te zostały określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18.12.2007 r.[66] Konieczność spełnienia warunków klimatycznych jest jednym z powodów rezygnacji przez samorządy gmin z pobierania opłaty miejscowej i uzdrowiskowej.

Podsumowując, przeprowadzona analiza regulacji prawnych wykazała, że:

- podatki i opłaty lokalne przekazywane są w całości do budżetów jednostek samorządu terytorialnego stopnia podstawowego – tj. gmin i miast na prawach powiatu;
- ustawa ustala jedynie górne granice tych opłat i tym samym pozostawia radom gmin i miast na prawach powiatu pewien margines swobody w ustalaniu wysokości stawek podatku od nieruchomości i opłat lokalnych obowiązujących na podległym im terenie;

[66] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18.12.2007 r. w sprawie warunków jakie powinna spełniać miejscowość, w której można pobierać opłatę miejscową. Dz. U. nr 249, poz. 1851.

- to stwarza możliwość różnicowania wysokości tego podatku od nieruchomości – w tym nieruchomości wykorzystywanych na cele turystyczne - oraz opłaty miejscowej i uzdrowiskowej w poszczególnych gminach i miastach;
- na terenie podregionu warszawskiego stołecznego nie pobiera się opłat uzdrowiskowych, a opłata miejscowa była pobierana tylko w jednej gminie.

5.4. Wpływy do budżetu JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów generowane przez turystykę w latach 2018-2020

Jak wykazano w poprzednich punktach rozdziału 5., podstawowym źródłem dochodów własnych JST w woj. mazowieckim, są udziały JST we wpływach z podatków PIT i CIT oraz podatku od nieruchomości.

Źródłem wpływów z podatków dochodowych jest opodatkowanie dochodów z działalności gospodarczej, w tym z działalności związanej z turystyką. Natomiast w przypadku podatków i opłat lokalnych źródłem dochodów są wpływy z opodatkowania nieruchomości i gruntów przeznaczonych na prowadzenie działalności gospodarczej – w tym na prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze turystyki.

Dla określenia wpływu turystyki na gospodarkę regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów przyjęto następujący sposób postępowania:

- W przypadku podatków dochodowych (PIT i CIT) z działalności turystycznych w latach 2018-2020 wykorzystano dane uzyskane z Izby Skarbowej w Warszawie oraz maksymalne, ustawowe wskaźniki udziału JST w podatku PIT i CIT.
- W przypadku wpływów z podatku od nieruchomości, problemem był brak danych na temat wysokości wpływów z opodatkowania obiektów przeznaczonych na działalności związane z turystyką. W związku z powyższym zaszła konieczność oszacowania tej wysokości. Obiektami w całości wykorzystanymi na potrzeby turystyki są obiekty hotelarskie, które często prowadzą również działalność gastronomiczną. Z braku danych na temat powierzchni będącej podstawą do wyliczenia wysokości wpływów z podatku od nieruchomości w obiektach hotelarskich, zaszła konieczność wyliczania powierzchni przypadającej na 1 pokój. W tym celu wykorzystano dane uzyskane od 3 hoteli położonych w Warszawie (Hotel Holiday Park, Metropol, MDM) dotyczące: powierzchni budynków i gruntów oraz liczby pokoi. W oparciu o te dane wyliczono przeciętną powierzchnię przypadająca na 1 pokój w ww. hotelach. Wskaźnik ten wykorzystano do wyliczenia w obiektach noclegowych powierzchni podlegającej opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości w poszczególnych latach (liczba pokoi w obiektach noclegowych w regionie i podregionach x przeciętna powierzchnia przypadająca na 1 pokój). Następnie wyliczono wysokość wpływów z podatku od nieruchomości (powierzchnia podlegająca opodatkowaniu w danym regionie x przeciętna stawka podatku od nieruchomości w woj. mazowieckim w danym roku).

Uzyskane z Izby Skarbowej w Warszawie dane dotyczące wpływów z podatku PIT i CIT z turystycznych rodzajów działalności dotyczyły następujących rodzajów tej działalności:

1. zakwaterowanie (55 PKD),
2. działalność usługową związaną z wyżywieniem (56 PKD),
3. transport kolejowy pasażerski międzymiastowy (49.1 PKD),
4. pozostały transport lądowy pasażerski (49.3PKD),
5. transport wodny śródlądowy pasażerski (50.3 PKD)
6. transport lotniczy pasażerski (51.1PKD),
7. wynajem i dzierżawę samochodów osobowych i furgonetek (77.11PKD),

8. działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane (79 PKD),
9. działalność związaną z organizacją targów, wystaw i kongresów (82.3 PKD),
10. działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostałą działalność związaną z kulturą (91.PKD),
11. działalność sportową, rozrywkową i rekreacyjną (93 PKD).

Wyżej wymienione rodzaje działalności były wykonywane zarówno przez podmioty objęte ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) jak i przez podmioty objęte ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych (CIT).

Jak już wspomniano do budżetów JST trafiała jedynie część wpływów z podatków dochodowych. Określony ustawowo udział poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego jest zróżnicowany zarówno w odniesieniu do rodzaju podatku (inny dla PIT i inny dla CIT) jak i szczebla samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, województwo (por. Tab. 5.3.). Wysokość wpływów do budżetów poszczególnych szczebli JST z podatków dochodowych z działalności turystycznych jest sumą wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych, prowadzących działalność turystyczną. Do ustalenia wysokości wpływów z podatku dochodowego PIT i CIT w regionie warszawskim stołecznym i podregionach z działalności turystycznych w latach 2018-2020 wykorzystano ustawowo określone wskaźniki udziału poszczególnych szczebli w tych podatkach (por tab. 5.4) oraz dane na temat wysokości wpływów z tych podatków uzyskane z Izby Skarbowej w Warszawie.

Wyliczenie wysokości wpływów do budżetów poszczególnych szczebli JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów z podatku PIT z turystycznych rodzajów działalności w latach 2018-2020 przedstawia tabela 5.7.

Tabela 5.7. Udział JST we wpływach z podatku PIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym i podregionach

Wyszczególnienie	Udział JST w PIT	2018	2019	2020	Udział podregionów we wpływach z podatku PIT 2018	2019	2020
	%	zł	zł	zł	%	%	%
Podregion warszawski stołeczny razem:							
wpływy z podatku PIT		149 413 736,1	176 775 326,8	139 983 861,5	100,0	100,0	100,0
Gminy	39,3	58 779 363,8	69 543 413,6	55 069 651,1			
Powiat	10,3	15 314 908,0	18 119 471,0	14 348 345,8			
Województwo	1,6	2 390 619,8	2 828 405,2	2 239 741,8			
JST razem	51,2	76 484 891,5	90 491 289,8	71 657 738,7			
M.st. Warszawa							
wpływy z podatku PIT		91 466 914,3	110 919 497,9	81 776 642,9	61,2	62,7	58,4
Gminy	39,3	35 983 084,1	43 635 730,5	32 170 931,3			
Powiat	10,3	9 375 358,7	11 369 248,5	8 382 105,9			
Województwo	1,6	1 463 470,6	1 774 712,0	1 308 426,3			
JST razem	51,2	46 821 913,4	56 779 691,0	41 861 463,5			

Wyszczególnienie	Udział JST w PIT	2018	2019	2020	Udział podregionów we wpływach z podatku PIT 2018	2019	2020
	%	zł	zł	zł	%	%	%
Podregion warszawski wschodni							
wpływy z podatku PIT		29 528 367,4	34 914 102,1	33 957 113,5	19,8	19,8	24,3
Gminy	39,3	11 616 459,7	13 735 207,8	13 358 728,5			
Powiat	10,3	3 026 657,7	3 578 695,5	3 480 604,1			
Województwo	1,6	472 453,9	558 625,6	543 313,8			
JST razem	51,2	15 115 571,3	17 872 528,9	17 382 646,4			
Podregion warszawski zachodni							
wpływy z podatku PIT		28 418 454,4	30 941 726,9	24 250 105,1	19,0	17,5	17,3
Gminy	39,3	11 179 820,0	12 172 475,4	9 539 991,4			
Powiat	10,3	2 912 891,6	3 171 527,0	2 485 635,8			
Województwo	1,6	454 695,3	495 067,6	388 001,7			
JST razem	51,2	14 547 406,8	15 839 070,0	12 413 628,8			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Skarbowego w Warszawie

Z danych zamieszczonych w tab. 5.7. wynika, że w okresie objętym analizą, łącznie do budżetów wszystkich szczebli JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów wpływało 51,2% kwoty podatku dochodowego od osób fizycznych z działalności turystycznych. Najwyższy udział we wpływach z tego podatku miały gminy, a najniższy samorząd wojewódzki. Ponieważ udział w podatku PIT poszczególnych szczebli był określony ustawowo dlatego różnica w wysokości wpływów do budżetów JST w poszczególnych podregionach wynikała ze zróżnicowania ogólnej wysokości wpływów z tego podatku. Najwyższe wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych, a tym samym najwyższe wpływy JST z udziału w tym podatku odnotowano w Warszawie a najniższe w podregionie warszawskim zachodnim. W całym okresie objętym analizą udział Warszawy we wpływach z podatku PIT kształtował się na poziomie ok. 60% ogólnej wysokości wpływów dla całego regionu warszawskiego stołecznego. Udział pozostałych podregionów utrzymywał się na zbliżonym poziomie – poniżej 20%. Wyjątek dotyczył roku 2020, w którym udział Warszawy spadł poniżej 60% (spadek wyniósł 4,3%) i jednocześnie o 4,5%, wzrósł udział podregionu warszawskiego wschodniego – osiągając poziom 24,3%. Warto również zauważyć, że udział podregionu warszawskiego zachodniego we wpływach z podatku dochodowego PIT systematycznie się zmniejszał i w 2020 r. wyniósł 17,3% (w stosunku do roku 2018 był mniejszy o 1,7%).

Zmiany ogólnej wysokości wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych pociągały za sobą zmiany w wysokości wpływów z tego podatku do budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Spadek wpływów z podatku PIT w 2020 r. pociągnął za sobą spadek wpływów z tego podatku do budżetów poszczególnych szczebli samorządu. Najwyższy spadek (26,3%) dotyczył m.st. Warszawy, a najniższy (2,7%) podregionu warszawskiego wschodniego.

Tabela 5.8. Udział JST we wpływach z podatku CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym i podregionach

Wyszczególnienie	Udział w CIT	2018	2019	2020	Udział podregionów we wpływach z podatku CIT 2018	2019	2020
	%	tys. zł	tys. zł	tys. zł	%	%	%
Podregion warszawski stołeczny razem:							
wpływy z podatku CIT		362 730, 7	472 602, 7	356 725,4	100	100	100
Gminy	6,71	24 339 ,2	31 711, 6	23 936,3			
Powiaty	1,40	5 078 ,2	6 616,4	4 994,2			
Województwo	14,75	53 502,7	69 708,9	52 617,0			
JST razem	22,86	82 920,3	108 037,0	81 547,4			
Miasto st. Warszawa							
wpływy z podatku CIT		345 667,6	458 021,7	345 635,1	95,3	96,9	96,9
Gminy	6,71	23 194,3	30 733,3	23 192,1			
Powiaty	1,40	4 839,3	6 412,3	4 838,9			
Województwo	14,75	50 985,9	67 558,2	50 981,2			
JST razem	22,86	79 019, 6	104 703,8	79 012,2			
Podregion warszawski wschodni							
wpływy z podatku CIT		8 247,2	5 503,9	1 666,5	2,3	1,2	0,5
Gminy	6,71	553,4	369,3	111,8			
Powiat	1,40	115,5	77,1	23,3			
Województwo	14,75	1 216,4	811,8	245,8			
JST razem	22,86	1 885,3	1 258,2	381,0			
Podregion warszawski zachodni							
wpływy z podatku CIT		8 789,0	9 077,2	9 423,8	2,4	1,9	2,6
Gminy	6,71	589,7	609,1	632,3			
Powiat	1,40	123,0	127,1	131,9			
Województwo	14,75	1 296 378,1	1 338,9	1 390,1			
JST razem	22,86	2 009 166,3	2 075,0	2 154,3			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Warszawie

Kolejnym źródłem wpływów[i] do budżetów JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów w latach 2018-2020 był podatek dochodowy od osób prawnych. Tab. 5.8. zawiera dane na temat wysokości wpływów z tego podatku poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego z działalności turystycznych w latach 2018-2020. Dla ustalenia wysokości tych wpływów wykorzystano dane uzyskane z Izby Skarbowej w Warszawie dotyczące wysokości wpływów z podatku CIT z działalności turystycznych w poszczególnych latach i ustawowo określony procentowy udział poszczególnych szczebli samorządu w tych wpływach.

Z danych zamieszczonych w tab. 5.8 wynika, że w okresie objętym analizą do budżetów JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów łącznie wpływało 22,9%, środków z podatku dochodowego z działalności turystycznych od osób prawnych. Najwyższy udział we wpływach z tego podatku miał samorząd wojewódzki (14,5%) a najniższy samorząd powiatowy (1,4%). Zróżnicowanie w wysokości wpływów do budżetów JST poszczególnych podregionów wchodzących w skład regionu warszawskiego stołecznego z udziałów w podatku CIT spowodowane było zróżnicowaniem ogólnej wysokości wpływów z tego podatku. W latach 2018-2020 najwyższe wpływy z podatku CIT z działalności turystycznych, a tym samym najwyższe wpływy JST z udziału w tym podatku odnotowano w Warszawie a najniższe w podregionie warszawskim wschodnim. W

całym okresie objętym analizą ponad 95% wpływów z CIT z działalności turystycznych pochodziło od jednostek mających siedzibę w Warszawie. Udział pozostałych podregionów kształtował się na poziomie poniżej 3%. Warto zauważyć, że udział Warszawy we wpływach z podatku dochodowego z działalności turystycznych od osób prawnych w 2020 nie uległ zmniejszeniu. Systematycznie natomiast zmniejszał się udział regionu wschodniego.

Jak już wspomniano, zmiany wysokości wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych z działalności turystycznych pociągały za sobą zmiany w wysokości wpływów z tego podatku do budżetów jednostek samorządu terytorialnego poszczególnych podregionów. Spadek wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych w 2020 r. pociągnął za sobą spadek wpływów z tego podatku do budżetów poszczególnych szczebli samorządu. W przypadku podregionu wschodniego wpływy z udziału w podatku CIT z działalności turystycznych spadły o 69,7% w porównaniu do roku 2019 a w przypadku m.st Warszawy o 24,5%. Natomiast w podregionie warszawskim zachodnim wpływy z podatku CIT z działalności turystycznych w porównaniu do roku 2019 wzrosły w 2020 r. o 0,3%.

Dla ustalenia znaczenia wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych do budżetów poszczególnych szczebli JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów zsumowano ogólną wysokość wpływów z podatków PIT i CIT oraz wysokość udziałów we wpływach z tych podatków do budżetów poszczególnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego całego regionu oraz wchodzących w jego skład podregionów.

Dane na temat łącznych wpływów z podatku PIT i CIT w regionie warszawskim stołecznym i podregionach przedstawia tab. 5.9. Analiza danych w niej zamieszczonych pokazuje istotne zróżnicowanie udziałów poszczególnych podregionów, wchodzących w skład regionu warszawskiego stołecznego, we wpływach z udziału JST w podatkach dochodowych. W okresie objętym analizą około 80% łącznych wpływów z podatku PIT i CIT dla całego regionu warszawskiego stołecznego przypadało na podregion m.st. Warszawa. Udział dwóch pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok. 10%. Powodem tak dużego zróżnicowania wpływów z udziałów w podatkach dochodowych było zróżnicowanie liczby podmiotów zajmujących się organizacją i obsługą ruchu turystycznego oraz skalą prowadzanej przez nich działalności, mającej odzwierciedlenie w wysokości dochodów podlegających opodatkowaniu podatkami dochodowymi.

Tabela 5.9. Wpływy JST z podatku PIT i CIT w regionie stołecznym warszawskim i podregionach w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	Wpływy z PIT			Wpływy z CIT			PIT i CIT razem		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.
Region warszawski stołeczny razem:									
Wpływy z podatku z działalności turystycznych	149413,74	176775,33	139983,86	362730,79	472602,78	356725,40	512 144,5	649 378,1	496 709,3
Wpływ do budżetów JST:									
Gminy	58779,36	69543,41	55069,65	24339,24	31711,65	23936,27	83 118,6	101 255,1	79 005,9
Powiat	15314,91	18119,47	14348,35	5078,23	6616,44	4994,16	20 393,1	24 735,9	19 342,5
Województwo	2390,62	2828,41	2239,74	53502,79	69708,91	52617,00	55 893,4	72 537,3	54 856,7
JST razem	76484,89	90491,29	71657,74	82920,26	108036,99	81547,43	159 405,1	198 528,3	153 205,2
Udział w % (5:1)							31,1%	30,6%	30,8%
Miasto st. Warszawa									
wpływy z podatku dochodowego	91466,91	110919,50	81776,64	345667,63	458021,68	345635,05	437 134,5	568 941,2	427 411,7
Wpływ do budżetów JST:									
Gminy	35983,08	43635,73	32170,93	23194,30	30733,25	23192,11	59 177,4	74 369,0	55 363,0
Powiat	9375,36	11369,25	8382,11	4839,35	6412,30	4838,89	14 214,7	17 781,6	13 221,0
Województwo	1463,47	1774,71	1308,43	50985,97	67558,20	50981,17	52 449,4	69 332,9	52 289,6
JST razem	46821,91	56779,69	41861,46	79019,62	104703,76	79012,17	125 841,5	161 483,4	120 873,6
Udział w % (9:1)							78,9%	81,3%	78,9%
Podregion warszawski wschodni									
wpływy z podatku w zł	29528,37	34914,10	33957,11	8247,16	5503,90	1666,50	37 775,5	40 418,0	35 623,6
Wpływ do budżetów JST:									

Wyszczególnienie	Wpływy z PIT			Wpływy z CIT			PIT i CIT razem		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.	tys. zł.
Gminy	11616,46	13735,21	13358,73	553,38	369,31	111,82	12 169,8	14 104,5	13 470,6
Powiat	3026,66	3578,70	3480,60	115,46	77,05	23,33	3 142,1	3 655,8	3 503,9
Województwo	472,45	558,63	543,31	1216,46	811,82	245,81	1 688,9	1 370,5	789,1
JST razem	15115,57	17872,53	17382,65	1885,30	1258,19	380,96	17 000,9	19 130,7	17 763,6
Udział (14:1)							10,7%	9,6%	11,6%
Podregion warszawski zachodni									
wpływy z podatku w zł	28418,45	30941,73	24250,11	8789,00	9077,20	9423,85	37 207,5	40 018,9	33 674,0
Wpływ do budżetów JST:									
Gminy	11179,82	12172,48	9539,99	589,74	609,08	632,34	11 769,6	12 781,6	10 172,3
Powiat	2912,89	3171,53	2485,64	123,05	127,08	131,93	3 035,9	3 298,6	2 617,6
Województwo	454,70	495,07	388,00	1296,38	1338,89	1390,02	1 751,1	1 834,0	1 778,0
JST razem	14547,41	15839,07	12413,63	2009,17	2075,05	2154,29	16 556,6	17 914,1	14 567,9
Udział							10,4%	9,0%	12,1%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tabel 5.6 i 5.7

Które z wymienionych na wstępie turystycznych rodzajów działalności generowały w latach 2018-2020 najwyższe wpływy z podatków dochodowych w poszczególnych podregionach, a tym samym najwyższe wpływy z udziałów JST w tych podatkach?

Tabela 5.10. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie M.st. Warszawa

Rodzaj działalności wg PKD	Wpływy z podatku PIT i CIT razem (tys. zł)			Dynamika %	
	2018	2019	2020	2018/19	2019/20
55. Zakwaterowanie	74 782,3	110 339,6	134 736,2	147,5%	122,1%
56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	139 806,0	168 836,6	147 395,5	120,8%	87,3%
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	24 805,3	35 183,2	21 366,5	141,8%	60,7%
49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski	11 591,8	8 647,6	17 169,8	74,6%	198,5%
50.3. Transport wodny śródlądowy pasażerski	379,4	394,4	78,3	104,0%	19,9%
51.1. Transport lotniczy pasażerski	24 343,8	55 979,8	-15 589,8	230,0%	-27,8%
77.11. Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	30 289,4	45 581,5	60 947,1	150,5%	133,7%
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	45 023,2	44 564,0	18 703,2	99,0%	42,0%
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	14 139,9	18 479,9	12 120,4	130,7%	65,6%
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	1 112,1	1 440,2	1 294,0	129,5%	89,9%
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	70 861,3	79 494,3	29 190,5	112,2%	36,7%
Turystyczna działalność gospodarcza - razem	**437 134,5**	**568 941,2**	**427 411,7**	**130,2%**	**75,1%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Warszawie

Z analizy danych wynika, że w podregionie M.st. Warszawa wpływy z podatku PIT i CIT z turystycznych rodzajów działalności w okresie 2018-2019 wzrosły o ponad 30%. Natomiast w 2020 nastąpił ich spadek o 24,9%. W całym okresie objętym analizą głównym źródłem wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych były następujące rodzaje działalności: zakwaterowanie, działalność usługowa związana z wyżywieniem oraz działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna. Wpływy z tych 3 rodzajów działalności stanowiły odpowiednio: w 2018 r. – 65,3% w 2019 r. – 63% a w 2020 - 72,8% ogólnej wysokości wpływów z podatków PIT i CIT w podregionie M.st. Warszawa.

Kolejnym podregionem wchodzącym w skład regionu warszawskiego stołecznego jest podregion warszawski wschodni. Tab. 5.11. przedstawia dane na temat wpływów w tym podregionie z podatków dochodowych z poszczególnych rodzajów działalności w latach 2018-2020.

Tabela 5.11. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie warszawskim wschodnim

Rodzaj działalności wg PKD	Wpływy z podatku PIT i CIT razem (tys. zł)			Dynamika %	
	2018	2019	2020	2018/19	2019/20
55. Zakwaterowanie	6 067,5	6 238,0	17 750,9	102,8%	284,6%
56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	10 601,8	12 010,0	9 498,8	113,3%	79,1%
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	0,2	0,0	0,0	0,0%	
49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski	13 641,5	13 999,3	2 460,8	102,6%	17,6%
50.3. Transport wodny śródlądowy pasażerski	75,0	-3,7	70,9		
51.1. Transport lotniczy pasażerski	2 267,5	1 292,5	521,8	57,0%	40,4%
77.11. Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	551,4	1 429,1	796,5	259,2%	55,7%
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	947,6	1 077,1	558,3	54,9%	51,8%
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	1 961,1	2 214,8	1 498,8	112,9%	67,7%
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	11,6	223,4	407,3	191,9%	182,3%
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	1 545,3	1 937,5	2 059,6	125,4%	106,3%
Turystyczna działalność gospodarcza - razem	**37 775,5**	**40 418,0**	**35 623,6**	**107,0%**	**88,1%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Warszawie

Z analizy danych zwartych w tab. 5.11. wynika, że w podregionie warszawskim wschodnim w okresie 2018-2019 wpływy z podatków dochodowych z działalności turystycznych wzrosły o 7%, natomiast w 2020 r. nastąpił ich spadek o 11,9%. W okresie 2018-2019 głównymi źródłami podatków dochodowych były następujące rodzaje działalności: pozostały transport lądowy pasażerski, działalność usługowa związana z gastronomią oraz zakwaterowanie. Natomiast w 2020 r. największe wpływy z podatków dochodowych generowały: zakwaterowanie, działalność usługowa związana z wyżywieniem oraz pozostały transport lądowy pasażerski. W całym okresie objętym analizą te trzy rodzaje działalności generowały odpowiednio w 2018 r. 79,6%, w 2019 r. 79,4%, w 2020 r. 84,5% wpływów z podatków dochodowych całego podregionu wschodniego.

Trzecim podregionem wchodzącym w skład regionu warszawskiego stołecznego jest podregion warszawski zachodni. Tab. 5.12 przedstawia dane na temat wpływów z podatków dochodowych z poszczególnych rodzajów działalności turystycznych w latach 2018-2020 w tym podregionie.

Tabela 5.12. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w podregionie warszawskim zachodnim

Rodzaj działalności wg PKD	Wpływy z podatku PIT i CIT razem (tys. zł.)			Dynamika %	
	2018	2019	2020	2018/19	2019/20
55. Zakwaterowanie	8 625,8	8 629,4	6 077,5	100,0%	70,4%
56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	9 325,8	12 098,6	12 223,1	129,7%	101,0%
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	15,2	96,0	175,4	632,4%	182,7%
49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski	2 580,1	2 141,5	3 105,1	83,0%	145,0%
50.3. Transport wodny śródlądowy pasażerski	-0,06	1,7	-0,6		
51.1. Transport lotniczy pasażerski	1 562,5	2,8	1 494,8	178,7%	53,6%
77.11. Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	558,9	777,4	770,7	139,1%	99,1%
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1 957,3	2 603,1	841,6	133,0%	32,3%
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	3 301,7	3 951,6	2 146,1	119,7%	54,3%
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	3 865,8	1 440,2	1 294,0	26,6%	89,9%
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	5 414,5	3 439,5	2 767,7	63,5%	80,5%
Turystyczna działalność gospodarcza - razem	37 207,5	37 970,6	30 895,4	102,1%	81,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Warszawie

Z danych zamieszczonych w tab. 5.12 wynika, że w okresie 2018-2019 wpływy z podatków dochodowych w podregionie warszawskim zachodnim wzrosły o 2,1% natomiast w roku 2020 spadły o 18,6%. W roku 2018 głównymi źródłami wpływów z podatku PIT i CIT były: działalność usługowa związana z wyżywieniem, zakwaterowanie oraz działalność sportowa, rekreacyjna i rozrywkowa. Wpływy z tych 3 rodzajów działalności stanowiły 62,8% wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych w podregionie warszawskim zachodnim. W 2019 najwyższe wpływy z podatku dochodowego pochodziły w kolejności z: działalności usługowej związanej wyżywieniem, zakwaterowaniem oraz działalności związanej z organizacją targów wystaw i kongresów. Wpływy z podatków dochodowych z tych trzech rodzajów działalności stanowiły 65% ogólnej wysokości wpływów z podatków dochodowych w podregionie warszawskim zachodnim. W roku 2020 rodzajami działalności generującymi najwyższe wpływy z podatków dochodowych były w kolejności: działalność usługowa związana wyżywieniem, zakwaterowanie oraz pozostały transport lądowy pasażerski, które generowały 69,3% wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych w regionie warszawskim zachodnim.

Znajomość wysokości wpływów z podarków dochodowych z działalności turystycznych poszczególnych podregionów umożliwia ustalenie łącznej wysokości wpływów z tych podatków z poszczególnych rodzajów działalności turystycznych. Tab. 5.13. przedstawia dane na temat wysokości wpływów z podatków dochodowych z turystycznych rodzajów działalności w latach 2018-2020.

Z danych zamieszczonych w tab. 5.13. wynika, że w okresie 2018-2019 w regionie warszawskim stołecznym wpływy z turystycznych rodzajów działalności zwiększyły się o 26,4%, ale w roku 2020 spadły o 23,7%. W okresie 2018-2019 najwyższe wpływy z podatków dochodowych generowały: działalność usługowa związana z wyżywieniem, zakwaterowanie oraz działalność sportowa, rekreacyjna i usługowa. Łączne wpływy z tych trzech rodzajów działalności stanowiły w roku 2018 63,9%, a w 2019 62,3% wysokości wpływów z podatków dochodowych dla całego w regionu warszawskiego stołecznego. Natomiast w roku 2020 rodzajami działalności generującymi najwyższe wpływy z podatków dochodowych, podobnie jak w poprzednim okresie, były: działalność usługowa związana z wyżywieniem i zakwaterowanie. Trzecim rodzajem działalności, z którego uzyskano najwyższe wpływy z podatków dochodowych był wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek. Łączne wpływy z podatków dochodowych z tych 3 rodzajów działalności stanowiły w 2020 r. aż 79% ogólnej wysokości wpływów z podatków dochodowych dla całego regionu warszawskiego stołecznego.

Tabela 5.13. Wpływy z podatku PIT i CIT z działalności turystycznych w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym

Rodzaj działalności wg PKD	Wpływy z podatku PIT i CIT razem (tys. zł.)			Dynamika %	
	2018	2019	2020	2018/19	2019/20
55. Zakwaterowanie	89 475,6	125 207,1	158 564,6	139,9%	126,6%
56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	159 733,6	192 945,1	169 117,4	120,8%	87,7%
49.1. Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	24 820,7	35 279,2	21 541,9	142,1%	61,1%
49.3. Pozostały transport lądowy pasażerski	27 813,4	24 788,4	22 735,5	89,1%	91,7%
50.3. Transport wodny śródlądowy pasażerski	454,4	392,3	148,6	86,4%	37,9%
51.1. Transport lotniczy pasażerski	28 173,8	60 063,8	-13 573,2	213,2%	
77.11. Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	31 399,8	47 787,9	62 514,3	152,2%	130,8%
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	47 928,2	48 244,2	20 103,1	100,7%	41,7%
82.3. Działalność związana z organizacją targów, wystaw i kongresów	19 402,7	24 646,4	15 765,2	127,0%	64,0%
91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	5 094,3	3 103,8	2 995,4	60,9%	96,5%
93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	77 821,1	84 871,7	34 017,8	109,1%	40,1%
Turystyczna działalność gospodarcza - razem	512 117,5	647 329,8	493 930,7	126,4%	76,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Warszawie

Konkludując – kluczowe znaczenie dla wysokości wpływów JST regionu warszawskiego stołecznego i wchodzących w jego skład podregionów z podatków dochodowych z działalności turystycznych w całym okresie objętym analizą miały: działalność usługowa związana z wyżywieniem oraz zakwaterowanie. Jeśli chodzi o znaczenie pozostałych rodzajów działalności sytuacja była zróżnicowana w zależności od okresu i regionu. Ważne znaczenie miały takie ich rodzaje jak: działalność sportowa rozrywkowa i rekreacyjna; pozostały transport pasażerski oraz wynajem i dzierżawa samochodów i furgonetek.

Dla jednostek samorządu terytorialnego stopnia podstawowego – tj. gmin i miast na prawach powiatu ważnym źródłem dochodów własnych są wpływy z podatku od nieruchomości, w tym nieruchomości wykorzystywanych na cele turystyczne. Wpływy z tego podatku w całości są przekazywane do budżetów JST stopnia podstawowego. Zasady pobierania tego podatku oraz obowiązujące stawki zostały szczegółowo omówione w pkt. 5.3. Brak danych o wysokości wpływów z opodatkowania nieruchomości (gruntów i budynków), w których w latach 2018-2020 prowadzona była działalność gospodarcza związana z turystyką spowodował potrzebę oszacowania wysokości tych wpływów. Brak danych na temat obiektów wykorzystywanych na prowadzenie działalności gospodarczej związanej z turystyką i ich powierzchni oraz brak możliwości pozyskiwania takich danych dla wszystkich rodzajów tej działalności zaliczanych do turystycznych rodzajów działalności spowodował, że skoncentrowano się na hotelarstwie. Powodem wyboru był z jednej strony fakt, że obiekty te w całości wykorzystywane są dla potrzeb turystyki oraz że uwzględniają gastronomię hotelową, a z drugiej możliwość uzyskania danych umożliwiających dokonanie oszacowania.

Dla oszacowania wpływów z opodatkowania nieruchomości wykorzystywanych do kwaterowania turystów wykorzystano dane GUS dotyczące liczby pokoi oraz przeciętne stawki podatku od nieruchomości w województwie mazowieckim. Natomiast dla oszacowania przeciętnej powierzchni przypadającej na 1 pokój wykorzystano dane uzyskane z 3 hoteli warszawskich tj. Hotel Holiday Park (HHP), Metropol i MDM na temat: powierzchni użytkowej budynku i gruntu oraz liczby pokoi. W oparciu o powyższe dane wyliczono powierzchnie przypadające na 1 pokój.

Tabela 5.14. Średnia powierzchnia użytkowa budynku i gruntu przypadająca na 1 pokój w m^2

Nazwa hotelu	Powierzchnia użytkowa budynku w m^2	Powierzchnia gruntów podlegających opodatkowaniu	Łączna powierzchnia podlegająca opodatkowaniu w m^2	Liczba pokoi	Liczba miejsc noclegowych	Średnia powierzchnia w 3 hotelach przypadająca na 1 miejsce noclegowe w m^2
HHP	13 799,31	2 060,00	15 859,31	206	414	33,3
Metropol	9 370,80	2 103,00	11 473,80	211	420	22,3
MDM	9 150,70	1 508,00	10 658,70	134	248	36,9
Razem	**32 320,81**	**5 671,00**	**37 991,81**	**551**	**1 082**	**29,9**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z hoteli: HHP, Metropol, MDM

W oparciu o dane uzyskane z ww. hoteli ustalono, że średnia powierzchnia budynku i gruntu przypadająca na 1 miejsce noclegowe wynosi 29,9 m^2. Tak ustaloną powierzchnię przyjęto do oszacowania powierzchni obiektów wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej w turystyce, podlegającej opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Tabela 5.15 przedstawia szacowaną wielkość wpływów z podatku od nieruchomości z opodatkowania obiektów zakwaterowania w latach 2018 -2020.

Tabela 5.15. Szacowana wielkość wpływów z podatku od nieruchomości do budżetów JST stopnia podstawowego w regionie warszawskim stołecznym i podregionach w latach 2018-2020

Region/podregion/ rok	Liczba obiektów	Liczba miejsc noclegowych	Powierzchnia przypadająca na 1 miejsce noclegowe	Powierzchnia podlegająca opodatkowaniu	Maks. stawka podatku za 1 m² w zł	Szacowane wpływy z podatku od nieruchomości wykorzystywanych na cele zakwaterowania w zł	Udział we wpływach regionu w %
Stołeczny warszawski							
2018	364	47 078	29,9	1 407 632,2	23,10	32 516 303,8	100,0%
2019	375	48 691	29,9	1 455 860,9	23,47	34 169 055,3	100,0%
2020	334	45 206	29,9	1 351 659,4	23,90	32 304 659,7	100,0%
Podregion m.st. Warszawa							
2018	186	33 402	29,9	998 719,8	23,10	23 070 427,4	71,0%
2019	192	34 849	29,9	1 041 985,1	23,47	24 455 390,3	71,6%
2020	161	31 583	29,9	944 331,7	23,9	22 569 527,6	69,9%
Podregion warszawski wschodni							
2018	76	7 147	29,9	213 695,3	23,10	4 936 361,4	15,2%
2019	74	6 948	29,9	207 745,2	23,47	4 875 779,8	14,3%
2020	69	6 475	29,9	193 602,5	23,9	4 627 099,8	14,3%
Podregion warszawski zachodni							
2018	102	6 529	29,9	195 217,1	23,10	4 509 515,0	13,9%
2019	109	6 894	29,9	206 130,6	23,47	4 837 885,2	14,2%
2020	104	7 148	29,9	213 725,2	23,9	5 108 032,3	15,8%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start

Dane zawarte w tab. 5.15 wykazują istotne zróżnicowanie wielkości bazy noclegowej w poszczególnych podregionach wchodzących w skład regionu warszawskiego stołecznego, pociągające za sobą zróżnicowanie wysokości wpływów do budżetów jednostek samorządu terytorialnego stopnia podstawowego z podatku od nieruchomości. W całym okresie objętym analizą najwięcej obiektów zakwaterowania i miejsc noclegowych znajdowało się w podregionie m.st Warszawa. W 2018 r. w Warszawie znajdowało się 51,1% obiektów i 71% miejsc noclegowych; w 2019 51,2% obiektów i 71,6% miejsc noclegowych znajdujących się w regionie warszawskim stołecznym. W 2020 r. udział Warszawy w bazie noclegowej regionu warszawskiego stołecznego zmniejszył się o 2,9% i wynosił 48,2% liczby obiektów i 69,9 % liczby miejsc noclegowych znajdujących się w regionie warszawskim stołecznym. Udział podregionu warszawskiego wschodniego w objętym analiza okresie kształtował się na poziomie ok. 20% liczby obiektów (2018 - 20,9%; w 2019 - 19,7%, 2020 - 20,7%) i ok. 14% liczby miejsc noclegowych (2018 r. 15,2%; 2019 r. - 14,3%; 2020 r. - 14,3%). Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku podregionu warszawskiego wschodniego, na terenie którego wprawdzie znajdowało się aż ok. 30% liczby obiektów noclegowych (2018 r. - 28,0%; 2019 r. -29,1%; 2020 r. 31,1%), ale liczba miejsc noclegowych w tym podregionie kształtowała się na poziomie ok. 14% (2018 - 13,9%; 2019 – 14,2%; 2020 - 15,8%).

Tabela 5.16. Łączne wpływy z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości z działalności turystycznych oraz ich udział w dochodowych własnych JST w 2018-2020

Region/podregion/rok	Dochody ogółem w mln zł	Dynamika	Dochody własne w mln zł	Dynamika	Wpływy z podatku od nieruchomości w mln zł	Wpływy z podatków dochodowych w mln zł	Wpływy z podatku od nieruchomości i podatków dochodowych łącznie w mln zł	Dynamika do roku poprzedniego	Udział wpływów z podatków w dochodach ogółem w %	Udział wpływów z podatków w dochodach własnych JST w %
Region stołeczny warszawski										
2018	23 997,2	100,0%	16 016,2	100,0%	32,5	159,4	**191,9**	**100,0%**	0,8%	**1,2%**
2019	26 141,3	108,9%	17 193,4	107,4%	34,2	198,5	**232,7**	**121,3%**	0,9%	**1,4%**
2020	27 385,0	104,8%	17 380,3	101,1%	32,3	153,2	**185,5**	**79,7%**	0,7%	**1,1%**
Podregion M.st. Warszawa										
2018	17 004,6	100,0%	12 805,5	100,0%	23,1	125,8	**148,9**	**100,0%**	0,9%	**1,2%**
2019	18 109,4	106,5%	13 031,9	101,8%	24,5	161,5	**185,9**	**124,9%**	1,0%	**1,4%**
2020	18 557,7	102,5%	12 608,9	96,8%	22,6	120,9	**143,4**	**77,1%**	0,8%	**1,1%**
Podregion warszawski wschodni										
2018	3 176,5	100,0%	1 605,3	100,0%	4,9	17,0	**21,9**	**100,0%**	0,7%	**1,4%**
2019	3 679,7	115,8%	1 823,6	113,6%	4,9	19,1	**24,0**	**109,4%**	0,7%	**1,3%**
2020	4 083,2	111,0%	2 010,0	110,2%	4,6	17,8	**22,4**	**93,3%**	0,5%	**1,1%**
Podregion warszawski zachodni										
2018	3 816,1	100,0%	1 605,3	100,0%	4,5	16,6	**21,1**	**100,0%**	0,6%	**1,3%**
2019	4 352,3	114,1%	2 337,9	145,6%	4,8	17,9	**22,8**	**108,0%**	0,5%	**1,0%**
2020	4 744,1	109,0%	2 761,5	118,1%	5,1	14,6	**19,7**	**86,5%**	0,4%	**0,7%**

Źródło: Bank danych lokalnych: https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start oraz tab. 5.

Zróżnicowanie udziału poszczególnych podregionów w bazie noclegowej regionu warszawskiego stołecznego znajdowało odzwierciedlenie w szacowanej wielkości wpływów z podatku od nieruchomości. Ok 70% wpływów z tego podatku przypada na Warszawę (2018 r. - 71,0%; 2019 r. - 71,6%; 2020 - 69,9%). W przypadku pozostałych podregionów ich udział kształtował się na poziomie ok. 15% (warszawski wschodni – 2018 r. - 15,2%; oraz 14,3% w 2019 i 2020 r.; podregion warszawski zachodni 2018 -13,9%; 2019 -14,2%; 2020 - 15,8%).

Dla oceny znaczenia turystyki dla JST regionu warszawskiego stołecznego i podregionów wchodzących w jego skład niezbędne jest **ustalenie łącznej wysokości wpływów z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości**. Tab. 5.16 przedstawia dane na temat łącznej wysokości wpływów z podatków dochodowych.

Z danych zamieszczonych w tab. 5.16 wynika, że w okresie 2018-2019 łączne wpływy z podatków dochodowych z turystycznych rodzajów działalności oraz podatku od nieruchomości przeznaczanych na zakwaterowanie turystów wzrastały, jednak tempo tego wzrostu było zróżnicowane. Najżywszy wzrost bo aż o 24,9% zanotowano w podregionie M.st. Warszawa. Natomiast w przypadku podregionu warszawskiego wschodniego i warszawskiego zachodniego tempo wzrostu było na zbliżonym poziomie i nie przekroczyło 10% (warszawski wschodni 9,4% a zachodni 8%). W 2020 r. we wszystkich podregionach nastąpił spadek wpływów z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości do budżetów JST. Najwyższy spadek zanotowano w podregionie M.st. Warszawa (22,9%) a najniższy w podregionie warszawskim wschodnim (6,7%).

W latach 2018-2020 w porównaniu do okresu 2014-2016 łączny udział dochodów z podatków związanych z turystyką w dochodach ogółem m.st. Warszawy był wyższy i stanowił od 0,8% w 2020 r. do 1% w 2019 r. Natomiast w okresie 2014-2016 kształtował się na poziomie 0,6% do 0,7% i wynosił od 81 mln w 2014 r. do 99 mln w 2016 r. Wzrósł również udział tych wpływów w dochodach własnych m.st. Warszawy. W latach 2014-2016 kształtował się na poziomie 0,8%, a w okresie 2018-2020 wzrósł do poziomu powyżej 1% (2020 r. – 1,1% ; 2019 r. - 1,4%).

W latach 2018-2020 udział wpływów z podatku od nieruchomości w dochodach ogółem podregionu Warszawa kształtował się na poziomie 0,1% a udział wpływów z tego podatku w dochodach własnych Warszawy na poziomie 0,2%.

Mimo istotnych różnic w łącznej wysokości wpływów do budżetów JST z podatków dochodowych i podatku od nieruchomości okresie 2018-2020, ich udział w dochodach własnych tych jednostek był na zbliżonym poziomie (od 1 do 1,4%). Dla całego regionu stołecznego wskaźnik ten wnosił w 2018 1,2%, a w 2019 r. wzrósł do 1,4%, a w roku 2020 – do 1%.

Podsumowując: w okresie objętym analizą najwięcej obiektów zakwaterowania i miejsc noclegowych znajdowało się w podregionie M.st. Warszawa. Znajdowało to odzwierciedlenie w wysokości wpływów z podatku od nieruchomości - ok. 70% wysokości wpływów z tego podatku dla całego regionu wpływało do budżetów JST podregionu M.st. Warszawa. Udział każdego z pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok.15%. Dominacja podregionu M.st. Warszawa dotyczyła również w łącznej kwoty wpływów z udziałów w podatkach dochodowych i podatku od nieruchomości. Udział Warszawy w łącznej wysokości tych podatków kształtował się w latach 2018-2020 na poziomie 77-79%, zaś pozostałych podregionów na poziomie 10-12%. W okresie 2018-2019 widoczny był wzrost łącznych wpływów z podatków we wszystkich podregionach lecz tempo tego wzrostu było inne (podregion Warszawa ok. 25%, pozostałe podregiony 8-10%). Zbliżony był natomiast wskaźnik udziału łącznych wpływów z podatków w dochodach własnych JST poszczególnych podregionów, który kształtował się na poziomie od 0,7 do 1,4%. W 2020 nastąpił istotny spadek wpływów z turystyki do budżetów JST w poszczególnych podregionach. Najwyższy spadek wpływów zanotowano w podregionie M.st. Warszawa (22,9%), a najniższy w podregionie warszawskim wschodnim (6,7%).

5.5. Wydatki JST na turystykę

Wpływy z turystyki do budżetów JST, których źródłem są podatki dochodowe (CIT i PIT) z turystycznych rodzajów działalności oraz podatek od nieruchomości pobierany od obiektów i gruntów wykorzystywanych do prowadzenia tej działalności stanowią zachętę dla samorządu terytorialnego do podejmowania działań, mających na celu przyciągnięcie turystów na dany teren, przekładające się na wzrost wpływów z turystyki.

Działania mające na celu wsparcie rozwoju turystyki terenie gminy, miasta, powiatu oraz województwa podejmowane przez JST znajdują odzwierciedlenie w wydatkach samorządów przeznaczonych na ten cel.

Źródłem informacji na temat wydatków JST na turystykę w regionie stołecznym warszawskim i podregionach był Bank Danych Lokalnych (BDL).

Z analizy informacji zamieszczanych w BDL wynika, że turystyka była uwzględniana w strukturze rodzajowej wydatków gmin i miast na prawach powiatów oraz powiatów. Zestawienie wydatków JST regionu stołecznego warszawskiego oraz podregionów wchodzących w jego skład zawiera tabel 5.17.

Tabela 5.17. Wydatki na turystykę w regionie warszawskim stołecznym i podregionach (2018-2020)

Wyszczególnienie	Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w zł	Dynamika w %	Udział w wydatkach regionu w %
Region stołeczny warszawski			
2018	9 842 926,18	100,00%	100,00%
2019	9 126 172,18	92,72%	100,00%
2020	6 227 567,37	68,24%	100,00%
Podregion M.st. Warszawa			
2018	7 067 631,76	100,00%	71,80%
2019	7 308 778,83	103,41%	80,09%
2020	4 655 374,20	63,70%	74,75%
Podregion warszawski wschodni			
2018	653 679,78	100,00%	6,64%
2019	532 736,95	81,50%	5,84%
2020	472 439,19	88,68%	7,59%
Podregion warszawski zachodni			
2018	2 121 614,64	100,00%	21,55%
2019	1 284 656,40	60,55%	14,08%
2020	1 099 753,98	51,84%	17,66%

Źródło: Bank Danych Lokalnych https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica.

Analiza danych dotyczących wydatków na turystykę JST w poszczególnych podregionach wchodzących w skład regionu warszawskiego stołecznego, opublikowanych w BDL, pokazuje duże zróżnicowanie wysokości tych wydatków między poszczególnymi podregionami. W całym okresie objętym analizą najwyższe wydatki ponoszono w podregionie M.st. Warszawa. W roku 2018 stanowiły one ponad 70% ogólnej wysokości wydatków dla całego regionu warszawskiego stołecznego. W kolejnym roku wydatki na turystykę w podregionie w M.st. Warszawa wzrosły o 3,4%. W roku 2020 wydatki na turystykę w podregionie M.st. Warszawa w porównaniu do roku 2019 spadły aż o 36,3% i stanowiły 74,8% wydatków całego regionu. W przypadku podregionu warszawskiego wschodniego widoczny jest spadek wydatków na turystykę. W 2019 r. wydatki te spadły o 18,5% a w 2020 r. w porównaniu do roku 2019 spadły o 31,8%. Wysokość wydatków na turystykę w 2018 r. stanowiła 6,6% ogólnej wysokości wydatków dla całego regionu. W kolejnym roku udział wydatków spadł do 5,8%, a w 2020 r. nastąpił wzrost do poziomu 7,6%. W przypadku podregionu warszawskiego zachodniego udział wydatków na turystykę w ogólnej wysokości wydatków całego regionu stołecznego warszawskiego w 2018 r. stanowił 21,6%. W kolejnym roku nastąpił istotny spadek tego udziału do poziomu 14,1%, a w 2020 r. wzrósł do 17,7%. Dla oceny znaczenia turystyki dla regionu stołecznego warszawskiego i podregionów wchodzących w jego skład warto dokonać porównania wysokości wydatków JST na turystykę z wpływami z podatków z turystyki oraz wydatkami ogółem. Dane na ten temat zawiera tabela 5.18.

Tabela 5.18. Wpływy i wydatki JST na turystykę w regionie stołecznym warszawskim i podregionach w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	Wpływy z podatków z turystyki w tys. zł	Wydatki ogółem w tys. zł	Dynamika	Wydatki na turystykę w tys. zł	Dynamika	Różnica między wpływami a wydatkami na turystykę w tys. zł	Udział wydatków na turystykę we wpływach z podatków	Udział wydatków na turystykę w wydatkach ogółem
Region stołeczny warszawski								
2018	191921,5	23996208,8	100,0%	9842,9	100,0%	**182 078,5**	**5,13%**	**0,04%**
2019	232697,3	26918768,8	112,2%	9126,2	92,7%	**223 571,2**	**3,92%**	**0,03%**
2020	185509,8	30199532,7	112,2%	6227,6	68,2%	**179 282,3**	**3,36%**	**0,02%**
Podregion M.st. Warszawa								
2018	148912,0	16622272,6	100,0%	7067,6	100,0%	**141 844,3**	**4,75%**	**0,04%**
2019	185938,8	18715018,7	112,6%	7308,8	103,4%	**178 630,1**	**3,93%**	**0,04%**
2020	143443,2	21071241,9	112,6%	4655,4	63,7%	**138 787,8**	**3,25%**	**0,02%**
Podregion wschodni								
2018	21937,2	3331135,2	100,0%	653,7	100,0%	**21 283,6**	**2,98%**	**0,02%**
2019	24006,5	3755563,9	112,7%	532,7	81,5%	**23 473,8**	**2,22%**	**0,01%**
2020	22390,7	4234070,1	112,7%	472,4	88,7%	**21 918,3**	**2,11%**	**0,01%**
Podregion zachodni								
2018	21066,1	4042801,1	100,0%	2121,6	100,0%	**18 944,5**	**10,07%**	**0,05%**
2019	22752,0	4448186,2	110,0%	1284,7	60,6%	**21 467,3**	**5,65%**	**0,03%**
2020	19676,0	4894220,7	110,0%	1099,8	85,6%	**18 576,2**	**5,59%**	**0,02%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 5.16. i tab. 5.17.

Z danych zawartych w tab. 5.18 wynika, że udział wydatków JST w dochodach z podatków w turystyce w regionie stołecznym warszawskim w okresie objętym analizą wykazywał tendencję spadkową zarówno w przypadku całego regionu jak i poszczególnych podregionów. W 2018 r. wydatki te stanowiły 5,1% wysokości wpływów dla całego regionu, w 2019 - 3,9%, a w 2020 r. – 3,4%. W podregionie M.st. Warszawa w 2018 r. wydatki stanowiły 4,8%, w 2019 r. - 3,9%, a w 2020 r. – 3,3% wysokości wpływów z turystyki. W podregionie warszawskim wschodnim wydatki w 2018 r. stanowiły 3,0%, w 2019 r. – 2,2%, a w 2020 r. spadły do 2,1% wpływów uzyskanych przez JST tego podregionu. Znacznie bardziej zróżnicowana sytuacja wystąpiła w przypadku podregionu warszawskiego zachodniego, w którym w 2018 r. wydatki na turystykę stanowiły 10,1% wysokości wpływów, a w 2019 r. i 2020 r. spadły do poziomu 5,6%. Warto zauważyć, że w porównaniu do okresu 2014-2016 udział wydatków na turystykę w wydatkach ogółem podregionu M.st. Warszawa w latach 2018-2019 był na zbliżonym poziomie (0,03%-0,04%) natomiast w roku 2020 spadł do poziomu 0,02%.

Konkludując, w latach 2018-2020 wpływy JST zarówno w całym w regionie stołecznym warszawskim jak i w podregionach wchodzących w jego skład znacznie przekraczały (90-95%) w poszczególnych podregionach wysokość wydatków jednostek samorządu terytorialnego na turystykę.

Podsumowując analizę wpływów i wydatków budżetowych na turystykę w omawianym regionie warto podkreślić, że:

1) podstawowym źródłem dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są udziały we wpływach z podatków dochodowych PIT i CIT, a w przypadku samorządu stopnia podstawowego – całość wpływów z podatków od nieruchomości i opłat;

2) podatkami dochodowymi PIT i CIT opodatkowane są m.in. wpływy z turystycznych rodzajów działalności;
3) do budżetów wszystkich szczebli JST trafia około 51% wpływów z podatku PIT z turystycznych rodzajów działalności i ponad 22% z podatku CIT;
4) im wyższe były wpływy z podatków PIT i CIT tym wyższe były wpływy do budżetów poszczególnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego z udziałów w tych podatkach;
5) w przypadku regionu warszawskiego stołecznego, w okresie objętym analizą występowały istotne różnice w wysokości wpływów z udziałów w podatkach dochodowych między poszczególnymi podregionami;
6) około 80% wpływów z udziału w podatku dochodowym trafiało do podregionu m.st. Warszawa; udział każdego z pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok. 10%;
7) głównymi generatorami wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych we wszystkich podregionach były usługi związane z wyżywieniem i zakwaterowanie;
8) również w przypadku podatków od nieruchomości występowały istotne różnice między poszczególnymi podregionami;
9) w okresie objętym analizą najwięcej obiektów zakwaterowania i miejsc noclegowych znajdowało się w podregionie m.st Warszawa, a co znajdowało odzwierciedlenie w wysokości wpływów z podatku od nieruchomości; ok. 70% tych wpływów trafiało do budżetów JST tego podregionu; udział każdego z pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok. 15%;
10) dominacja podregionu m.st Warszawa występowała również w przypadku łącznej kwoty wpływów z udziałów w podatkach dochodowych i podatku od nieruchomości; udział Warszawy kształtował się na poziomie 77-79% wpływów ustalonych dla całego regionu warszawskiego stołecznego z tych podatków, zaś udział pozostałych podregionów kształtował się na poziomie 10-12%;
11) w latach 2018-2019 widoczny jest wzrost łącznych wpływów z podatków, lecz tempo tego wzrostu w poszczególnych podregionach było zróżnicowane (podregion m.st. Warszawa ok. 25%, pozostałe podregiony 8-10%); zbliżony był natomiast udział łącznych wpływów z podatków w dochodach własnych JST; udział ten kształtował się na poziomie od 0,6 do 1,4%;
12) w 2020 roku nastąpił istotny spadek wpływów z podatków w turystyce; przyczyną tego spadku była pandemia COVID-19. W całym regionie warszawskim stołecznym wpływy spadły o 20,3%. W podregionie m.st. Warszawa o 22,9%; w podregionie warszawskim wschodnim o 6,7%, a w podregionie warszawskim zachodnim o 13,5%;
13) duże zróżnicowanie między podregionami dotyczy wydatków JST na turystykę w latach 2018-2019; wydatki ponoszone w podregionie m.st. Warszawa w 2018 r. stanowiły ponad 70%, w 2019 r. ponad 80% a w 2020 r. prawie 75% ogólnej wysokości wydatków ustalonych dla całego regionu warszawskiego stołecznego;
14) znacznie niższe były wydatki pozostałych podregionów; w przypadku podregionu wschodniego stanowiły w 2018 r. 6,6%, w 2019 r. 5,8% a w 2020 7,6% ogólnej wysokości wydatków dla całego regionu; bardziej złożona sytuacja wystąpiła w regionie warszawskim zachodnim, w którym w 2018 r. wydatki na turystykę stanowiły 21,6%, a w 2019 r. i 2020 r. zmniejszyły się i ich udział w wydatkach regionu kształtował się na poziomie 14-18%;
15) z porównania wysokości wpływów i wydatków wynika, że w latach 2018-2020 wpływy JST zarówno w całym w regionie warszawskim stołecznym jak i w podregionach wchodzących w jego skład znacznie przekraczały (90-95%) wysokość wydatków jednostek samorządu terytorialnego na turystykę.

Uwagi końcowe

Przedstawiony raport stanowi kolejną próbę kompleksowego zaprezentowania wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy i pierwszą próbę przestrzennego rozszerzenia analizy o dwa sąsiadujące podregiony: warszawski zachodni i warszawski wschodni. Został poprzedzony badaniami wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy w latach 2014 i 2016 oraz przygotowanym dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego oszacowaniem wpływu turystyki na gospodarkę Mazowsza w 2018 roku. Raporty uzupełniają się wzajemnie, a omówienie wpływu turystyki na gospodarkę Warszawy jako stolicy Mazowsza zajmuje w obydwu z nich centralne miejsce. Tego typu analizy, pozwalające wykorzystać metodologiczne wartości rachunku satelitarnego turystyki są stosunkowo rzadko przygotowywane. Najczęściej próby oceny znaczenia turystyki dla gospodarki regionu ograniczają się do podania wielkości wydatków odwiedzających i utożsamiania ich z wkładem turystyki w lokalny rozwój ekonomiczny. Jest to bardzo ograniczone podejście, ale za jego stosowaniem przemawiają względy praktyczne i teoretyczne. Przygotowanie tak pogłębionej analizy dla Warszawy, jak przedstawiona w niniejszym raporcie, było możliwe dzięki systematycznemu, corocznemu badaniu ruchu turystycznego w mieście oraz nawiązaniu przez m.st. Warszawę współpracy z firmą Mastercard. Wprawdzie dane na temat wydatków gotówkowych i bezgotówkowych uzyskane od Mastercard nie przekładają się wprost na wielkość spożycia turystycznego, jednak w znacznym stopniu pomogły w rozszacowaniu wydatków odwiedzających w podziale na poszczególne produkty turystyczne wskazane w rachunku satelitarnym. Przygotowanie kompleksowej analizy dla lat 2019 i 2020 było zadaniem szczególnie złożonym, głównie z uwagi na:

- nieporównywalność danych dla okresu pandemii, w tym brak publikacji niektórych informacji do dnia przygotowania raportu;
- złożoność zjawiska turystyki, które ze względu na mobilność konsumentów, brak możliwości ścisłej delimitacji zakresu podaży jest bardzo trudne do precyzyjnego opisu w ujęciu liczbowym, szczególnie w kategoriach ekonomicznych;
- ciągły brak jednolitej metodologii dotyczącej analiz turystyki w ujęciu regionalnym i lokalnym, a także brak wielu danych na tym poziomie agregacji;
- konieczność posługiwania się danymi z systemu statystyki publicznej, które nie są dostosowane do opisu zjawisk istotnych dla oceny ekonomicznych aspektów turystyki; dotyczy to szczególnie poziomu regionów i podregionów;
- opóźniony dostęp do danych makroekonomicznych (np. PKB dla Warszawy), co uniemożliwia bardziej precyzyjne pokazanie miejsca turystyki w gospodarce regionu;
- w odniesieniu do podregionów warszawskiego zachodniego i warszawskiego wschodniego brak badań ruchu turystycznego.

Ciągłym wyzwaniem odnoszącym się do rachunków satelitarnych turystyki jest zapewnienie aktualności i rzetelności prezentowanych informacji. Po stronie podażowej jest to spowodowane dużą luką między datą publikacji danych ekonomicznych o przedsiębiorstwach i danych z rachunków regionalnych, a okresem referencyjnym. Z kolei próby wykorzystywania dużych zbiorów danych do badania strony popytowej (karty płatnicze, pozyskiwanie danych z platform internetowych, monitorowanie ruchu turystycznego za pomocą smartfonów) są ciągle niedopracowane, a uzyskiwane wyniki niepewne.

Wszystkie wymienione uwarunkowania musiały być uwzględnione przy realizacji niniejszego raportu i miały wpływ zarówno na jego zakres, jak i przyjęte rozwiązania metodyczne. Jeśli chodzi o okres objęty analizą to obejmuje on 2019 i 2020 rok, a więc lata nieporównywalne z uwagi na sytuację pandemiczną; szacunki za rok 2020

powinny być traktowane z dużą rezerwą jako wstęp do szczegółowego ustalenia strat, jakie gospodarka, w tym gospodarka Warszawy i ościennych sub-regionów, poniosła w związku z częściowym zamknięciem przedsiębiorstw turystycznych. Przygotowanie jak najnowszych szacunków za 2020 r. nie tylko wymagało licznych przybliżeń, ale także nie pozwoliło na pełny zakres analizy, ponieważ niektóre potrzebne dane szczegółowe nie były dostępne w trakcie przygotowywania opracowania. Zakres tematyczny objęty raportem obejmuje spożycie związane z turystyką przyjazdową do Warszawy oraz ościennych sub-regionów, produkcję, wartość dodaną i zatrudnienie w branżach pracujących na rzecz obsługi ruchu turystycznego, informacje o podjętych i kontynuowanych inwestycjach oraz wkładzie turystyki, a przede wszystkim branż turystycznych w dochody i wydatki budżetu m.st. Warszawy. Niektóre, choć nie wszystkie z tych kategorii ekonomicznych, udało się ustalić dla sub-regionów warszawskiego zachodniego i warszawskiego wschodniego. Podobnie jak w poprzednim raporcie (dla lat 2014-2016) w raporcie dla 2019-2020 ze względu na brak odpowiednich danych nie wszystkie zaprezentowane ustalenia są wyczerpujące, co oznacza, że liczby przedstawione w raporcie przedstawiają dolną granicę wkładu turystyki w gospodarkę Warszawy. Tak jak w 2014-2016 można założyć, że przynajmniej w 2019 roku jest on nieco większy, ponieważ – podobnie jak w badaniach poprzednich – w raporcie niemożliwe było pełne uwzględnienie efektów działalności mikroprzedsiębiorstw.

Bibliografia

1. 2019 review 2020 outlook aktywa komercyjne i grunty inwestycyjne, Knight Frank.
2. Analiza ruchu turystycznego w województwie mazowieckim w latach 2013-2015, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Landbrand.
3. Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia na podstawie danych statystycznych m.in. z zakresu bazy noclegowej, kultury i dziedzictwa narodowego oraz przyrodniczych obszarów chronionych. Końcowy raport metodologiczny (z wynikami analizy), Pr. zb. GUS., s. 7 i nast.
4. Dziedzic E., Kachniewska M., Łopaciński K., Skalska T. (2014), Rachunek satelitarny turystyki dla województwa mazowieckiego 2012.
5. Dziedzic E., Kachniewska M., Skalska T. (2016), Regionalny rachunek satelitarny turystyki. Metodologia. Uwarunkowania implementacji, SGTiR Warszawa.
6. Dziedzic E., Skalska T. (2016), Szacowanie spożycia turystycznego – doświadczenia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla województwa mazowieckiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki nr 3(35), Uniwersytet Szczeciński.
7. Hotel and condo hotel market in Poland, Emerson Evaluation, 2020.
8. ICCA Statistics Report 2019. Country & City Rankings, International Congress and Convention Association, 2020, s. 34.
9. Jarczewski W., Sykała Ł., Region warszawski na tle województwa mazowieckiego, Kraków, Warszawa 2020, s. 9-13.
10. Majewska J., Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu funkcji turystycznej gminy. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2012, s. 63 i nast.
11. Market Insights. Raport roczny 2021, Colliers.
12. Market Report. Poland. Market Update, Horwath HTL. Hotel, Tourism and Leisure, 2020.
13. Nieruchomości komercyjne. Analizy sektorowe, PKO Bank Polski.
14. Opracowanie własne Urzędu m.st. Warszawy na podstawie Badania opinii turystów odwiedzających Warszawę w 2019 r., 2020.
15. Poland. Market Insights. Annual 2020, Colliers International.
16. Polska. Market insights. I połowa 2020, Colliers International.
17. Polska. Rynek biurowy i inwestycyjny. Research, I połowa 2020 . Sektor biurowy w epoce post-covid, Knight Frank.
18. Raport 2020. Rynek hotelarski w Polsce. Wydanie specjalne czasopisma Świat Hoteli, lipiec-sierpień 2020, s. 12.
19. Raport końcowy przygotowany w ramach wykonywania pilotażowego badania wielkości i specyfiki ruchu turystycznego w województwie mazowieckim, Badanie dla Samorządu Województwa Mazowieckiego, DANAE, Warszawa 2018,.
20. Raport z badania opinii turystów odwiedzających Warszawę w 2019 roku, Warszawa, 2020, s. 11.
21. Region warszawski stołeczny w 2019 roku, Urząd Statystyczny, Warszawa, 2020, s. 95.
22. Rocznik Statystyczny Rzeczpospolitej Polskiej 2019, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica.
23. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2019 r., Główny Urząd Statystyczny, Rzeszów, 2020, s. 38.
24. Rynek biurowy. Warszawa, JLL, 2021.

25. Rynek gruntów inwestycyjnych w Polsce. Podsumowanie 2020. Trendy 2021, JLL.
26. Rynek komercyjny w Polsce wobec „drugiej fali", Knight Frank.
27. Strategia Rozwoju Turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014-2020.
28. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 Roku Innowacyjne Mazowsze (synteza). Samorząd Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa, 2014, 28-31.
29. Szromek A.R. (2011), Pomiar funkcji turystycznej obszarów za pomocą wskaźników funkcji turystycznej na przykładzie obszarów państw europejskich. Publikacja powstała w ramach projektu badań własnych nr 3709/B/H03/2011/40 pt. Wskaźniki funkcji turystycznej obszaru recepcji turystycznej. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP z dnia 4 lutego 2011 roku.
30. The largest office market in Poland, Market Insights 2019, Colliers International.
31. Turystyka w 2019 r. Analizy statystyczne GUS, Warszawa, Rzeszów 2020, s. 43.
32. Turystyka w m.st. Warszawie w 2019 r.. Informacje sygnalne, Urząd Statystyczny w Warszawie.
33. Turystyka w Warszawie. Raport 2019, Stołeczne Biuro Turystyki, Warszawa, 2020.
34. Warszawski rynek biurowy. Lipiec 2020, Jones Lang Lasalle, s. 2.
35. Wpływ turystyki na gospodarkę Mazowsza (2020), pr. zb., Raport przygotowany na zlecenie Województwa Mazowieckiego. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa.
36. Wpływ turystyki na gospodarkę Warszawy (2017), pr. zb., Raport przygotowany na zlecenie Stołecznego Biura Turystyki. Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa.

Akty prawne

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18.12.2007 r. w sprawie warunków jakie powinna spełniać miejscowość, w której można pobierać opłatę miejscową. Dz. U. nr 249, poz. 1851.
2. Uchwała nr XXI/537/2019 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 7 listopada 2019 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2020 r. Dz. Urz. Woj. mazowieckiego 2019 poz. 13137.
3. Uchwała nr XXIV/2104/2018 Rady miasta stołecznego Warszawy z dnia 27 września 2018 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości na 2019 rok. Dz. Urz. Woj. mazowieckiego, 2018 poz. 9420.
4. Ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Tekst jednolity (T.J.) Dz.U. z 2020 poz. 23, 374, 1086.
5. Ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych T.J.: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.
6. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych. T.J. Dz.U. 2019 ro poz.1170 z poźn. zm.
7. Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 43 z późn. zm.
8. Ustawa z 15.2.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych T.J. Dz. U. z 2020 r. poz. 1406, 1492, 1565.
9. Zasady nadawania statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej i statusu uzdrowiska reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej. Dz. U. z 2017 r. poz. 1056.

Materiały Izby Skarbowej w Warszawie

1. Wpływy w podatku dochodowym od osób prawnych (bez pomniejszania o udziały należne jednostkom samorządu terytorialnego) w latach 2018-2020 w regionie warszawskim stołecznym w tym w gminie/powiecie M. St. Warszawa ogółem oraz w wybranych branżach.
2. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (§0010 – podatnik (bez płatnika), §0030 i §0350 – karta podatkowa) oraz podatku dochodowego od osób prawnych (bez pomniejszania o udziały należne jednostkom samorządu terytorialnego). Powiat M.st. Warszawa.
3. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (§0010 – podatnik (bez płatnika), §0030 i §0350 – karta podatkowa) oraz podatku dochodowego od osób prawnych (bez pomniejszania o udziały należne jednostkom samorządu terytorialnego). Podregion warszawski wschodni.
4. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (§0010 – podatnik (bez płatnika), §0030 i §0350 – karta podatkowa) oraz podatku dochodowego od osób prawnych (bez pomniejszania o udziały należne jednostkom samorządu terytorialnego). Podregion warszawski zachodni.

Statystyczne

1. Bank danych lokalnych https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start.
2. Roczniki i opracowania statystyczne GUS.

Źródła internetowe

1. https://bdl.stat.gov.pl/ (GUS - Bank Danych Lokalnych).
2. https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica.
3. https://maps.google.pl/ (Google Maps).
4. https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2019-roku,7,16.html.
5. https://tvn24.pl/tvnWarszawa/najnowsze/Warszawa-rekord-w-komunikacji-miejskiej-4249728.
6. https://wot.waw.pl/ (Warszawska Organizacja Turystyczna).
7. https://www.lotnisko-chopina.pl/pl/aktualnosci-i-wydarzenia/0/975/szczegoly.
8. https://www.um.Warszawa.pl/aktualnosci/sze-milion-w-wypo-ycze-miejskich-rower-w
9. https://www.hrs.com/pl/serwis-prasowy/informacje-prasowe/analiza-stawek-hotelowych-w-drugim-kwartale-2019-roku.html.